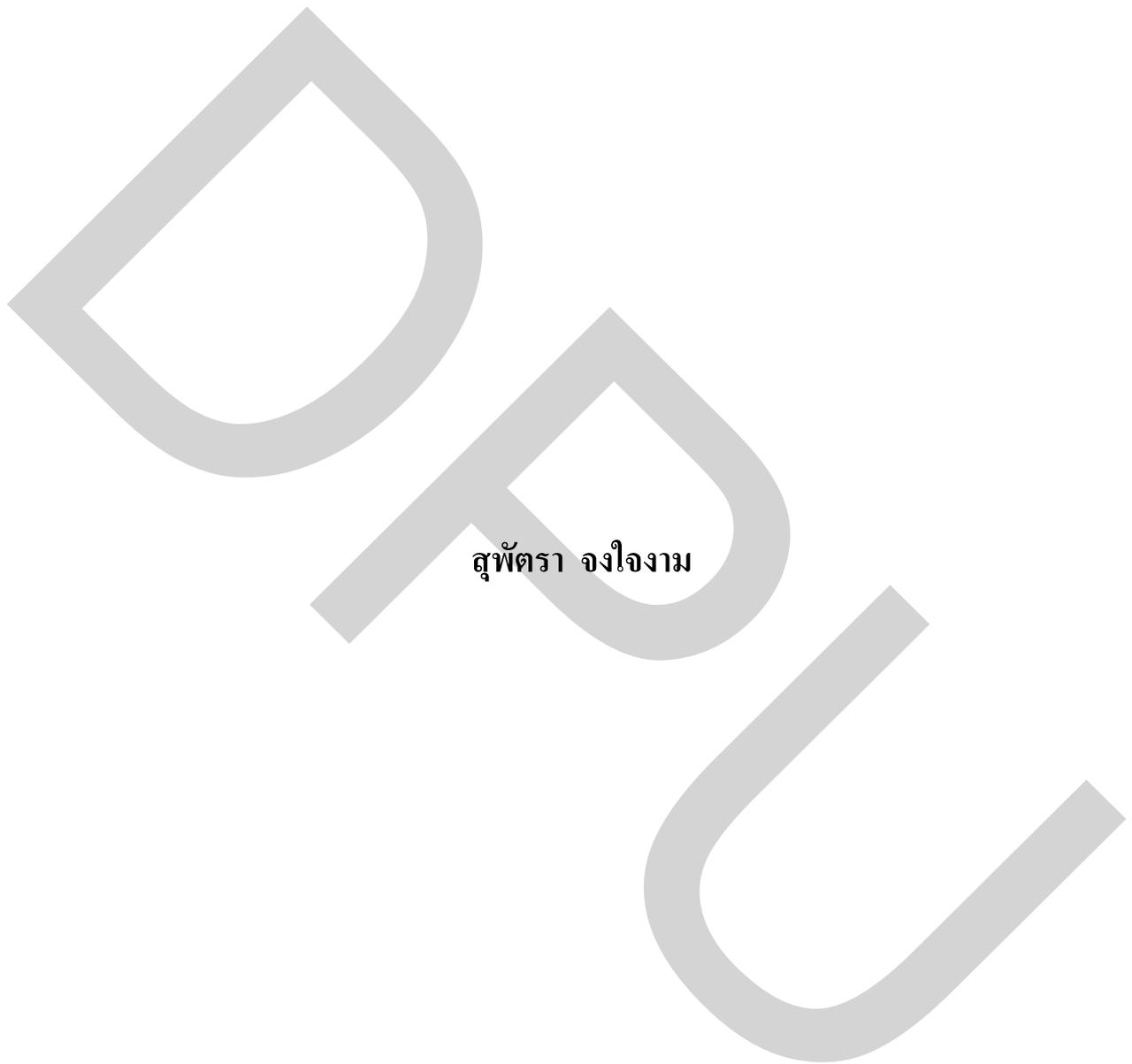

เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำ

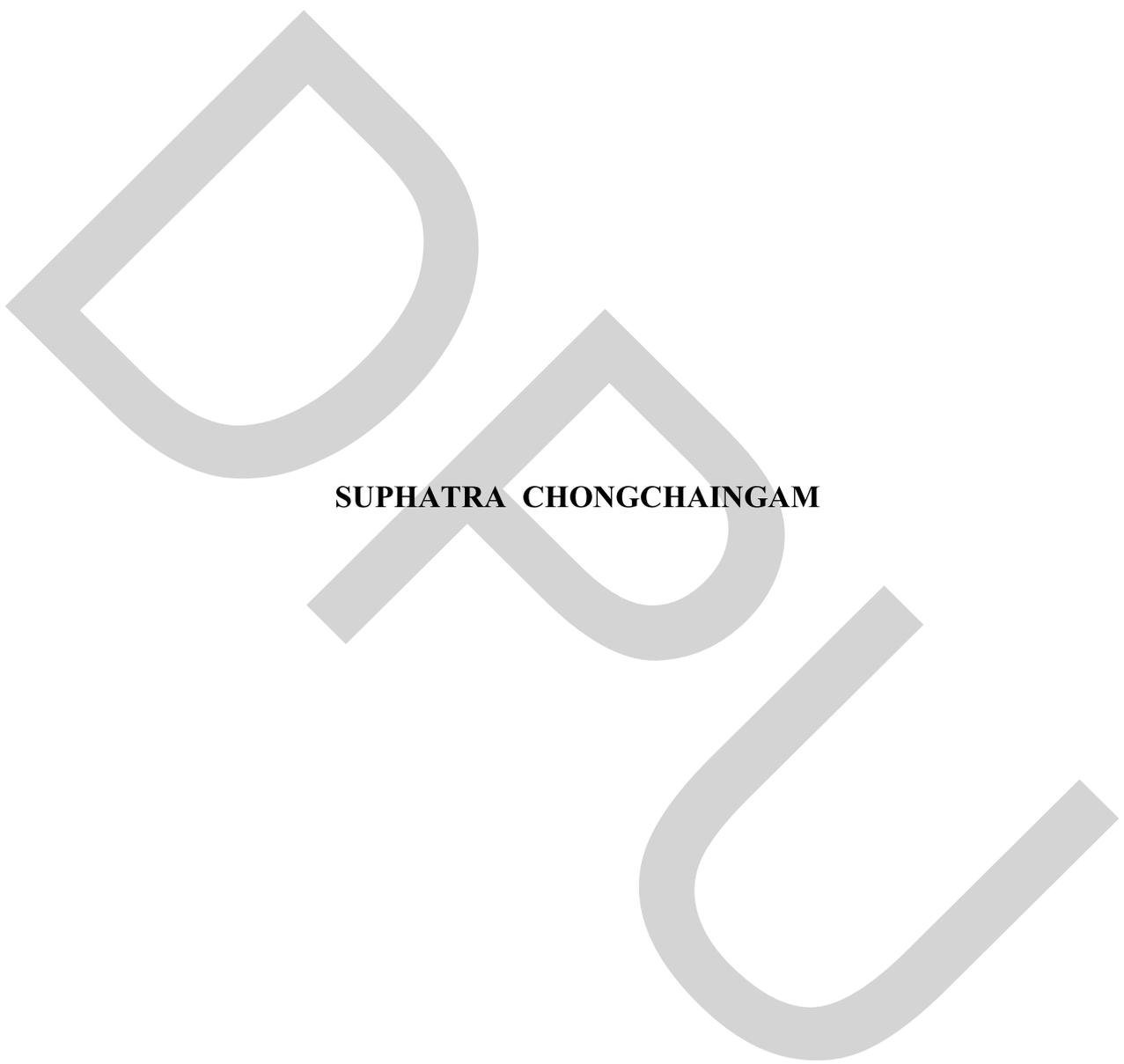

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2555

Liberty in making decision of alleged person during interrogation

SUPHATRA CHONGCHAINGAM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2012

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ โดยการอวยพระพรมาจากพระเจ้าที่ทรงประทานสติปัญญาความรอบรู้ และทรงจัดเตรียมในสิ่งที่จำเป็นในการศึกษาตั้งแต่การสอบเข้ามาเพื่อศึกษาที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ค่าใช้จ่ายในการศึกษา แรงบันดาลใจ พละกำลัง ผู้เขียนโมทนาขอบพระคุณพระเจ้า พระเจ้าแห่งการอัศจรรย์ ผู้เขียนสามารถเผชิญทุกอย่างได้โดยพระเจ้าผู้ทรงเสริมกำลัง และโดยความกรุณาเมตตา ความเป็นครูของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ร่วมพิจารณาและให้คำแนะนำด้วยความเมตตา ตลอดจนความคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต เป็นอย่างยิ่งที่เมตตากรุณาตลอดเวลาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยใส่ใจและดูแลในฐานะครูของผู้เขียน ที่ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.กมิต ฌ นคร ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวาห์ ท่านอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ท่านอาจารย์รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้เกิดริสละเวลาอันมีค่าของท่านในการให้คำแนะนำ แนวคิด หลักการชี้แนะแนวทางในครั้งนี้ ผู้เขียนสำนึกในพระคุณและระลึกถึงอย่างไม่รู้ลืม

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะนิติศาสตร์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางกฎหมาย และให้ความเมตตาแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา นายบุญคง จงใจงาม และนางสุจิตรา จงใจงาม บิดามารดาที่ผู้เขียนรักและเคารพให้เกิดิตานเสมอ ที่ให้กำเนิด เลี้ยงดู ให้การศึกษา การอบรมสั่งสอนด้วยความรักและความเมตตาให้ผู้เขียนเป็นคนดีพร้อมด้วยทุกสิ่ง ให้กระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความยุติธรรมและรักสัจจะกรุณา และเป็นกำลังใจที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนสำเร็จทุกประการ และผู้เขียนขอขอบคุณน้องชายที่น่ารักทั้งสอง นายธาดาพงศ์ จงใจงาม และนายนวนคุณ จงใจงาม ที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนสำเร็จทุกประการ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้หากเป็นประโยชน์และมีส่วนดี ผู้เขียนขอมอบบูชาคุณครูอาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนผู้เขียนมาตั้งแต่เยาว์วัยจนเติบโต และผู้เขียนหนังสือ หรือบทความต่างๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียน หากมีส่วนบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใดอันอาจมีในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับแต่ผู้เดียว และผู้เขียนยินดีที่จะให้ข้อมูลหรือความรู้ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้าและการปฏิบัติงานต่อประชาชนทั่วไปอย่างเต็มที่

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. หลักการแนวคิดและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา	10
2.1 เสรีภาพในการตัดสินใจและสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.....	10
2.2 ประเภทของเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา.....	27
2.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.....	29
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักสากล	40
2.4.1 หลักประกันสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	42
2.4.2 หลักประกันสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966.....	43
2.4.3 อนุสัญญาการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี	45
3. เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในต่างประเทศเปรียบเทียบกับเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย.....	48
3.1 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย.....	49
3.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา	49
3.1.2 การสอบสวนคดีอาญา	51
3.1.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน.....	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา	57
3.2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา	58
3.2.2 การสอบสวนคดีอาญา	59
3.2.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน	62
3.3 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส	65
3.3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา	66
3.3.2 การสอบสวนคดีอาญา	66
3.3.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน	71
3.4 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย	72
3.4.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา	76
3.4.2 การสอบสวนคดีอาญา	78
3.4.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน	82
4. วิเคราะห์ปัญหาเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย.....	91
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นผู้ต้องหา.....	92
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา.....	96
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมาตรา 135 ที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิ ของผู้ถูกกล่าวหา.....	113
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่กระทบต่อการตัดสินใจ ของผู้ถูกกล่าวหา.....	117
4.4.1 รูปแบบของการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ต้องห้าม	118
4.4.2 ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา.....	122
4.4.3 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา.....	123
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	127
5.1 บทสรุป.....	127
5.2 ข้อเสนอแนะ	133
บรรณานุกรม.....	137
ประวัติผู้เขียน.....	144

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำ
ชื่อผู้เขียน	สุพัตรา จงใจงาม
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รั้วอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันสิทธิมนุษยชนของบุคคลได้รับการรับรองและการคุ้มครองตามกฎหมายมากขึ้น จะเห็นได้จากมีการบัญญัติคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายภายในของประเทศไทย ถึงกระนั้นก็ตามก็ยังมีกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ปรากฏเห็นในสังคมไทยอยู่เรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการสอบสวนหาความจริงเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานและเพื่อพิสูจน์ความผิดบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนมิให้ถูกเจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจกระทำในสิ่งที่มีขอบด้วยกฎหมายต่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนนั้น ต้องใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างระมัดระวังที่จะไม่ก่อให้เกิดประชาชนผู้ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อนเกินควร จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุด เพราะบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดเป็นผู้ที่ต้องถูกเจ้าพนักงานที่มีอำนาจสอบสวนสอบปากคำเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในการทำสำนวนและยื่นฟ้องคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม

วิทยานิพนธ์นี้จึงได้ศึกษาถึงเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานในคดีอาญา เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่ทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปหรือลดลง โดยเป็นการศึกษามาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหัวใจของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อศึกษาถึงความเป็นอิสระเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกละเมิดไม่ถูกทรมานหรือการทารุณโหดร้ายอย่างไร้มนุษยธรรม ไม่ถูกกดดันจากความเครียด ความเหน็ดเหนื่อยทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจ โดยศึกษาเฉพาะขั้นตอนในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกเจ้าพนักงานทรมาน การทำให้อ่อนเพลีย ทำร้าย ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญใช้กำลังบังคับ หรือการกระทำที่มีขอบด้วยประการอื่นๆ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเป็นการจำกัดความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อ

คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อให้การปฏิบัติสอดคล้องกับ บทบัญญัติของกฎหมายทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพมากขึ้นศึกษาโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาโดยการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาพบว่าเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนมักจะกระทำสิ่งที่จะต้องห้าม ตามกฎหมายในลักษณะหรือรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสอบคำให้การที่มีผลต่อสภาพร่างกาย เช่น ทรมาน ใช้อำนาจบังคับ และการสอบคำให้การ ที่มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง เหล่านี้คือ สิ่งที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าห้ามเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนกระทำการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้อำนาจบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา หากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนกระทำการที่ต้องห้ามดังกล่าว ถือว่าเป็นการขัดขวางเสรีภาพ ในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเอาผิด ผู้ถูกกล่าวหาได้เลย ดังนั้นวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสีย ไปเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

ดังนั้นเพื่อป้องกันและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดี ได้อย่างเต็มที่จึงเห็นควรที่จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องความมีเสรีภาพในการ ตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำเพื่อผ่อนคลาย จากความตึงเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งสภาพของร่างกายและจิตใจ เป็นการเพิ่มความสามารถในการ ต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และให้ถือว่าความยินยอมของ ผู้ถูกกล่าวหาที่ยินยอมต่อรูปแบบการกระทำที่ต้องห้ามของพนักงานสอบสวนนั้น ไม่อาจใช้ได้ กล่าวคือ ถ้อยคำที่ได้มาจากความยินยอมเช่นว่านั้นไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้เลย เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ได้กำหนดไว้ เพื่อให้การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักกฎหมาย ที่บัญญัติไว้ โดยทำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นสมควรหยุดยั้งการสอบปากคำที่เป็นการทรมานและเห็นว่าการทรมาน เป็นอาชญากรรมและถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย และการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายนี้เป็นสิ่งที่ กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำส่งผลให้ถ้อยคำ ที่ได้มานั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เลยเพราะเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากสิ่ง ที่ต้องห้าม ตามกฎหมายจึงไม่อาจรับฟังถ้อยคำที่เกิดจากการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของ ผู้ถูกกล่าวหาได้ เพราะถ้อยคำที่กฎหมายรับฟังนั้นต้องเกิดจากความสมัครใจ จากการตัดสินใจของ

ผู้ถูกกล่าวหาเอง ต้องเป็นถ้อยคำที่ได้มาจากการมีอิสระเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการให้ถ้อยคำที่ได้มาจากน้ำใสใจจริงของผู้ถูกกล่าวหาตัวเอง

Thesis Title	Liberty in making decision of alleged person during interrogation
Author	Suphatra Chongchaingam
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Udom Ratamarit
Department	Law
Academic Year	2011

ABSTRACT

Currently, human rights of individual have received increasing verification and protection. This can be seen from enactments of citizen's right protection in the Constitution of the Kingdom of Thailand and local laws in Thailand. However, in Thai society, human rights violation can still be found especially from government officers who are vested with the power and duty in interrogation to gather evidence and to verify guilt or innocence of alleged person if he has committed an offence to be taken for punishment. The Criminal Procedure Code is enacted to protect citizen's rights from illegal right exercises upon citizen especially from inquiry officials who must carefully exercise such rights in order to minimize excessive troubles from administration of justice from criminal cases since alleged person has to be interrogated by inquiry official in order to gather evidence for making a file and bringing an action to take the alleged person for punishment according to administration of justice.

This thesis gives an importance on liberty in making decision of alleged person during official's interrogation in criminal case in order to study problems causing deprivation or diminishment of liberty of alleged person. The study focused on Section 135 of the Criminal Procedure Code, which mainly enacts liberty in making decision of alleged person, in order to study freedom and liberty in making decision of alleged person and that it will not be inhumanly violated, tortured or threatened, pressed from stress and mentally and physically fatigue. The study also focuses on the process of interrogation on alleged person who will be protected from inquiry officials' torture, threat, assault, promise, physical force or other illegal actions, which violates freedom and liberty in making decision of alleged person. Such action is considered as limitation of alleged person's contention capability. All these are to protect rights of alleged person to fully put up a defence and enable compliant operations with legal provisions and more

effective legal provisions. The research was carried out by studying, searching and analyzing information from documents (documentary research).

From the study, it was found that inquiry officials usually made interrogation in illicit manners or formats, which could be divided into 2 formats, namely, interrogation with physical effects such as torture, physical force and that with mental effect such as giving promise, threat, and deception. It is evidently prescribed that promise, threat, deception, torture, physical force or other illicit actions are forbidden actions which, if done by inquiry officials, are considered obstruction of liberty in making decision of alleged person. Statements of alleged person may not be evidence for punishment. Consequently, any illicit inquiries causing deprivation of liberty will be forbidden.

In order to protect rights of alleged person to fully put up a defence, it is expedient to protect alleged person's right and liberty in making decision by allowing alleged person to take a rest during interrogation in order to relax from both physical and mental stress and fatigue. This can help increase alleged person's ability to putting up a defence. Moreover, alleged person's consent to forbidden action of inquiry officials is invalid, namely, the statement of consent from such action could not be taken as evidence. This is to fulfill objectives of assuring rights of alleged person and to efficiently comply with laws enacted in Section 135 of the Criminal Procedure Code, Universal Declaration of Human Rights and Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Hence, it is to terminate interrogation of torturous nature which is a kind of crime and forbidden action. This violation affects liberty in making decision of alleged person during inquiry and results in invalid evidence which cannot be taken for admission. Statements admitted must voluntarily come from decision making of alleged person himself and they must truly come from liberty in choosing and making decision of alleged person or, in other words, they are from alleged person's sincerity.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ 1) ต้องมีการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจะทำให้สามารถค้นหาตัวผู้กระทำความผิดและนำมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแท้จริง และในประการที่ 2) ต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือประชาชนทั่วไปมิให้ต้องเดือดร้อนกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลในการค้นหาความจริง¹ ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องมีความสมดุลย์ระหว่างมาตรการปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพกับมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและโดยที่หลักการสากลในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้นกว่าเดิม โดยถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ (Subject) ในการดำเนินคดีด้วยและให้สันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยจึงต้องคำนึงถึงมาตรการการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเขา² จากหลักการดังกล่าวผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องความมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำ “ผู้ถูกกล่าวหา” ในที่นี้หมายถึง ผู้ต้องหา จำเลย และผู้ที่ถูกผู้เสียหายฟ้องแต่ก่อนศาลประทับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาในอดีตไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าปัจจุบันซึ่งไม่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการซักพอกหรือเป็นกรรมในคดีอีกต่อไปแล้วหากแต่เป็นประธานในคดี การเป็นประธานในคดีนี้ก็คือ การเป็นผู้มีสิทธิต่างๆ ในคดี เมื่อผู้ถูกกล่าวหาในคดีเป็นผู้มีสิทธิต่างๆ ในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมในการสอบสวน ที่จะไม่ถูกรุ้รมาจากการสอบสวนหรือการกระทำมิชอบโดยประการอื่นๆ

¹ ณรงค์ ใจหาญ ก (2540, มิถุนายน). “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ปัจจุบันและทศวรรษ.” *บทบัญญัติ*, 53, 2. หน้า 64.

² ณรงค์ ใจหาญ ข (2540). *สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหาโทษในคดีอาญา*. หน้า 1.

มาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่ได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อห้ามการกระทำของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อความที่เพิ่มคือ ห้าม “ทรมาน ใช้กำลัง บังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรานี้ก็คือ ถ้อยคำนั้นรับฟังไม่ได้ ตามมาตรา 226 และสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 ด้วย³ ความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ก็คือ การละเมิดมิได้ซึ่งเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา ดังนั้น ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลัง บังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา” จึงมีความหมายกว้าง การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทุกสถานย่อมเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น⁴ ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ทำให้เห็นถึงปัญหาการจำกัดความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนซึ่งเป็นพยานบอกเล่า แม้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226 จะอนุญาตให้อ้างเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยที่ 2 ได้ แต่การใช้ดุลพินิจซึ่งนำหน้าความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะมิใช่เป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่โจทก์พียงนำมาแสดง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาประกอบกับพยานหลักฐานอื่นของโจทก์และพฤติการณ์ในการได้มาซึ่งคำให้การรับสารภาพดังกล่าวด้วย แม้คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ตามบันทึกจับกุมจะมีความสอดคล้องกับคำเบิกความของพันตำรวจตรี ว. แต่บันทึกคำให้การรับสารภาพที่พันตำรวจตรี ว. ได้ให้ผู้ได้บังคับบัญชาเขียนบันทึกคำให้การรับสารภาพโดยให้จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อ กลับมีใจความที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คงมีแต่ข้อความในสามบรรทัดสุดท้ายเท่านั้นที่พอจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จำเลยที่ 2 ถูกตรวจค้นและจับกุมในขณะที่เกิดเหตุ แต่ก็มิได้แสดงให้เห็นด้วยว่า จำเลยที่ 2 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเมทแอมเฟตามีนของกลางพยานหลักฐาน โจทก์เกี่ยวกับคำรับสารภาพของ

จำเลยที่ 2 ในชั้นจับกุมจึงขัดแย้งกันเองในข้อสำคัญ และมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน โจทก์เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนด้วยเพราะนอกจากตามคำให้การรับสารภาพซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นคำให้การปฏิเสธจะขัดแย้ง ตรงกันข้ามกับคำให้การรับสารภาพตามบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาแล้วยังปรากฏว่าหลังจากเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยที่ 2 กับพวกเวลา 0.30 นาฬิกา จนถึงเวลาที่จำเลยที่ 2 ถูกส่งตัวให้แก่พนักงานสอบสวนจำเลยที่ 2 ถูกสอบปากคำอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าพนักงานตำรวจหลายคนเป็นเวลา 8 ชั่วโมง และเมื่อพันตำรวจตรี ว. พนักงานสอบสวนได้รับตัวจำเลยที่ 2 ไว้แล้ว ได้ทำการสอบปากคำ จำเลยที่ 2

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2548). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 209.

⁴ คณิศ ณ นคร ก (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 135.

ต่อเนื่องไปจนถึงเวลา 12 นาฬิกา ที่นำตัวจำเลยส่งไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพไว้ด้วย ดังนั้น การสอบปากคำจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนรวมทั้งการนำจำเลยที่ 2 ไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพ จึงมีเหตุสมควรสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยที่ 2 มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีผลกระทบต่อน้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพที่ได้รับจากจำเลยที่ 2 ด้วย พยานหลักฐาน โทษก็เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนจึงไม่มีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ

การสอบสวนผู้ต้องหาเป็นเวลานานๆ โดยพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวน ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีเวลาพักผ่อน จนกระทั่งผู้ต้องหายอมรับสารภาพในที่สุด หรือแกล้งปลุกให้ผู้ต้องหารับการสอบสวนทุกๆ ชั่วโมงจนไม่มีเวลาหลับนอน สิทธิในชีวิตนี้จัดเป็นสิทธิที่มีความสำคัญสูงสุด โดยเป็นสิทธิไม่อาจละเมิดได้ รัฐทั้งหลายจึงต้องป้องกันมิให้มีการทำลายชีวิต โดยกำหนดเป็นความผิดอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายชีวิตของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถือเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงอย่างยิ่ง

พนักงานสอบสวนรู้อยู่แล้วว่าคดีนี้ไม่มีพยานยืนยันเอาความผิดแก่ผู้ต้องหา แต่หลอกลวงผู้ต้องหาว่ามีพยานยืนยันเอาความผิด ผู้ต้องหาจึงยอมให้การรับสารภาพ ดังนั้น คำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาเกิดขึ้นจากการหลอกลวงต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

คำพิพากษาฎีกาที่ 1567-1568/2479 เจ้าพนักงานกล่าวแก่ผู้ต้องหาว่าถ้ารับสารภาพจะได้ลดหย่อนผ่อนโทษและได้ทำงานเบา ดังนั้นคำที่ผู้ต้องหารับต่อพนักงานนั้นถือเป็นพยานหลักฐาน ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 473/2539 หากผู้ต้องหาเข้าใจว่าถ้าตนไม่รับสารภาพตำรวจก็จะต้องจับกุมภริยาของผู้ต้องหาและคนในบ้านทั้งหมด ถือว่าเป็นการรับสารภาพโดยมีเหตุจูงใจให้กลัว และบังคับให้รับ ไม่อาจรับฟังได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1758/2523 พยานที่เกิดจากการขู่เข็ญจูงใจว่าจะให้พยานออกจากราชการ โดยได้รับบำนาญและจะไม่จับกุมดำเนินคดี รับฟังไม่ได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2547). กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. หน้า 7.

1 แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เห็นว่าไม่เป็นการฝ่าฝืน มาตรา 135 ถ้าเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาใหม่ ศาลตัดสินก่อนข้างที่จะเคร่งครัดในการตีความในการที่จะให้คำให้การนั้นไม่สามารถที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1542/2540 เจ้าพนักงานตำรวจผู้ตรวจค้นจับกุมจำเลยได้บอกกับจำเลยว่า หากมีแอมเฟตามีนอยู่อีกก็ให้นำมามอบให้พนักงานตำรวจ จะได้รับโทษเบาลงและได้เกลี้ยกล่อมจำเลยว่าหากมีสิ่งผิดกฎหมายก็ให้อาอกมาเสีย จากนั้นจำเลยก็พาไปที่ด้นมะขามแล้วนำถุงพลาสติกบรรจุยาเม็ดมาให้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการพุดในขณะที่ปฏิบัติการตรวจค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งของกลางผิดกฎหมายที่อยู่ในความครอบครองของจำเลย แม้คำพุดนั้นจะเป็นการจูงใจในทำนองว่าจำเลยจะได้รับโทษเบาลงก็ไม่ถึงขั้นให้สัตยาบันตามมาตรา 135 จึงไม่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

แม้ว่าจะไม่ใช่คำพิพากษาศาลฎีกาก็มีปัญหาการร้องเรียนที่เกี่ยวกับวิธีการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ถึงกระบวนการในการสอบปากคำที่เป็นการทรมานหรือเป็นการปฏิบัติที่โหดร้ายจากแถลงการณ์ วันต่อต้านการทรมานสากล วันที่ 26 มิถุนายน 2553 นับตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2553 องค์การสิทธิมนุษยชนได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีที่ถูกควบคุมตัวในศูนย์เสริมสร้างสมานฉันท์ อย่างน้อย 6 ราย ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม 2553 ญาติร้องเรียนขอให้ตรวจร่างกายผู้ถูกควบคุมตัวสองราย โดยสงสัยว่าอาจถูกซ้อมทรมานเนื่องจากพบเห็นผู้ถูกควบคุมตัวมีสภาพร่างกายอ่อนเพลีย ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2553 มีรายงานว่านายสุไลมาน แนซา เสียชีวิตในห้องขังระหว่างควบคุมตัว ด้วยสาเหตุที่ยังไม่ทราบว่าคุณคอตายเอง หรือถูกผู้อื่นทำให้เสียชีวิต ศูนย์เสริมสร้างสมานฉันท์ ซึ่งเป็นศูนย์ซักถามผู้ต้องสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ใช้เป็นสถานที่ควบคุมตัวผู้ถูกเชิญตัว ซึ่งในทางกฎหมายแล้วมีสถานะเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับ ความไม่สงบเท่านั้น มีการร้องเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ซักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือคำรับสารภาพจากผู้ถูกควบคุมตัว ซึ่งวิธีการหรือกระบวนการในการสอบปากคำหลายกรณีถือว่าเป็นการทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม โดยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2552-ปัจจุบัน มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมและมูลนิธิผสานวัฒนธรรมได้รับเรื่องร้องเรียนอย่างน้อย 30 กรณี ที่หลังจากมีการสอบข้อเท็จจริงแล้วน่าจะเชื่อได้ว่ามีการทำร้ายร่างกายผู้ต้องสงสัยในระหว่างการควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงด้วยวิธีการต่างๆ บางรายถูกทำร้ายร่างกายด้วยการทุบตีด้วยของแข็ง ถูกผู้สอบปากคำใช้ถุงพลาสติกครอบศีรษะเพื่อไม่หายใจ บางรายถูกบังคับให้ยืนและถูกบังคับไม่ให้นอนโดยใช้ผู้สอบปากคำหลายชุดหมุนเวียนกันเข้ามาสอบ

รวมทั้งการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยเป็นเวลานานๆ ในห้องเล็กๆ ที่เปิดเครื่องปรับอากาศในอุณหภูมิต่ำ⁶

กรณีดังกล่าวทำให้เห็นถึงปัญหาของการทรมานที่ยังเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายจากการสอบปากคำเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความจริง จึงเห็นสมควรหยุดยั้งการสอบปากคำที่เป็น การทรมานและเห็นว่าการทรมานเป็นอาชญากรรมและถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในรูปแบบของการกระทำต่อร่างกายเป็นการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาทรมาน เจ็บปวด เป็นผลให้ยอมรับสารภาพ เพราะความเจ็บปวดที่เกิดจากการทรมาน

จากปัญหาดังกล่าวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 136 เอ ก็บัญญัติทำนองเดียวกันกับมาตรา 135 ของไทยเรา และศาลสูงสุดสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Bundesgerichtshof) ได้วินิจฉัยในคดีหนึ่งว่า

“การที่ผู้ต้องหายอมรับสารภาพต่อตำรวจ หลังจากที่ถูกสอบปากคำอยู่นานถึง 30 ชั่วโมง โดยที่ผู้ต้องหาไม่มีโอกาสได้หลับได้นอนเลยนั้น เป็นการละเมิดต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา”⁷

กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการกระทบต่อความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จากความอ่อนเพลีย และความเมื่อยล้า ผู้ถูกกล่าวหาตกอยู่ในสภาวะกดดันและเครียด ไม่มีอิสระในการตัดสินใจ หมกเรียวแรง ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดความเหนื่อยล้า จากการค้นหาความจริงของเจ้าพนักงาน และมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ถือว่าเป็นการทรมานและอาจเป็นการกระทำใดๆ ที่มีขอบด้วยกฎหมาย และส่งผลให้ถ้อยคำนั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานได้ตามมาตรา 226

ถือว่าเป็นการกระทบต่อความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา จึงเห็นสมควรที่จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกเจ้าพนักงานทรมาน ละเมิดสิทธิในการตัดสินใจหรือใช้วิธีอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อทราบความจริงเพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และมาตรา 226 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าร่วมเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ที่ไม่ถูกกดดัน

⁶ มุคินธิศุณย์ทนายความมุสลิม. (2553). แดงการณวันต่อต้านการทรมานสากล. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2553, จาก <http://deepsouthwatch.or.go>

⁷ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 135.

ด้วยระยะเวลาของการสอบสวนที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมงหรือการสอบสวนที่ล่าช้าเนิ่นนาน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความจริงมากที่สุดเพื่อความเป็นธรรม

จึงเห็นว่าควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำโดยมีการ กำหนดระยะเวลาในการสอบสวนในแต่ละครั้งให้ไม่เกิน ครั้งละ 3 ชั่วโมง เพื่อผ่อนคลายจาก ความตึงเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งสภาพของร่างกายและจิตใจ เป็นการเพิ่มความสามารถในการ ต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และตามหลักประกันสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดไว้เพื่อทำให้การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยทำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ และจะไม่มีคำกล่าวที่ว่า บทบัญญัติกฎหมายเป็นเพียงสภาพวาดดั่งสุภาพิมิตที่ว่า “เขียนเสือให้วัวกลัว”

ประโยชน์ของการให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักจากการสอบปากคำ คือ

- 1) ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามีเสรีภาพในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่
- 2) ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นไปตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้และสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลที่ประเทศไทยเข้าร่วมปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- 3) ทำให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีมาตรฐานของการปฏิบัติงานมากขึ้น
- 4) ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความเป็นอิสระไม่ถูกกดดันจากความเครียด สภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ความเมื่อยล้าจากการสอบปากคำ ทำให้ผู้ถูกกล่าวหากล้าให้ข้อมูลที่แท้จริง ถูกต้อง ชัดเจน ไม่คลุมเครือ ตรงไปตรงมา นำมาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด

5) เป็นการสร้างมาตรฐานความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำจนกลายเป็นหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

ดังนั้นจึงได้ศึกษาในเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานในคดีอาญาว่า ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิและมีเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างไรบ้างเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด โดยผู้เขียนหวังว่าในการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นการวางแนวทางของหลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันการทรมาน

ทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา และให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับผลกระทบจากการตกเป็น ผู้ถูกกล่าวหาน้อยที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงควมมีเสริภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำ ของเจ้าพนักงานและหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎีและหลักการ ความหมายของเสริภาพในการตัดสินใจ ของผู้ถูกกล่าวหาที่เกี่ยวกับสิทธิและเสริภาพของผู้ถูกกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญาและวิธีการในการดำเนินการสอบสวนในชั้นสอบสวน ของประเทศไทยและทั้งของต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษาถึงความเป็นอิสระเสริภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกละเมิด ไม่ถูกทรมานหรือการทารุณ โหดร้ายอย่างไร้มนุษยธรรม ไม่ถูกกดดันจากความเครียด ความเหนื่อยล้าทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจ

1.2.5 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างมาตรฐานเสริภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ในระหว่างการสอบปากคำจนกลายเป็นหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดบุคคลนั้นจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดี เนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงาน ในชั้นสอบปากคำส่งผลกระทบต่อเสริภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชน มากที่สุดและถือว่เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจาก เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจกว้างขวาง และมีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานจากตัว ผู้ถูกกล่าวหาได้ แม้กระนั้นก็ตามการใช้มาตรการบังคับหรือการตรวจสอบค้นหาความจริงจากตัว ผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำจนเกินเลยจนทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดลงหรือ ถูกกระทบกระเทือนไม่ได้โดยเด็ดขาดและจะละเมิดสิทธิเสริภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ไม่ได้ จึงเห็นควรที่จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องเสริภาพในการตัดสินใจของ ผู้ถูกกล่าวหาโดยให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำเพื่อผ่อนคลายจาก ความตึงเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งสภาพของร่างกายและจิตใจ เป็นการเพิ่มความสามารถในการ ต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และตามหลักประกันสิทธิของ

ผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และมาตรา 226 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดไว้เพื่อให้ การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยทำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงหลักการ แนวคิดและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นิยามศัพท์คำว่า “เสรีภาพในการตัดสินใจ” และสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาของ ต่างประเทศและประเทศไทย ระบบการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศและประเทศไทย รวมทั้ง การดำเนินคดีอาญา การสอบปากคำและหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยศึกษาเฉพาะ ขั้นตอนในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกเจ้าพนักงานทรมาน การทำให้อ่อนเพลีย ทำร้าย ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ ใช้กำลังบังคับ หรือการกระทำที่มิชอบด้วยประการอื่นๆ ซึ่งเป็นการละเมิด สิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเป็นการจำกัดความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ การปฏิบัติสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาโดยการค้นคว้าและ วิเคราะห์ข้อมูล อันได้แก่ ตำบฏกฎหมาย ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร ความเห็น ของนักกฎหมาย แนวคำพิพากษาฎีกา ข้อมูลที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เอกสารต่างๆ รวมถึง กฎหมายของต่างประเทศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันนำมาสู่การวิเคราะห์หาข้อสรุป เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการคุ้มครองความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ สมกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้เข้าใจถึงเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของ เจ้าพนักงานและหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

1.6.2 ทำให้ทราบถึงแนวความคิด ทฤษฎีและหลักการ ความหมายของเสรีภาพในการตัดสินใจ ที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.6.3 ทำให้ทราบถึงการดำเนินคดีอาญาและวิธีการในการดำเนินการสอบสวนในชั้นสอบสวนของประเทศไทยและทั้งของต่างประเทศ

1.6.4 ทำให้ทราบถึงความเป็นอิสระเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกละเมิด ไม่ถูกทรมานหรือการทารุณโหดร้ายอย่างไร้มนุษยธรรม ไม่ถูกกีดกันจากความเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจ

1.6.5 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการสร้างมาตรฐานเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ในระหว่างการสอบปากคำจนกลายเป็นหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

บทที่ 2

หลักการแนวคิดและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

เมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดบุคคลนั้นจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดี เนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานในชั้นสอบปากคำส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชนมากที่สุดและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากเจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจกว้างขวาง และมีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานจากตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ แม้กระนั้นก็ตามการใช้มาตรการบังคับหรือการตรวจสอบค้นหาความจริงจากผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำจนเกินเลยจนทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดลงหรือถูกกระทบกระเทือนไม่ได้โดยเด็ดขาดและจะละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้

2.1 เสรีภาพในการตัดสินใจและสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานในคดีอาญาถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานที่ควรได้รับในการต่อสู้คดี อาทิเช่น เสรีภาพในการตัดสินใจที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ของผู้ต้องหา การจัดหาทนายความ การให้ความช่วยเหลือเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกล่าวหา อันสืบเนื่องมาจากการต้องถูกดำเนินคดี การเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในความควบคุมหรือในอำนาจรัฐเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งนอกจากจะกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลอันเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญแล้วยังกระทบถึงโอกาสในการต่อสู้คดีของผู้กล่าวหาอีกด้วย เมื่อการค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่มีการกล่าวหาต้องอาศัยการพิสูจน์จากพยานหลักฐาน ซึ่งถ้อยคำของผู้ต้องหานั้นถือเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่เจ้าพนักงานสามารถนำมาใช้ในการรวบรวมและพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ เพราะจะมีผลต่อการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา แต่การที่เจ้าพนักงานจะนำเอาถ้อยคำของผู้ต้องหามาใช้ในการดำเนินคดีได้จะต้องปรากฏว่า ถ้อยคำดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่ได้มาโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ วิธีการในการดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งเป็นข้อจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยตรง เพราะหากการดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนได้กระทำไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ มาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เช่น การสอบสวนผู้ต้องหาเป็นเวลานานๆ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวนทำให้ผู้ต้องหาไม่มีเวลาพักผ่อน

จนกระทั่งผู้ต้องหาขอรับสารภาพในที่สุด หรือแกล้งปลุกให้ผู้ต้องหาให้การสอบสวนทุกๆ ชั่วโมงจนไม่มีเวลาหลับนอน การทำให้อ่อนเพลีย ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาขาดสติสัมปชัญญะมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ เกิดความเหนื่อยล้าโดยระยะเวลาของการสอบสวนที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมงเหล่านี้ถือว่าการกระทำที่มีขอบด้วยประการใดๆ ของพนักงานสอบสวนซึ่งกฎหมายบัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจน และถือว่าย่ำแย่ค้ำนั้น ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้เลย แนวทางที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ คือ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการรับรองสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นสิทธิในทางกระทำหรือสิทธิในทางอยู่เฉย

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา มนุษย์ต้องเป็น “ประธานแห่งสิทธิ” ไม่อาจเป็น “กรรมแห่งสิทธิ” ไม่ว่าในกรณีใดๆ ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องเป็นผู้ทรงสิทธิหรือ (Subject of law) แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐหรือถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการ แต่ผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นมนุษย์ ฉะนั้น สภาพความเป็น “ประธานในคดี” ของผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีอยู่ตลอดเวลาการใช้อำนาจกับผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำได้อีกกฎหมายให้อำนาจ ไม่ใช่ใช้หลักว่าไม่มีกฎหมายห้ามย่อมทำได้ การเป็น “ประธานในคดี” คือ การมีสิทธิต่างๆ ในคดี¹

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) สิทธิในทางกระทำ (Active right)
- 2) สิทธิในทางที่อยู่เฉยหรือไม่กระทำ (Passive right)

สิทธิในทางกระทำตามกฎหมายของเรา เช่น

- 1) สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี มาตรา 165, 172
- 2) สิทธิที่จะมีทนายแก้ต่าง มาตรา 7 ทวิ, 134/4 (2)
- 3) สิทธิที่จะให้การ มาตรา 134/4, 172
- 4) มาตรา 138 ก็เป็นเรื่องสิทธิ ในทางกระทำ

สิทธิที่อยู่เฉยหรือสิทธิที่จะไม่กระทำตามกฎหมายของเรา เช่น

- 1) สิทธิที่จะไม่ให้การในชั้นสอบสวน มาตรา 134/4 (1)
- 2) สิทธิในเสรีภาพในการตัดสินใจ มาตรา 135
- 3) สิทธิที่จะไม่ให้การในชั้นศาล มาตรา 172

ผลของการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา คือ การใช้ข้อเท็จจริงนั้นยื่นผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ มาตรา 134/4 วรรคสาม และมาตรา 226 หัวใจของมาตรา 135 คือ เสรีภาพในการตัดสินใจของ

¹ คณิต ฅ นคร. (ม.ป.ป.). การบรรยายเรื่องคุณธรรมกับการใช้กฎหมาย. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก www.m-society.go.th/document/news/news_4544_ppt

ผู้ต้องหา การพิจารณาคดีจนคดีขึ้น เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 จึงกระทบต่อความสามารถในการดำเนินคดีของจำเลย เพราะความง่วงเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้กระบวนการพิจารณาที่ถูกถ้วนสมบูรณ์²

ผู้ต้องหาเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล³ ถือได้ว่าผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการพิจารณาในชั้นก่อนการพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลยังมีได้ชี้ขาดตัดสินลงไปว่าเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน สถานะของผู้ต้องหาจึงเป็นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 33 ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา... ไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลใดเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

หลักการนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาคือ ผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักการที่แสดงถึงสถานะของผู้ต้องหาในอันที่จะได้รับการกระทำต่อตัวผู้ต้องหาอย่างคนบริสุทธิ์ ซึ่งจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดในขณะนั้น ไม่ได้ หลักการนี้ส่งผลไปถึงหลักการอื่นๆ เช่น การยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หรือการพิสูจน์ให้ปราศจากสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงจนถึงการที่จะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดสักสิบคน ยังดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว⁴ หลักการดังกล่าวได้ปรากฏในหลักการของลัทธิเสรีนิยมในกฎหมายอาญาด้วยกล่าวคือ ในหลักการของลัทธิเสรีนิยมในกฎหมายอาญา เห็นว่า ในทุกขั้นตอนของผู้ต้องสงสัยผู้กล่าวหา ผู้ถูกพิจารณา ผู้ถูกตัดสิน และผู้ถูกลงโทษ สิทธิของบุคคลเหล่านี้จะต้องได้รับการเอาใจใส่ที่จะปกป้องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้ต้องหา” ไว้อย่างชัดเจนคงบัญญัติไว้แต่เพียงในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ และได้กำหนดสิทธิของผู้ต้องหาไว้แตกต่างกัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การเมืองในแต่ละยุค แต่มีหลักการสำคัญว่า “ผู้ต้องหา” นั้น ยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเช่นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญมีแนวการมองในเรื่องของผู้ต้องหาเป็นมุมกว้างอันส่งผลดีต่อผู้ต้องหามากกว่าที่จะมองไปในทางที่ไม่ดี

² คณิต ฌ นคร. (ม.ป.ป.). การบรรยายเรื่องคุณธรรมกับการใช้กฎหมาย. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก www.m-society.go.th/document/news/news_4544_ppt

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (2).

⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2527). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นการพิจารณา: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา. หน้า 19.

⁵ มุรธา วัฒนะชีวะกุล. (2524). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา. หน้า 5.

ทั้งนี้ เพราะผู้ต้องหาเป็นประชาชนคนหนึ่งที่มีสิทธิเสรีภาพ ดังนั้น สิทธิเสรีภาพของเขาย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามสมควร การลิดรอนหรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นในการพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น⁶ อย่างไรก็ดี แม้รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติถึงความหมายของคำว่า “ผู้ต้องหา” แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้คำจำกัดความของผู้ต้องหาไว้ในมาตรา 2 (2) โดยบัญญัติว่า “ผู้ต้องหา” หมายความว่า บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล” กล่าวคือ การที่บุคคลใดจะตกอยู่ในฐานะของผู้ต้องหาตามกฎหมายจะต้องมีการกล่าวหาบุคคลนั้นว่า ได้กระทำความผิดอาญาต่อเจ้าพนักงาน⁷ หรือเจ้าพนักงานกล่าวหาเอง การกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานอาจเป็นรูปของคำร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย⁸ หรือคำกล่าวโทษโดยบุคคลอื่น⁹

การที่บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหานั้น บุคคลนั้นจะต้องถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดในเบื้องต้นก่อน ประกอบกับมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือหรือมีมูลความจริง โดยอาจได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนอันมีมูลหรือเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหา ทั้งนี้อาจรวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้แสดงหลักฐานหรือให้ข้อเท็จจริงเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนด้วย¹⁰ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เป็นเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ทำให้มีเสรีภาพในการต่อสู้คดีเป็นการแสดงข้อเท็จจริงเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนด้วย หากปรากฏหลักฐานหรือมีมูลเพียงพอที่จะเชื่อว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจึงทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาในฐานะผู้ต้องหาตามหน้าที่ต่อไป และในระหว่างที่เป็นผู้ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเช่นผู้ต้องหาไม่ได้ เช่นจะควบคุมหรือกักขังไม่ได้ การพิจารณาว่าข้อกล่าวหาใดจะมีมูลในทางอาญาหรือไม่นั้น หลักสำคัญที่สุดอยู่ตรงที่พนักงานสอบสวน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลางมีใจเป็นธรรม พิจารณาข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหาด้วยความละเอียดรอบครอบรอบปรด้วยเหตุผลตามแต่พฤติการณ์เป็นเรื่องๆ ไป ถ้าพนักงานสอบสวนได้ใช้หลักการพิจารณาดังกล่าวย่อมจะเป็นหลักประกันได้ว่า

⁶ สุพจน์ ฌ บางช้าง. (2548). กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. หน้า 10.

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1341/2509 ว่าผู้ที่ถูกแจ้งความกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาแล้ว.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (7).

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (8).

¹⁰ สุพจน์ ฌ บางช้าง. เล่มเดิม. หน้า 12.

การพิจารณาเรื่องที่กล่าวหาว่ามีมูลหรือไม่นั้น ย่อมจะได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องจากพนักงานสอบสวนมากที่สุด ทั้งจะเป็นหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างเพียงพอ¹¹ แนวความคิดและทฤษฎีที่กำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นสาระสำคัญของกระบวนการทางอาญานั้น เป็นผลมาจากแนวความคิดของนักปราชญ์ในยุคศตวรรษที่ 18-19 และแนวความคิดยุคต่างๆ ที่สะสมกันมาซึ่งกระบวนการทางอาญา (Criminal Process) นี้ถือเป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบถึงการกระทำผิด ผู้กระทำผิด และเป็นการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษตามความผิดที่ตนได้กระทำ ส่วนหลักเกณฑ์แนวทางการดำเนินกระบวนการทางอาญาเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของกระบวนการนั้นด้วยดีก็คือ รูปแบบของกระบวนการทางอาญา (Criminal Process Model) โดยเป็นสิ่งชี้้นำการดำเนินกระบวนการทางอาญาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มีการกำหนดรูปแบบเอาไว้¹²

จากแนวความคิดในเรื่องคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้ถูกกล่าวหา Professor Herbert Packer¹³ ได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาที่ขัดกันอยู่ตลอดเวลาคือ ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (Due Process) และทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ทั้งนี้แต่ละรูปแบบต่างก็มีเหตุผลแนวความคิดสนับสนุนของตนและเป็นไปตามค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจถึงความขัดแย้งกันในแก่นรากทางอาญากล่าวคือ

1) ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

เป็นทฤษฎีที่ เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก คดีอาญาทั้งหลายที่เข้ามาสู่ระบบงานยุติธรรมทางอาญาตามทฤษฎีนี้จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอไม่ยืดหยุ่น โดยมีกระบวนการกลั่นกรองในแต่ละขั้นตอนให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การสอบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องยังศาล การพิจารณาคดีและการพิพากษา ลงโทษผู้กระทำความผิด ตลอดจนการปลดปล่อยจำเลย โดยการดำเนินการจะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ฉะนั้นเมื่อได้ตัวผู้กระทำผิดมาแล้ว ทฤษฎีนี้ก็ให้สันนิษฐานว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดจริงจึงจะมีการดำเนินการต่อไปตามขั้นตอน ไปจนถึงการพิจารณาคดีของศาล แต่การค้นหาคือเท็จจริงในชั้นศาลมีอยู่น้อยมาก ทฤษฎีนี้ถือว่าวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ การวินิจฉัยคดีให้เสร็จสิ้นไปตั้งแต่ขั้นตอนต้นๆ ของกระบวนการยุติธรรมอัน ได้แก่ ดำรวจ และอัยการ อันจะทำให้ผู้ต้องสงสัย หรือผู้บริสุทธิ์ได้รับการปล่อยตัว

¹¹ แหล่งเดิม.

¹² แหล่งเดิม.

¹³ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2529). สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. หน้า 2.

โดยเร็ว และในขณะเดียวกันก็จะทำให้การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นหนา ชัดเจน หรือผู้ต้องหาไร้สารภาพ

2) ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (Due Process)

เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก การดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งผ่านไป ตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวกไม่ได้ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างง่ายไม่เป็นทางการของทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมในชั้นตำรวจ อัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดี หรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยโดยให้ศาลสถิตยุติธรรมเป็นผู้ตรวจสอบ ทฤษฎีนี้จึงถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขากระทำเช่นนั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิด นอกจากนี้ ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่างๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเขาอย่างถ่วงน้ำหนัก โดยทฤษฎีนี้ยอมรับว่ามีแต่องค์กรผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้ สำหรับในการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะคอยตรวจสอบวิธีการที่ตำรวจหรืออัยการสืบเสาะมา หรือที่ศาลสืบเสาะเองว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งศาลจะแสดงถึงข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้แก่ประชาชน¹⁴

นอกจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมแล้วหลักการที่มีการใช้ในกระบวนการทางอาญาที่ถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ที่จะกล่าวถึงในที่นี้มี 2 หลักการด้วยกันคือ

1) Miranda Rule หลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักการสำคัญในอันที่จะคุ้มครองความเป็นธรรมจากการสอบปากคำของผู้ต้องสงสัยที่ถูกตำรวจควบคุมตัว (Custodian Interrogation) โดยกำหนดให้บุคคลผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาเช่นว่านั้นมีสิทธิได้รับคำปรึกษาจากทนายความขณะถูกควบคุมตัวอยู่และมีสิทธิปฏิเสธต่อคำให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองได้ ดังปรากฏรายละเอียดตามคำพิพากษาศาลสูงสหรัฐอเมริกาในคดี *Miranda v. Arizona* เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ. 1966 สรุปหลักการสำคัญว่า “ก่อนที่จะทำการสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งให้บุคคลผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาทราบว่า ผู้ที่ต้องสงสัยนั้นๆ มีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามหรือกล่าวคำใดๆ อันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งอาจนำไปสู่การฟ้องร้องคดี บุคคลผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะปรึกษาทนายความในระหว่างถูกสอบสวนหรือในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่อาจที่จะหาทนายสำหรับตนเองได้ ย่อมมีสิทธิ

¹⁴ อรรถพร ชูบำรุง. (2532). อาชญาวิทยาและอาชญากรรม. หน้า 63.

ที่จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้หนึ่งผู้ใดในการแต่งตั้งทนายให้ตามประสงค์ของผู้ต้องสงสัย”¹⁵ จากคดีดังกล่าวข้างต้นเป็นมาตรการการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาให้ผู้ต้องหาทราบอย่างละเอียดก่อนที่จะถูกจับ ถือเป็นมาตรการที่รู้จักในชื่อ “หลักมิแรนดา” (Miranda Rule) โดยเป็นการตีความขยายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของสหรัฐอเมริกา ในมาตรา 5 (Fifth Amendment) ที่บัญญัติห้ามมิให้บังคับให้ผู้ใดเป็นพยานปรักปรำตนเองในคดีอาญา (No person shall be compelled to be a witness against himself) ศาลที่ศาลสูงสุดกำหนดหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ที่ถูกควบคุมตัวไว้มากเช่นนั้นก็เพราะศาลสูงสุดเกรงว่าผู้ต้องสงสัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะอยู่ภายใต้ความกดดันที่จะต้องให้การปรักปรำตนเองหากมิได้มีการกำหนดมาตรการป้องกันเอาไว้ล่วงหน้า เนื่องจากการสอบสวนภายใต้การควบคุม (In-custody interrogation) เป็นมาตรการที่มีลักษณะกดดันอยู่ในตัวเองอยู่แล้วบรรยากาศเช่นนั้นจะทำให้สภาวะจิตใจของผู้ต้องสงสัยที่ต่อต้านลดน้อยลงไปและสภาพบังคับที่จะให้เขาพูดออกไปต่างๆ ที่เขาจะไม่ทำเช่นนั้น หากเขาอยู่อย่างอิสระ¹⁶ หลักการดังกล่าวนี้มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและผู้ที่โต้แย้ง โดยฝ่ายที่โต้แย้งมองว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 5 มุ่งหมายที่จะคุ้มครองการใช้มาตรการใดๆ ที่จะไปบังคับหรือฝืนใจให้ผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพ แต่ไม่ใช่เป็นการส่งเสริมให้เขาปฏิเสธ เพราะคำรับสารภาพที่ได้มาโดยปราศจากการบังคับนั้นเป็นสิ่งจำเป็น มิฉะนั้นแล้วกระบวนการยุติธรรมก็จะไม่สามารถจัดการกับปริมาณคดีที่จะต้องไปสู่การพิจารณาในศาลได้นอกจากนี้ การรับสารภาพเป็นการแสดงออกของบุคคลที่สำนึกผิด จึงเป็นสิ่งที่สังคมควรจะส่งเสริมมิใช่ยับยั้ง ในความเห็นของฝ่ายนี้ คำรับสารภาพหากได้มาด้วยความสมัครใจแม้จะรับสารภาพโดยมิได้มีการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การหรือสิทธิที่จะมีทนาย ก็น่าจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ในศาล¹⁷

สิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477

ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักของประเทศแทนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และราชธรรม สิทธิของประชาชนก็เริ่มปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ของประเทศ ซึ่งมีการแก้ไขให้ความสำคัญแก่สิทธิของประชาชนมากขึ้นบ้างน้อยบ้างตามแต่การเปลี่ยนแปลงของสถานะทางการเมืองของรัฐบาลผู้ปกครองประเทศ การให้ความสำคัญของ

¹⁵ ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. หน้า 306.

¹⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. หน้า 135.

¹⁷ แหล่งเดิม.

สิทธิของผู้ต้องหาแต่เดิมยังคงเป็นเพียงสิทธิโดยทั่วๆ ไปไม่ได้มีการกล่าวไว้โดยเฉพาะเจาะจงในรัฐธรรมนูญ คือ

“ภายในข้อบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ”

หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะเห็นว่า การคุ้มครองเสรีภาพโดยบัญญัติว่า จะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมายอื่นนั้น ก็คงเปรียบเสมือนว่าไม่ได้รับรองอะไรไว้แล้ว แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่เพราะการรับรองสิทธิโดยอ้างถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้เป็นก้าวแรกของการล้มล้างการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามอำเภอใจของฝ่ายบริหารในครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญมีการบังคับใช้ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2475 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่ก็คือพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มขึ้น โดยบทบัญญัติประมวลกฎหมายนี้และยังบัญญัติรับรองรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับนี้จะมีได้บัญญัติให้ชัดเจนว่า เมื่อใดบุคคลจึงตกเป็นผู้ต้องหา ก็ยังถือได้ว่าสิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสิทธิค่อนข้างจะถาวรในระดับหนึ่งตามกฎหมายของไทย ประมวลกฎหมายมีศักดิ์เสมอเพียงพระราชบัญญัติเท่านั้น ดังนั้นก็เท่ากับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นถูกจำกัดลงเมื่อถูกจับ โดยมีหมายจับ หรือเมื่อมีการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือเขาพยายามจะหนีการจับกุมเท่านั้น ในการแก้ไขยอมทำได้ตามวิธีการที่ง่ายกว่ารัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามที่มิบบทบัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีบ่อเกิดแห่งสิทธินี้ขึ้นตามกฎหมายไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 เป็นช่วงสิทธิของประชาชนชาวไทยเริ่มได้รับการยอมรับอย่างเต็มรูป โดยกำหนดสิทธิต่างๆ เอาไว้ในรัฐธรรมนูญตามเช่นที่มีตัวอย่างในประเทศที่มีความเจริญแล้วในทางกฎหมาย โดยมุ่งหวังสิทธิของประชาชนจะยั่งยืนอยู่ตลอดไป สิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหลายเรื่องด้วยกัน แต่ละเรื่องก็นับได้ว่าเป็นแก่นแท้แห่งสิทธิที่ได้รับการยอมรับกันแพร่หลายในนานาอารยประเทศ ได้แก่

- (1) ผู้ต้องหาได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าไม่มีความผิด (มาตรา 30)
- (2) ผู้ต้องหาจะได้รับการปฏิบัติต่อเสมือนเป็นผู้กระทำผิดไม่ได้ (มาตรา 30 วรรคแรก)
- (3) คำขอประกันผู้ต้องหาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องมีหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย (มาตรา 30 วรรคสาม)

- (4) มีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร (มาตรา 30 วรรคท้าย)
- (5) ผู้ต้องหาต้องได้รับแจ้งเหตุ พร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควรในการที่ถูกจับ หรือถูกตรวจค้นโดยไม่ชักช้า (มาตรา 31 วรรคสอง)
- (6) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ (มาตรา 31 วรรคสอง)
- (7) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอต่อศาลได้ว่าการคุมขังไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขอให้ศาลปล่อยตัวได้ (มาตรา 31 วรรคท้าย)

แต่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 นี้ใช้บังคับเพียงสองปีก็ถูกยกเลิกโดยมีการนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้อีกครั้ง แม้ในรัฐธรรมนูญจะมีได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างชัดเจน แต่สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ก็มีได้ลดน้อยลงไปแต่ประการใด หากแต่การยืนยันโดยรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการยืนยันระดับสูงสุดเท่ากับเป็นการให้สัตยาบันโดยรัฐว่าสิทธิเหล่านั้นไม่อาจมีใครจะละเมิดได้นั่นเอง

สิทธิของผู้หาคนนั้นได้รับการยืนยันอีกครั้งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 มากในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา ถือเป็นยุคทองของประชาชนชาวไทยโดยแท้ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีสิทธิที่เพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 4 ประการ คือ

- (1) สิทธิที่อุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันของพนักงานสอบสวน
- (2) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยเร็วและชอบธรรม
- (3) สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำที่อาจเป็นปฎิภัยแก่ตนเองได้
- (4) สิทธิที่จะไม่ถูกปรักปรำโดยถ้อยคำของตน อันเกิดจากการให้ถ้อยคำโดยสมัครใจ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ใช้บังคับเพียงสองปีก็ถูกยกเลิก เพราะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้ให้สัตยาบันในเรื่องของสิทธิผู้ต้องหาแต่อย่างใด สิทธิของผู้ต้องหาในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มาได้มีการแก้ไขและปรับปรุงตลอดมา แต่ก็หาได้เพิ่มเติมแต่อย่างใดไม่ จนถึงสมัยปัจจุบันเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 อันถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนอย่างแท้จริง และในส่วนสิทธิในทางอาญาของประชาชนก็ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นเป็นอันมาก สาละสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็คือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายตามหลักนิติธรรม (Rule of law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การของรัฐจะต้องใช้อำนาจภายในกรอบของกฎหมายตามหลักนิติรัฐ (Legal state) โดยให้ขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนโปร่งใส (Transparency) ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบ

การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย (Accountability) สิทธิของผู้ต้องหาที่ได้รับการเพิ่มเติมขึ้น เป็นผลให้มีการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ สิทธิที่เพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญ ฉบับก่อนๆ คือ

(1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเรื่องการจับกุมขัง โดยกำหนดเป็นหลักไว้ว่าการจะจับกุมขัง หรือค้นในที่รโหฐานจะกระทำได้อาจต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล (ซึ่งเป็นการยกเลิกอำนาจในการออกหมายจับหมายขัง ของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่)

(2) สิทธิในการติดต่อกับญาติ

(3) สิทธิที่จะได้รับการตรวจสอบการจับกุม ให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบความจำเป็นในการควบคุมตัว

(4) สิทธิในการมีทนายความ เป็นการกำหนดให้เกิดความชัดเจนว่าในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความช่วยเหลือโดยเร็ว

(5) สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว แต่เดิมเป็นการจำกัดเฉพาะผู้ถูกจับกับผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานโดยไม่ครอบคลุมถึงผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

(6) สิทธิที่จะมีผู้ช่วยในชั้นสอบสวน

(7) สิทธิที่จะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร

(8) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(9) สิทธิที่จะทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

จึงเห็นได้ว่าบ่อเกิดแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหานั้นคือตัวบทกฎหมายและเมื่อได้เปรียบเทียบกับสิทธิที่ได้รับการยอมรับกันเป็นสากลแล้ว ก็มิได้มีความแตกต่างอะไรมากนัก สิ่งที่เป็นปัญหาก็คือ เมื่อมีบ่อเกิดแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว สิทธิดังกล่าวจะมีความเด็ดขาดเพียงใด การบังคับใช้กฎหมายและข้อกเว้นในการบังคับมีความเด็ดขาดและสอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ที่เพิ่มเติมสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างมากมาย เหตุที่มีการเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นไปได้ยากกว่ากฎหมายทั่วๆ ไป แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือ สิทธิเกิดขึ้นใหม่เหล่านี้จะมีผลใช้บังคับได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ และผลที่จะได้รับจากการเพิ่มเติมสิทธิดังกล่าวทั้งในทางที่ดีและเสียมีความพอเหมาะเพียงใด¹⁸ ผู้เขียนเห็นว่าสิทธิของผู้ต้องหานั้นได้รับการคุ้มครองตลอดมา จะแตกต่างกัน

¹⁸ สุพจน์ ฌ บางช้าง. เล่มเดิม. หน้า 26.

เพียงว่าสิทธินั้นจะได้รับการคุ้มครองมากน้อยแตกต่างกันเพียงใดขึ้นอยู่กับการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใช้อำนาจนั้น

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาในปัจจุบัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษนั้นมีบัญญัติเป็นหลักไว้ใน “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา โดยหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาบางเรื่องนั้น ถ้ามิได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็สามารถนำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมได้ ทั้งนี้ ต้องเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁹

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดกลไกที่จะให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (Check and Balance) ระหว่างองค์กร นอกเหนือจากการตรวจสอบหรือควบคุมกันเองภายในองค์กร จากการที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาหลายครั้งก็แสดงให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนี้ได้มีการพัฒนาการในทางที่เป็นเสรีนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่ให้มีการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่างๆ ได้กระทำโดยเปิดเผย ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นประชาธิปไตย ของการดำเนินคดีอาญาของไทยด้วย²⁰ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบัน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ พนักงานสอบสวน ให้เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งพนักงานสอบสวนนั้นก็คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ อำนาจในการสอบสวนนั้นได้มีการโอนไปมาหลายครั้ง และในปัจจุบันเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาส่วนใหญ่ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองจะมีอำนาจสอบสวนเฉพาะคดีอาญาที่เป็นการกระทำผิดกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน เช่น พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ดังนั้นในการสอบสวนคดีอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนรู้ตัวว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะจากคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ หรือวิธีอื่นใดก็ตาม พนักงานสอบสวนจะต้องรีบดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า²¹ อันหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่พนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ²² และในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นดังกล่าวนี้ พนักงาน

¹⁹ แหล่งเดิม.

²⁰ แหล่งเดิม.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 130.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (11).

สอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย และเพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการของกระบวนการสอบสวนเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง กฎหมายก็ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะใช้มาตรการบังคับ กล่าวคือ ออกหมายเรียก หมายปล่อยได้อีกด้วย แสดงว่าการสอบสวนจะต้องดำเนินไปโดยพนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา²³

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยมักจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเน้นหลักในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ยอมรับรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เนื่องจากระเบียบปฏิบัติของทางราชการกำหนดไว้เช่นนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งพนักงานสอบสวน ได้ตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหานั่นเอง²⁴

เรื่องนี้จะเห็นได้จากข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย²⁵ ได้กำหนดมีความว่า

“ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นจะต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคิดว่าพอมิมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลักฐานใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคุณความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้อยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวน ต้องรีบชิงไหวชิงพริบ สอบสวนตัดเพื่อพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้นหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดีที่อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้”

ดังนั้น ถ้าเรายอมรับหลักในการวางตัวเป็นกลาง และหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวนแล้ว การสอบสวนที่เน้นหนักในทางรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาตามระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ดังกล่าว จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย ระเบียบที่ออกมาเช่นนี้จะเพราะความพึงใจว่ากระบวนการพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหาตัวเอง อย่างไรก็ตาม ต่อมาคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้

²³ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2546). การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย. หน้า 66.

²⁴ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยตั้งข้อสังเกตในการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมติคณะรัฐมนตรีว่า ในการสอบสวนคดีอาญาความผิดอาญาแผ่นดินที่เอกชนเป็นผู้เสียหายและไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์ แต่ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะให้ผู้เสียหายให้การกล่าวหาผู้กระทำความผิดในฐานะที่เป็นพยานปากแรก หากเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยเฉพาะ (เช่น คดียาเสพติด) พนักงานสอบสวนก็จะสอบปากคำเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบการกระทำความผิดเป็นผู้กล่าวหาด้วยเช่นกัน.

²⁵ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254.

วินิจฉัยว่าการสอบสวนเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการที่จะพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องโทษ จึงไม่จำกัดว่าจะกระทำได้เฉพาะพยานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง²⁶

ตำรวจเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญากับผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งต้องทำการสอบสวนในทุกคดี แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดไว้ว่าคดีใดบ้างที่พนักงานสอบสวนอาจไม่ทำการสอบสวนก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 ในทางตีความกลับกันมีความหมายว่า คดีอื่นนอกจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวน ประกอบกับหน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไป ก็คือ หน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง และเป็นผู้รักษากฎหมายให้มีผลบังคับใช้ได้ ดังนั้น ถ้าตำรวจใช้ดุลพินิจไม่สอบสวนคดีหนึ่งคดีใด นอกจากจะเป็นการกระทำผิดหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ยังถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 189 บัญญัติว่า “ผู้ใดช่วยผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอันมิใช่ลหุโทษ เพื่อไม่ให้ถูกจับกุมต้องระวางโทษ...” จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

ในฐานะที่ผู้ต้องหาถือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดและรัฐมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงว่า ผู้ต้องหานั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ กฎหมายได้มีบทสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และให้สิทธิผู้ต้องหาในการที่จะเข้าร่วมในการค้นหาความจริงหรือวางเฉย (Passive) ในการดำเนินคดี สิทธิของผู้ต้องหาตามแนวคิดที่ถูกต้องจะต้องเริ่มต้นเมื่อบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดตกมาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานที่จะใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินการต่อไป จนถึงขั้นตอนที่อาจทำให้ผู้ต้องหากลายเป็นจำเลยได้ ดังนั้นการพิจารณาสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายไทยต้องพิจารณาว่าเมื่อผู้ถูกจับเข้ามาอยู่ในความอารักขาของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองแล้วเมื่อใด และสิทธิของผู้ต้องหาอย่างไรบ้าง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วสิทธิดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกิดขึ้นได้โดยพลัน

หลักคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในสังคมเอาไว้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็มีข้อยกเว้นในการได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญอยู่เช่นกัน ซึ่งก็คือการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงสถานะของบุคคลธรรมดาเป็นบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเขาต้องเสียสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญไป และเริ่มต้นได้รับสิทธิอันเป็นหลักประกันทางกฎหมายที่จะรับรองว่าเขาจะได้รับความยุติธรรมจาก

²⁶ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ สร. 0601/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2522 เรื่องหาหรือการตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีหลักที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา²⁷

บทบาทของทนายความถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญา ทั้งเป็นหลักประกันเพิ่มเติมว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยถือ “หลักอาวุธเท่าเทียมกัน”²⁸ กล่าวคือ คู่พิพาทจะต้องมีสิทธิและความสามารถต่อสู้คดีเท่าเทียมกัน อย่างแท้จริงในการดำเนินคดีอาญา ไม่เพียงแต่จำเลยหรือผู้ต้องหาที่จะมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเท่าเทียมเท่านั้นศาลและอัยการก็มีหน้าที่ปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของจำเลยด้วย แต่กลไกเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการปกป้องจำเลยซึ่งไม่มีความรู้ทางกฎหมายและสภาพจิตใจยังไม่ปกติเนื่องจากถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรึกษาต่อสู้คดีแทน และในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาลจะต้องอาศัยทนายความผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดี ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีทนายความในการต่อสู้คดีย่อมจะเสียเปรียบอย่างมาก ดังนั้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 และ มาตรา 173 จึงได้กำหนดให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีทนายความ หากกรณีเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดแล้ว รัฐหรือศาลจะต้องจัดหาทนายความเพื่อว่าต่างแก่ต่างให้แก่จำเลย เพราะการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกฟ้องคดีอาญานั้น เป็นการทำให้ต้องเสื่อมเสียเสรีภาพและหากถูกศาลพิพากษาจำคุกก็ยิ่งหนักเข้าไปอีก กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ให้รัฐต้องตั้งทนายความช่วยเหลือบุคคลที่ไม่มีความรู้หรือว่ายากจนไม่มีเงินทองที่จะไปว่าจ้างทนายความได้ การพิจารณาคดีนั้นไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาหรือคดีแพ่งถ้าไม่มีความรู้ทางกฎหมายก็จะเสียเปรียบ ฉะนั้นการที่จะต่อสู้คดีโดยไม่มีทนายความก็อาจเสียหาย รัฐจึงต้องหาวิธีการที่จะให้มีทนายความเพื่อช่วยเหลือเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นทนายความหรือตัวแทนของผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อแก้ต่างต่อสู้คดีแล้วหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของทนายความคือ ต้องคอยให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีภายใต้หลักประกันการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย หากผู้ต้องหาที่มีความจำเป็นที่จะมีทนายความในระหว่างการสอบสวน ได้แก่ การให้คำปรึกษาในการเตรียมที่จะให้การหรือไม่ให้การต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งการให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนการคัดค้านการควบคุมที่ไม่จำเป็น การแย้งการใช้อำนาจโดยมิชอบขอเจ้าพนักงานระหว่างสอบสวน ดังนั้นทนายความมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ในแนวความคิดเรื่องกฎธรรมชาติที่จะพัฒนาไปสู่สิทธิธรรมชาติว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่สถานะใดล้วนมีคุณค่าในความเป็นมนุษย์

²⁷ อมรวดี จำปาศรี. (2553). ความสามารถในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษากรณีผู้มีความบกพร่องทางกายและจิต. หน้า 13.

²⁸ คณิต ฉนกร ก เล่มเดิม. หน้า 147.

หรือที่เรียกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เสมอเท่าเทียมกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ ซึ่งการปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันย่อมไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ แต่ในบางครั้งการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันกับมนุษย์ทุกคนอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นจนกลายเป็นความไม่เท่าเทียมกันได้ และสิ่งนี้เป็นเรื่องที่ต้องพึงระมัดระวังของการเรียกร้องความเสมอภาคของมนุษย์ เพราะแท้ที่จริงแล้วมนุษย์มีความเท่าเทียมกันในทางกฎหมายเท่านั้นแต่ในความเป็นจริงมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้สิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย ได้แก่ สถานภาพของผู้ที่จะได้รับการปฏิบัติ กล่าวคือ ในสถานภาพที่เหมือนกันถ้าบุคคลนั้นได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคกันจึงจะถือว่าเป็นความเสมอภาคกัน²⁹

โดยทนายความนั้นถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งตามกฎหมายนั้นทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

การที่บุคคลได้รับความเสมอภาคนี้ทำให้กระบวนการในการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นไปโดยความยุติธรรม ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการปฏิบัติที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ซึ่งทนายความนั้นเปรียบเสมือนอาวุธที่ต่างฝ่ายจะต้องมีในการต่อสู้คดี และทนายความก็เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายย่อมที่จะให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการดำเนินคดีได้โดยจะสร้างความยุติธรรมให้กับทุกฝ่าย³⁰

กฎหมายนั้นได้มีการจัดทนายความให้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาคดี ส่วนผู้ถูกกล่าวหาที่มีความบกพร่องทางสภาพกายนั้นกฎหมายก็จะต้องให้ความเสมอภาคเช่นกัน เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือตนเองได้เนื่องจากสภาพกายที่เป็นอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินคดี ดังนั้นทนายความจึงเป็นผู้ที่จะต้องเข้ามาเยียวยาผู้ถูกกล่าวหาที่มีความบกพร่องทางสภาพกายให้มีความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีในหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดีนั้นเป็นหลักหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการต่อสู้คดี ซึ่งบุคคลทุกคน

²⁹ อมรวดี จำปาศรี. เล่มเดิม. หน้า 14.

³⁰ แหล่งเดิม.

ที่เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมต้องมีความเสมอภาคกันทุกคนในการดำเนินคดีอาญาและในความเสมอภาคกันนั้นจะต้องมีความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี กล่าวคือ ต้องมีทนายความที่จะให้ความช่วยเหลือในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นหลักอาวฐเท่าเทียมกัน โดยจะทำให้การดำเนินคดีอาญานั้นเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม³¹

บุคคลธรรมดาทั่วไปที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาก็มีความเสียเปรียบในการต่อสู้คดีในระหว่างการสอบสวน เพราะบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปที่ไม่รู้กฎหมาย หรือถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะรู้ถึงสิทธิที่ตนมีในการต่อสู้คดีก็ย่อมไม่อาจใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และถึงแม้ว่าจะมีพนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิว่าตนมีสิทธิอย่างไรบ้างในชั้นสอบสวนแต่ก็ยังคงถือว่ามีความเสียเปรียบในการต่อสู้คดีอยู่นั่นเอง ซึ่งเป็นความไม่เท่าเทียมกันของอาวฐ เพราะผู้ถูกกล่าวหา มีความด้อยกว่าพนักงานสอบสวนในเรื่องฐานะของการตกเป็นผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องที่กระทบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างมาก ฉะนั้นการที่มีทนายความคอยให้คำแนะนำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในระหว่างการสอบสวนนั้นจึงเป็นการเพิ่มความเท่าเทียมในการต่อสู้คดีเพื่อไม่ให้เกิดการเสียเปรียบในการต่อสู้คดีนั่นเอง

เป็นหลักที่สร้างหลักประกันในด้านการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ถูกกล่าวหาที่มีมาจากหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลมีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย เป็นหลักที่ทำให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ ทั้งต่อให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการแก้ข้อกล่าวหา นั้น เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษมาเป็นเวลานานแล้ว

ในประเทศแถบเอเชียที่ใช้ระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจไว้ที่ผู้นำประเทศก็มีเหตุการณ์คล้ายๆ กันเกิดขึ้น เช่น การลงโทษบุคคลตามใจชอบ การบัญญัติความผิดย้อนหลังเพื่อลงโทษบุคคล การลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยไม่มีเหตุตามกฎหมายเป็นต้น และแม้ว่าในทางทวีปเอเชียจะไม่มีประวัติการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในทางกฎหมายมากเหมือนในทางยุโรปและอเมริกา แต่เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกาก็ได้มีการรับเอาสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาและหลักการรับฟังความทุกฝ่ายมาใช้เช่นเดียวกัน ดังนั้นเราควรจะยอมรับกันว่า การสร้างกฎหมายทางสังคมโดยอาศัยกฎหมายนั้นมีมานานแล้วพร้อมๆ กันกับการก่อเกิดของอารยธรรมของมนุษย์ การสร้างกฎหมายในแต่ละยุคสมัย ผู้บัญญัติกฎหมายจะนำเอาแนวความคิดที่ดีที่สุดในยุคสมัยนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมาย

³¹ แหล่งเดิม.

เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างดีที่สุดเพื่อให้บุคคลในสังคมนั้นยินยอมที่จะอยู่ภายในขอบเขตข้อบังคับของกฎหมายนั้น แต่เมื่อกฎหมายนั้นได้ผ่านการใช้มาในระยะเวลาหนึ่ง หากกฎหมายไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างเต็มที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุงไปตามความเป็นไปของสังคมนั้นๆ เพื่อให้กฎหมายเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมตลอดเวลา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า สิทธิของบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงตนอยู่ในสังคมของบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติรับรองสิทธิต่างๆ ของบุคคลไว้และต้องบังคับให้มีผลในทางปฏิบัติในสังคม แต่ว่าเมื่อมองอีกด้านหนึ่งการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงสิทธิต่างๆ ก็เป็นการกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิของบุคคลในสังคมเพื่อมิให้เกิดการใช้สิทธิของตนจนเกินความพอดีจนกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งรัฐต่างๆ จะบัญญัติขอบเขตสิทธิของบุคคลแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของตน

สติปัญญาหรือความเฉลียวฉลาด เป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่เป็นสิ่งเกื้อหนุนการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ ของบุคคลได้เป็นอย่างดี เพราะช่วยให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่างๆ สถานการณ์ต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาสัมผัส หรือได้ผ่านพบเห็นมา ได้รวดเร็ว ผู้ที่มีสติปัญญาสูงย่อมได้เปรียบเรื่องการรับรู้ การเรียนรู้ ในแง่ของการรับรู้ที่ดีกว่าและเร็วกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

การสังเกตพิจารณา จะช่วยให้คนเรารับรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้แม่นยำ ละเอียดยิ่งขึ้น เช่น เราเห็นปลาที่ว่ายอยู่ในน้ำเราอาจไม่รู้ว่ามันเป็นปลาตัวผู้หรือตัวเมีย ปลาอะไร ชนิดนี้กินได้ไหม เป็นต้นการที่จะรู้ถึงขั้นนั้นต้องอาศัยการสังเกตพิจารณา การสังเกตพิจารณานี้บางครั้งต้องใช้เวลานาน แต่บางครั้งมีความชำนาญก็ไม่ต้องใช้เวลานานนัก ในขณะที่เรารับรู้อย่างเพิ่งพินิจนั้นสภาพของจิตใจในขณะสังเกตพิจารณานั้นอย่างน้อยต้องมีความตั้งใจ อันหมายถึงการตื่นตัวทำงานเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใด และถ้าจะให้ละเอียดลออยิ่งขึ้นก็ต้องอาศัยความสนใจหมกมุ่นอยู่กับสิ่งนั้นๆ โดยเฉพาะด้วย

ความสนใจและความตั้งใจเป็นส่วนสำคัญไม่น้อยในการแปลความหมายจากอาการสัมผัส เช่น ถ้าความตั้งใจของคนเราไม่แน่วแน่หรือขาดสมาธิ การจะแปลอะไรให้ถูกต้องก็ยากมากในทางตรงกันข้าม ถ้าคนเรามีความสนใจจดจ่อที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วเขาย่อมต้องสังเกตพิจารณาสิ่งนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งจะก่อให้เกิดการแปลความหมายอย่างถูกต้อง

คุณภาพของจิตใจในขณะนั้นก็เช่นเดียวกัน ถ้าคนเราเหนื่อยหน่าย ขุ่นมัว ไม่ผ่อนคลายย่อมจะมีผลกระทบกระเทือนต่อสติปัญญาอันเป็นเหตุให้เกิดการเฉื่อยชา ไม่เกิดความคิดความเข้าใจ แปลไม่ได้ดี

ความเหนื่อยหน่าย ชุนมัว ไม่ผ่อนคลาย เช่นนี้มีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาลดลงไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้คำให้การของผู้ถูกกล่าวหาเป็นถ้อยคำที่เกิดจากความเบื่อหน่าย ความท้อใจ หรือความเบื่อหน่ายกับกระบวนการสอบสวนเป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งทำให้กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาไม่มีประสิทธิภาพถ้อยคำนั้นไม่ได้ออกมาจากใจจริง หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่บิดเบือนไปจากความจริง และส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาเสียเปรียบในการต่อสู้คดี

แต่ถ้าตรงกันข้าม จิตแจ่มใส กระชุ่มกระชวย ใจคอปลอดโปร่ง ก็ย่อมทำให้สติปัญญาดีขึ้น ช่วยให้แปลอาการสัมผัสได้ดี

2.2 ประเภทของเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 135 ได้บัญญัติห้ามการกระทำของเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนไว้อย่างชัดเจน กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไว้ว่าถ้าพนักงานสอบสวนฝ่าฝืนกฎหมายย่อมส่งผลให้ถ้อยคำที่ได้มาจากการสอบปากคำนั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานได้เลย ซึ่งในส่วนนี้กฎหมายได้ให้ความสำคัญไว้เป็นอย่างดี แต่อีกด้านหนึ่งเห็นว่าควรพิจารณาถึงร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาด้วย เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ตามหลักแล้วผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือต้องมีเสรีภาพในร่างกาย เช่น เสรีภาพในการเคลื่อนไหว และเสรีภาพทางจิตใจ ไม่ใช่อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงเท่านั้น เพราะถ้าผู้ถูกกล่าวหาที่มีความพร้อมทางด้านจิตใจแต่ไม่มีความพร้อมทางด้านร่างกายแล้ว เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาได้โดยจะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจลดน้อยลงกว่าเดิมที่ควรจะเป็นไปตามปกติเพราะเกิดความบกพร่องทางด้านร่างกายนั่นเอง จึงแบ่งประเภทของเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาได้ดังนี้

เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 135 ได้บัญญัติการกระทำที่ต้องห้ามพนักงานสอบสวนไว้ว่า ห้ามทรมาน ใช้กำลังบังคับ คำว่า “ทรมาน” และ “ใช้กำลังบังคับ” นั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง ซึ่งทำให้ผู้ที่ถูกกระทำเจ็บปวดเมื่อยล้า อ่อนเพลีย ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีเช่นนี้ถือเป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาการทำให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปโดยการทรมาน เพราะเมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของ

บุคคลนั้นก็ถูกจำกัดลงและเป็นผลกระทบต่อนิติสัมพันธ์พื้นฐานของมนุษย์โดยตรง ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาจึงต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในด้านร่างกายด้วย การทำให้อ่อนเพลียย่อมส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาได้เช่นกัน

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาต้องเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมโดยไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจแล้ว ย่อมถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมแต่กลับถูกกระบวนการยุติธรรมทำร้าย โดยทุกขั้นตอนจะต้องให้ความสำคัญแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะสามารถต่อสู้คดีโดยความมีเสรีภาพ แม้ว่ารัฐมีความจำเป็นต้องปราบปรามอาชญากรรมก็ไม่อาจใช้วิธีอันมิชอบ ส่วนการตรวจสอบว่าพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบหรือไม่นั้นควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แม้ว่าหากศาลพบว่าพยานหลักฐานที่นำมาสืบเป็นพยานหลักฐานที่ต้องห้ามรับฟังก็จะไม่รับฟังพยานหลักฐานก็ตามแต่กว่าจะถึงขั้นตอนนั้นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่กระทบไปก่อนแล้วการตรวจสอบจึงต้องดำเนินการตั้งแต่ในขั้นตอนก่อนขึ้นพิจารณาของศาลจึงจะถือว่ามีการกลั่นกรองคดีและดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม³² ผู้เขียนเห็นว่าควรให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีการหยุดพักในระหว่างการสอบปากคำเพื่อเพิ่มเสรีภาพในการตัดสินใจและความสามารถในการต่อสู้คดีให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความบกพร่องทางกาย ซึ่งความบกพร่องทางกายนี้ถือว่าเป็นความหย่อนความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาที่มีความบกพร่องทางกาย

อีกด้านหนึ่งที่ได้สังเกตเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการต่อสู้คดี คือ ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความเหนื่อยล้า อ่อนเพลีย หรือป่วย เหล่านี้แม้จะมีร่างกายที่ครบถ้วน แต่ด้วยสุขภาพภายในของเขามีความบกพร่องไม่สามารถที่จะเข้าใจและรับรู้ได้ ทำให้กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจและความสามารถในการต่อสู้คดี จะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเหล่านี้เมื่อทำการสอบสวน จะได้รับผลกระทบต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาอย่างแน่นอน โดยผู้ถูกกล่าวหาอาจมีความสามารถในการต่อสู้คดีแต่ไม่มากพอกว่าที่ควรจะเป็นไปตามสภาพปกติ จึงทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเหล่านี้หย่อนความสามารถในการต่อสู้คดีไปได้³³ ดังนั้นเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะต้องมีความเข้าใจและรับรู้ในกระบวนการ โดยเป็นรากฐานแรกของผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องมีความพร้อมที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดทางอาญานั้น ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายควบคู่กันไป ด้วยความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจนั้นถือว่าเป็นความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

³² ซาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 118.

³³ แหล่งเดิม.

เพื่อควมมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน โดยมีเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

2.3 หลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

เมื่อการค้นหาคำความจริงแท้ของเรื่องที่มีการกล่าวหาต้องอาศัยการพิสูจน์พยานหลักฐาน ซึ่งถ้อยคำของผู้ต้องหา นั้นถือเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่รัฐสามารถนำมาใช้ในการรวบรวมและพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ เพราะจะมีผลต่อการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา แต่การที่รัฐจะนำเอาถ้อยคำของผู้ต้องหา มาใช้ในการจะดำเนินคดีได้จะต้องปรากฏว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่ได้มาโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ วิธีการดำเนินการในการสอบสวนผู้ต้องหาอันจะทำให้ได้มาซึ่งถ้อยคำใดๆ จากตัวผู้ต้องหานั้นจะต้องไม่กระทบต่อหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นข้อจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยตรง เพราะหากการดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนได้กระทำไปโดยฝ่าฝืนต่อหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา ก็จะส่งผลให้พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจากการสอบสวนนั้นไม่อาจจะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้เลย ซึ่งถือว่าเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ห้ามพนักงานสอบสวนไต่อย่างชัดเจนว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลัง บังคับหรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น”

เมื่อกล่าวถึงหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาแล้วย่อมหมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่รัฐได้นำมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์ให้ชัดเจน เพื่อให้มีความมั่นคง แน่นอน และเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ยาก ซึ่งอาจกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือในพระราชบัญญัติต่างๆ ก็ได้³⁴ แนวคิดที่มีความสำคัญต่อหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม ก็คือ หลักนิติธรรม (Rule of law) หรือ หลักนิติรัฐ กล่าวคือ ต้องเป็นการปกครองโดยกฎหมาย และแม้การกระทำความผิดอาญาจะเป็นการกระทำที่กระทบต่อสังคมโดยส่วนรวมก็ตาม แต่ในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเจ้าพนักงานก็จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจออกไปโดย ดังนั้น การใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ³⁵ รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องอำนวยความยุติธรรม หลักนิติรัฐจึงเป็นหลักการที่สำคัญ

³⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก (2551). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. หน้า 3.

³⁵ คณิต ผนกร ก เล่มเดิม. หน้า 47.

ในกระบวนการยุติธรรมและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจากการกระทำที่มีขอบทั้งจากรัฐและเอกชนด้วยตนเอง³⁶

สิทธิของผู้ต้องหาถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นสิทธิในความเป็นมนุษย์ซึ่งติดตัวมาแต่กำเนิดของบุคคลอันมีความหมายถึง อิสรภาพ เสรีภาพ สิทธิประโยชน์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา³⁷ ซึ่งกฎหมายของรัฐไม่อาจทำลายได้ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นบ่อเกิดของที่มาของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน สิทธิมนุษยชนจึงหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานเป็นมาตรการขั้นต่ำที่พึงมีเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย³⁸ และแม้การดำเนินคดีอาญาจะมีวัตถุประสงค์ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษก็ตาม แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดมาตรการต่างๆ ไว้มากมายตั้งแต่การจับ การควบคุมตัวผู้ถูกจับ การสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นตอนต่างๆ เหล่านี้กฎหมายได้ให้อำนาจรัฐไว้อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางกรอบกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อมิให้คนบริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ หรือแม้ผู้กระทำนั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดอย่างชัดเจน แต่การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดก็ต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรม ไม่โหดร้ายทารุณ หรือละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของเขา แต่อย่างไรก็ตามในการบัญญัติกฎหมายรัฐต้องมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเป็นหลักและบัญญัติให้อำนาจของเจ้าหน้าที่เป็นข้อยกเว้น กล่าวคือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิ มิใช่กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ โดยในกรณีที่ไม่มีความจำเป็นบัญญัติให้อำนาจเอาไว้ เจ้าหน้าที่กระทำความตามอำเภอใจไม่ได้ หรือหากมีก็มิให้กระทำนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกโดยเฉพาะองค์กรศาล เพราะเป็นองค์กรที่มีความอิสระเป็นกลาง ดังนั้นเกือบทุกขั้นตอนในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลเข้ามาเป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในส่วนที่อาจจะกระทบต่อสิทธิของผู้บริสุทธิ์ โดยกำหนดให้ศาลเป็นผู้ออกหมายต่างๆ เพื่อคานอำนาจของพนักงานสอบสวน ซึ่งหากมีการใช้อำนาจเกิดขึ้นโดยมิชอบด้วยกฎหมายศาลจะต้องไม่รับฟังพยานหลักฐาน

³⁶ สุวัฒน์ อุตส่าห์พานิช. (2552). การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงาน ศึกษากระบวนการได้มาซึ่งถ้อยคำของบุคคลก่อนหรือหลังตกเป็นผู้ต้องหา. หน้า 7.

³⁷ ซาติ ชัยเดชสุริยะ. เล่มเดิม. หน้า 1.

³⁸ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2548). สิทธิมนุษยชน. หน้า 24.

เช่นว่านั้นมาเป็นพยานหลักฐานเพื่อลงโทษจำเลยโดยเด็ดขาด ทั้งเป็นการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้ใช้ อำนาจโดยมิชอบดังกล่าว ไม่เช่นนั้นการบังคับใช้กฎหมายอาจไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์³⁹

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายต้องรับรอง คือ สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นมูลฐาน โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากสิทธิ ตามธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมุ่งหมายจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือใช้อำนาจ ปกครองเป็นหลัก⁴⁰ เพราะเชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิบางประการมาตั้งแต่เกิด และไม่อาจโอนให้กันได้ การละเมิดสิทธิดังกล่าวเท่ากับกระทำต่อสภาพความเป็นมนุษย์⁴¹ ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็เป็นมนุษย์ หรือประชาชนคนหนึ่งหรือหลายคนที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นมนุษย์หรือ สิทธิมนุษยชน โดยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน⁴²

สิทธิ (Rights) หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่ จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตร่างกาย กล่าวคือ สิทธิที่เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นหรือหลายคน กระทำการหรือละเว้นกระทำการบางอย่างประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน⁴³ เนื่องจากผู้ต้องหา คือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ แม้จะถือว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดก็ตามแต่ก็เป็นแค่ การกล่าวหาเท่านั้นเพราะบุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมี คำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดจริง ดังนั้นในต่างประเทศจึงพยายามหามาตรการให้เป็นสากลใน การที่จะคุ้มครองบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในหลักประกัน ของความเป็นมนุษย์ที่เขาอาจสูญเสียความเป็นอิสระภาพได้ ฉะนั้น สิ่งใดที่รัฐธรรมนูญได้กำหนด เป็นสิทธิจึงหมายความว่า รัฐให้สิทธิแก่ประชาชนโดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่ต้องทำให้ ประชาชนได้รับสิทธินั้น เปรียบเสมือนรัฐเป็นลูกหนี้ ประชาชนเป็นเจ้าหนี้⁴⁴ และหากมีการล่วง ละเมิดต่อสิทธิ กฎหมายก็จะมีบทกำหนดโทษเพื่อลงโทษผู้ที่ทำการล่วงละเมิดนั้น นอกจากนี้ผู้ที่มี

³⁹ ภัทรวิทย์ อปสุวรรณ. (2550). การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในระบบกฎหมายไทย. หน้า 13.

⁴⁰ วีระ โลจายะ. (2524). กฎหมายสิทธิมนุษยชน. หน้า 1.

⁴¹ กุลพล พลวัน ก (2538). พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. หน้า 28.

⁴² สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. เล่มเดิม. หน้า 89.

⁴³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. หน้า 21.

⁴⁴ มานิตย์ จุมปา. (2549). คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 พร้อมข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550). หน้า 138.

สิทธิและใช้สิทธิของตนตามกฎหมายจะใช้สิทธิให้เกินขอบเขตและเป็นการกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นไม่ได้⁴⁵

ในปัจจุบันหลายๆ ประเทศได้มีการพัฒนาสิทธิในด้านต่างๆ อันเป็นไปในทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา ทั้งนี้เนื่องจากผู้ต้องหามักจะถูกละเมิดสิทธิต่างๆ ของตนได้โดยง่ายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คตินั้นจะต้องมีความสมดุลกันระหว่างการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ในปัจจุบันนี้ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกันให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) จากการเป็นกรรมในคดีขึ้นเป็นประธานในคดี โดยถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นคนและเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่หรือวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิพากษาจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น สิทธิต่างๆ ในคดีของผู้ถูกกล่าวหาที่กฎหมายรับรองจึงแยกออกเป็น “สิทธิในทางกระทำ” (Actives Recht หรือ Activeright) และ “สิทธิในทางอยู่เฉย” หรือ “สิทธิในทางไม่กระทำ” (Passive Recht หรือ Passive right) กล่าวคือ สิทธิที่จะตัดสินใจในคดีด้วยตนเอง⁴⁶

การที่กฎหมายยกระดับฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นผู้ถูกซักฟอกหรือเป็นกรรมในคดีมาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาด้วย แนวทางในการค้นหาความจริงของผู้ถูกกล่าวหาอาจมีทั้งในทางกระทำและไม่กระทำ ผู้ถูกกล่าวหาจึงอาจวางเฉยในการร่วมค้นหาความจริงในการพิจารณาก็ได้ ทั้งนี้เพราะหลักในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา จำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และเป็นหน้าที่โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ดังนั้น จำเลยจึงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องนำพยานเข้าสืบหรือให้การปฏิเสธฟ้องของโจทก์ก็ได้ อีกทั้งโจทก์ไม่สามารถบังคับเอาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย โจทก์จึงไม่อาจอ้างจำเลยเป็นพยานฝ่ายตน หรือบังคับให้จำเลยให้การ หรือเสนอพยานต่อศาล ดังนั้นจึงไม่มีกฎหมายบังคับให้จำเลยต้องให้การหรือต้องนำสืบพยานของตน หากจำเลยไม่ประสงค์ที่จะทำเช่นนั้น⁴⁷ อันจะเห็นได้ว่า สิทธิของ

⁴⁵ สุวัฒน์ อุตสารพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 9.

⁴⁶ คณิต ผนคร ก เล่มเดิม. หน้า 136.

⁴⁷ ณรงค์ ใจหาญ ก (2550). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. หน้า 79-80.

ผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การนั้นเป็นสิทธิของผู้ต้องหาโดยแท้ ซึ่งมีที่มาจากหลักการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีความหมายว่า ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ เลยก็ได้ และจะมีการบังคับให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองไม่ได้ เพราะหากผู้ต้องหาให้การที่จะต้องเป็นการให้การโดยสมัครใจอย่างแท้จริง ประกอบกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาของนานาประเทศที่จะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จึงต้องออกกฎหมายที่เป็นการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ของผู้ต้องหามาบังคับใช้โดยมีกระบวนการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาทั้งในชั้นจับกุมและในชั้นสอบสวน หรือกระทั่งการกำหนดไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ได้มาจากการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ไปกระทำโดยมิชอบต่อตัวผู้ต้องหาได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาราบก่อนว่า

1) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีก็ได้

2) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ คำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้”

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี สิทธิที่จะไม่ให้การ (Right to Silence) เป็นสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยที่จะไม่เบิกความ ทั้งนี้เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องตอบคำถามของตำรวจหรือศาล รวมถึงสิทธิที่จะไม่เป็นพยานหรือส่งมอบพยานหลักฐานใดๆ ในความครอบครองของเขา แต่ไม่ได้รวมไปถึงการไม่ยอมให้ความร่วมมือในลักษณะอื่นๆ ด้วย สิทธิที่จะไม่ให้การของผู้ต้องหาจึงจำกัดอยู่เพียงแค่การที่จะไม่ตอบคำถาม หรือให้การใดๆ ต่อเจ้าหน้าที่เท่านั้น ในกรณีของสิทธิที่จะไม่ปรักปรำตนเองนั้น แม้ถ้อยคำจะดูกว้างกว่าสิทธิที่จะไม่ให้การ แต่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปก็ได้วินิจฉัยว่า สิทธิดังกล่าวนี้มีได้ขยายไปถึงการที่จะไม่ยอมส่งมอบวัตถุ (Material) อื่นใดที่อยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหาให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานด้วย⁴⁸

⁴⁸ จรัญ ภักดีธนากุล ก (2546, มิถุนายน). “กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานกับการใช้สิทธิที่จะนิ่งและสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง.” *บทบัญญัติ*, 59, 2. หน้า 12-13.

สิทธิที่จะไม่ให้การนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ในคดีอาญา (Privilege against self-incrimination) ของผู้ต้องหาหรือจำเลยและสิทธินี้เป็น ส่วนประกอบของการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ (Presumption innocence) และภาระการพิสูจน์ (Burden of proof) ของรัฐที่จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแทนที่จะหาหลักฐานหรือบังคับ เอาจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย⁴⁹ ถือเป็นสิทธิของผู้ต้องหาที่จะปฏิเสธการตอบคำถามเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเมื่อตำรวจซักถามในการสอบสวนโดยกฎที่ว่า “ไม่มีหน้าที่ ตามกฎหมายที่บุคคลจะต้องช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลใดในการสอบสวนอาชญากรรม” และในฐานะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในคดี เลยก็ได้ และถ้าให้การก็มีสิทธิให้การอย่างไรก็ได้ ฉะนั้นการกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทำละเมิด เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาจึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

โดยปกติแล้วบุคคลย่อมทราบว่าถ้าตนตกเป็นผู้ต้องหาจะต้องถูกสอบสวน และคำพูด ของตนจะต้องถูกนำมาใช้ยืนยันตนอย่างแน่นอน แต่ว่าการเตือนถึงสิทธิตามมาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง (1) นี้ในทางปฏิบัติกลับไปมุ่งเน้นว่าต้องเตือนให้รู้ว่าสิ่งที่ผู้ต้องหาจะตอบนั้นเอามาใช้เป็น พยานหลักฐานปรักปรำตนได้ ซึ่งจะไปปรากฏในคำให้การในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาทุกคดี แต่กลับไม่ได้ไปเน้นที่ว่า เขามีสิทธิที่จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ เพราะถ้าผู้ต้องหารู้ว่าตนมีสิทธิที่จะ ไม่ตอบก็ได้ การกล่าวถ้อยคำผูกมัดตนเองก็คงไม่เกิดขึ้น อันถือเป็นการละเมิดสิทธิที่จะไม่ให้การ ปรักปรำตนเองหรือปรักปรำต่อตนเอง อย่างไรก็ตามการเตือนผู้ต้องหาตามมาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง (1) นี้ย่อมเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาอย่างชัดเจน แต่จะถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ ต้องหาได้อย่างเต็มที่ก็คงจะไม่เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะสิทธิของผู้ต้องหาจริงๆ น่าจะเป็นการนิ่งเฉย ไม่ต้องกระทำการใดๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมากกว่า และถ้าผู้ต้องหาไม่รู้สิทธิอันนี้ และไม่ใช้ สิทธิที่จะนิ่งเฉย กลับตอบคำถามของพนักงานสอบสวน โอกาสที่จะให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองนั้น ก็ีมีมาก เพราะแม้จะให้การที่เป็นประโยชน์ต่อความผิดหนึ่ง ก็อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อตนในความผิดอื่น⁵⁰ อย่งไรก็ตามในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนเพื่อให้ได้คำให้การของ ผู้ต้องหาเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวนส่วนมากจะไม่ยอมให้มีการปล่อยตัวชั่วคราว

⁴⁹ สุทธิ สมสวัสดิ์วิบูลย์. (2541). เอกสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง. หน้า 7.

⁵⁰ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, บุญทิพย์ ผ่องจิต แลนเกรฟ, ประธาน วัฒนวานิชย์ และอภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2529). สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. หน้า 73-74.

หรือให้ประกันตัวผู้ต้องหาจนกว่าผู้ต้องหาจะได้ให้การเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการรับสารภาพหรือการปฏิเสธก็ตาม⁵¹

เมื่อถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดีแล้วจึงถือเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาให้มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อันเป็นสิทธิที่สำคัญและถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรฐานสากล แนวทางที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ คือผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการรับรองสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นสิทธิในทางกระทำหรือสิทธิในทางอยู่เฉยจากรัฐชาติปดัยซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาที่ถือได้ว่าเป็นสิทธิที่สำคัญในการต่อสู้คดี นอกเหนือไปจากสิทธิที่จะไม่ให้การมีดังนี้

1) สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

สิทธินี้ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่มาจากการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในสังคมย่อมมีสิทธิและสถานภาพของตนเอง ใครจะล่วงละเมิดมิได้ อันถือว่าเป็นสิทธิในชีวิตส่วนตัวที่จะใช้ชีวิตอย่างอิสระของแต่ละบุคคล⁵² โดยสิทธินี้จะแตกต่างไปจากสิทธิไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง เนื่องจากสิทธิไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองนั้นเป็นเรื่องที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องให้การที่จะมีผลเป็นโทษแก่ตนในคดีที่ตนถูกกล่าวหาหรือฟ้องนั้น สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาจึงหมายถึง สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำอันอาจทำให้ผู้ให้ถ้อยคำต้องถูกฟ้องเป็นคดีอาญาในอนาคต ไม่ได้หมายถึงการให้ถ้อยคำอันจะเป็นผลร้ายแก่คดีที่ตนถูกฟ้องอยู่⁵³ สิทธิดังกล่าวนี้คุ้มครองทั้งผู้ต้องหา จำเลย และพยาน⁵⁴

การให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา ได้แก่ การให้การที่เป็นการยอมรับความผิดอาญาที่ตนได้ก่อขึ้นแล้ว หรือการให้การที่จะเป็นความผิดกฎหมายทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการให้การ เช่น พยานไม่จำเป็นต้องให้การในกรณีให้การจะเป็นการหมิ่นประมาทผู้อื่น

สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาของผู้ต้องหา มีวิวัฒนาการมาจากการคุ้มครองการให้ถ้อยคำของผู้ต้องหา ไม่ให้พนักงานสอบสวนกระทำการโดยมิชอบไปกระทบสิทธิของผู้ต้องหาได้ ซึ่งสิทธิที่จะไม่ให้การถือเป็นสิทธิส่วนตัว

⁵¹ มารุต บุณนาท. (2509, ตุลาคม-ธันวาคม). “สิทธิของทนายในการพบลูกความซึ่งถูกขังในคดีอาญา.” วารสารทนายความ, 9, 4-5. หน้า 2.

⁵² Andrew Ashworth. (1994). *The Criminal Process*. p. 114. อ้างถึงใน ธนัชพันธ์ วิสิทรวงศ์. (2542). *สิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา*. หน้า 4.

⁵³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 225.

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 234.

ประเภทหนึ่ง รวมอยู่ในเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา โดยมีสิทธิในการมีทนายความคอยพิทักษ์สิทธิที่จะไม่ให้การของผู้ต้องหา สิทธิดังกล่าวนี้ จะได้รับการคุ้มครองเมื่อบุคคลถูกถามคำถามหรือถามคำให้การอันเนื่องมาจากการดำเนินคดีอาญา⁵⁵

การคุ้มครองสิทธิเพื่อจะไม่ให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาของผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาก็ คือ การควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวนในการซักถามหรือการถามคำให้การของผู้ต้องหา เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพ คำรับในคดีอาญา หรือคำให้การใดๆ ที่จะยื่นผู้ต้องหาเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของศาล โดยไม่ให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยเกินเลยขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยไม่จำเป็นนั่นเอง⁵⁶ กล่าวคือ คำรับสารภาพ คำรับในคดีอาญา หรือคำให้การใดๆ ของผู้ต้องหานั้นจะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ ซึ่งขอบเขตการรับฟังคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนเป็นพยานหลักฐานจะต้องรับฟังอย่างเคร่งครัด แต่จะมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับว่าประเทศใดจะยึดหลักผลประโยชน์ทางด้านความก้าวหน้าในการสอบสวนของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพเป็นหลัก ก็จะยอมให้มีการรับฟังคำรับสารภาพอย่างกว้างขวาง⁵⁷

2) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 39 วรรคสอง และวรรคสามบัญญัติว่า

“ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

หลักการนี้เป็นการรับรองหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาของนานาประเทศ มีเจตนาเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไป ซึ่งมีหลักการว่า ในคดีอาญา โจทก์มีภาระต้องนำสืบการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ครบทุกองค์ประกอบแห่งความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน และตราบไต่ยังไม่มีความพิพากษา

⁵⁵ ธนัชพันธ์ วิสิทธิ์วงศ์. (2542). สิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา. หน้า 24-25.

⁵⁶ แหล่งเดิม.

⁵⁷ Herbert L. Packers. (1968). The limits of the Criminal Sanction. p.189. อ้างถึงใน กัทรวิทย์ ออบสุวรรณ. (2550). การทำแผนประทุษกรรมระอบคำรับสารภาพในระบบกฎหมายไทย. หน้า 4.

อันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด บุคคลนั้นจะต้องได้รับความคุ้มครองตลอดไป เจ้าหน้าที่ของรัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้⁵⁸

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 (1) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ข้อ 14 (2) อันส่งผลให้รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่⁵⁹

3) สิทธิที่จะพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) บัญญัติว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมตัวหรือยังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมตัวในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นนายความเป็นการเฉพาะตัว”

เหตุที่ผู้ต้องหาควรมีสิทธิพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัวก็เพราะผู้ต้องหาควรมีโอกาสเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือความรู้อันเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเท่าที่เขาทราบได้โดยสะดวก ไม่ว่าเขาจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม การที่เขาได้พูดจาอย่างเปิดเผยต่อทนายความซึ่งพร้อมจะเป็นฝ่ายเดียวกับเขา อาจช่วยให้เขาและทนายความได้ใช้ความสามารถร่วมกันหาทางต่อสู้คดีได้สำเร็จ ซึ่งย่อมดีกว่าที่เขาจะปกปิดเก็บข้อเท็จจริงหรือความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้แต่เพียงผู้เดียว⁶⁰ นอกจากนี้ การพูดจาอย่างเปิดเผยกับทนายความอาจทำให้ทนายความได้แนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี เพราะทนายความเองมิได้รู้เหตุการณ์ต่างๆ อนึ่งแม้ผู้ต้องหาจะรับต่อทนายความว่าตนกระทำความผิดจริง ทนายความอาจให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อนำไปสู่เหตุบรรเทาโทษหรือลดโทษได้⁶¹

การรับรองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะพบกับทนายความเป็นการเฉพาะตัวนี้ จุดประสงค์ก็เพื่อให้ทนายความได้คุ้มครองสิทธิต่างๆ อันพึงมีสำหรับผู้ต้องเป็นผู้ต้องหา ซึ่งสิทธิที่จะได้พบและปรึกษากับทนายความเป็นการเฉพาะตัวนี้เป็นสิทธิของผู้ต้องหาโดยแท้⁶² กล่าวคือ

⁵⁸ มานิตย์ จุมปา. เล่มเดิม. หน้า 170-171.

⁵⁹ สุวัฒน์ อุตส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 14.

⁶⁰ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 179.

⁶¹ มานิตย์ จุมปา. เล่มเดิม. หน้า 260.

⁶² วัส ดิงสมิตร. (2548, เมษายน). “การแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา.” ข่าวเนติบัณฑิตยสภา, 18, 189. หน้า 14.

ให้มีการปรึกษากันระหว่างผู้ต้องหา กับทนายความ โดยมีสิทธิในการได้รับอิสระในการปรึกษากัน โดยที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหรือบุคคลอื่นอยู่ร่วมด้วยในขณะนั้น แต่ก็มิได้หมายความว่ามิเพียง สิทธิที่จะปรึกษากันโดยไม่มีเจ้าพนักงานอยู่ด้วยในบริเวณที่มีการสนทนาเท่านั้น แต่หมายความว่า รวมถึง สิทธิที่จะไม่ให้ใครๆ ได้ยินการสนทนา ระหว่างผู้ต้องหา กับทนายความด้วย แม้เจ้าพนักงาน จะไม่ได้ปรากฏตัวในบริเวณที่สนทนาของผู้ต้องหา กับทนายความ แต่มีการต่อลำโพง อัดเทปหรือ ติดตั้งเครื่องดักฟังจากห้องสนทนาออกไปเพื่อให้เจ้าพนักงานได้ยินก็ไม่ได้เช่นกัน หรือแม้ผู้ได้ยิน เป็นบุคคลอื่นที่ไม่ได้ตั้งใจแอบฟังการสนทนา ก็ไม่ต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) ที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของผู้ต้องหาผู้นั้นเอง⁶³

จุดประสงค์หลักของความมุ่งหมายของสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ เป็นการเฉพาะตัวนี้ก็คือ มีผู้ต้องหาจำนวนมากไม่ทราบว่าจะผลแห่งการให้การของตนจะ กระทบกระเทือนอันจะส่งผลดีหรือผลเสียต่ออนาคตของเขาอย่างไรในชั้นศาล หากมีการถูกบังคับ ทั้งทางร่างกายและจิตใจจากสภาพแวดล้อมต่างๆ เช่น การใช้กำลังกับผู้ต้องหาเพื่อบังคับให้ให้การ ออกมาให้ได้ หรือการสอบสวนด้วยระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมงโดยไม่มีเวลาได้หยุดพัก สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งต่อผู้ต้องหา โดยทำให้การของผู้ต้องที่เจ้าหน้าที่ได้มา โดยที่ผู้ต้องหาไม่ได้สมัครใจที่จะให้การอย่างแท้จริงจะไปปรากฏชัดในชั้นของการพิจารณาคดี ทำให้ต้องถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่จริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น หรืออาจถูกพิพากษา ให้ได้รับโทษหนักกว่าที่ควรจะได้รับ การแก้ปัญหาจากความไม่เป็นธรรมดังกล่าวนี้เพื่อไม่ให้มีการ บังคับให้ผู้ต้องหาให้การโดยไม่สมัครใจเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันการทรมานผู้ต้องหาด้วยระยะเวลา ของการสอบสวนที่นานๆ รัฐจึงได้บัญญัติสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวนี้ไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (1) และกฎหมายได้บังคับให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิดังกล่าวนี้ในโอกาสแรก⁶⁴

สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิแนวคุ้มครองผู้ต้องหาก่อนที่จะให้การ ถ้าได้มีโอกาส พบและปรึกษาทนายความสองต่อสองเป็นการเฉพาะตัวแล้ว คำให้การที่ออกมาย่อมแน่ใจได้ว่า เป็นไปด้วยความสมัครใจ เพราะบางกรณีผู้ต้องหาอาจให้การไปโดยไม่ทราบข้อกฎหมายอย่าง เพียงพอ จึงควรมีสหสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวเพื่อเป็นการปรึกษาหารือว่า ควรจะให้การหรือไม่ เพราะคำให้การบางอย่างอาจถือเป็นคำให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองได้ อย่างหนึ่ง ดังนั้นการมีทนายความให้คำปรึกษาที่เป็นอิสระไม่ทำต่อหน้าเจ้าพนักงานจึงเป็นสิทธิ ขั้นพื้นฐานในการต่อสู้คดี เนื่องจากบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาส่วนใหญ่มักเป็นผู้ยากไร้ ไร้โอกาสต่อสู้

⁶³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 182.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 7/1 วรรคสอง และมาตรา 84 วรรคสอง.

หากได้มีโอกาสปรึกษาหารือกับทนายความก็จะเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาได้เป็นอย่างดี เพราะสามัญสำนึกของผู้ต้องหาหรือผู้สงสัยที่มีทรัพย์สินน้อย มักจะมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่โดยมักมีความเข้าใจว่า เจ้าหน้าที่มักจะปฏิบัติโดยให้สิทธิพิเศษหรือเข้าข้างผู้ต้องหาอื่นหรือผู้ถูกกล่าวหาอื่นที่มีทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้นเมื่อมีการจัดให้ผู้ต้องหาได้มีโอกาสที่เท่าเทียมในการปรึกษากับทนายความเป็นการเฉพาะตัวก็ย่อมเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกัน เพราะถ้าหากไม่มีทนายความคอยให้คำปรึกษาแล้ว ก็อาจทำให้ผู้ต้องหาถูกชักจูง ชู่เชิญ ทรมาน หรือทำประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายจากเจ้าหน้าที่จนให้การใดๆ ออกมาอันเป็นให้การโดยไม่สมัครใจได้⁶⁵ และถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาซึ่งทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาลดน้อยลงและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน อาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบเพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนมิใช่เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่อย่างใด การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น

4) สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในชั้นสอบสวน

สิทธิดังกล่าวนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วรรคหนึ่ง (2) และมาตรา 134/3 บัญญัติรวมความว่า “สิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน” โดยสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในชั้นสอบสวนนี้ถือเป็นหลักการตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่า การสอบสวนได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้หลักประกันในเรื่องการให้การโดยสมัครใจ และจะไม่ถูกบังคับ ทรมาน ล่อลวงให้ให้การ อีกทั้งต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบด้วย นอกจากนี้การให้มีผู้อยู่ด้วยในชั้นสอบสวนยังเป็นหลักประกันแก่พนักงานสอบสวนด้วยว่า คำให้การที่ได้มานั้นมิใช่ได้มาโดยการข่มขู่ ทรมาน ล่อลวง หรือให้สัญญา

ในการคุ้มครองสิทธิดังกล่าวนี้ ก็เพื่อให้รัฐได้สร้างกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอบปากคำของผู้ต้องหา ก่อนที่ผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพหรือให้การใดๆ ออกมา เพราะหากไม่มีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่โดยบุคคลภายนอกตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and Balance) แล้วโอกาสที่เกิดการบังคับให้รับสารภาพ หรือทรมาน โดยระยะเวลาการสอบสวนที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมง หรือมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตัวพนักงานสอบสวนหลายคนเพื่อสอบสวนผู้ต้องหาผู้เดียวทำให้เกิด

⁶⁵ ปิยวรรณ ดินาน. (2545). การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญามีให้ต้องรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ. หน้า 86-87.

การให้การโดยไม่สมัครใจย่อมเกิดขึ้นได้โดยง่าย จนกลายเป็นหน้าที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะต้องมาต่อสู้อคติในสิ่งที่ตนได้เคยรับสารภาพหรือได้เคยให้การไว้ในชั้นสอบสวนอีกในชั้นศาล ครั้นหากผู้ต้องหาหรือจำเลยจะอ้างว่าตนได้รับการให้สัญญาต่างๆ การขู่เชิญ หลอกลวง ทรมาน การใช้กำลังบังคับ หรือตนถูกกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ นั้น ก็ยังยากยิ่งในการพิสูจน์ เนื่องจากว่าผู้กระทำการโดยไม่ชอบนี้มักจะไม่นิยมให้บุคคลอื่นที่เป็นฝ่ายเดียวกับผู้ต้องหาอยู่ร่วมด้วยในระหว่างสอบปากคำผู้ต้องหา⁶⁶

เมื่อผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การแล้วก็ต้องมีการปกป้องพิทักษ์สิทธิเหล่านี้ด้วย โดยจำเป็นจะต้องมีทนายความเป็นผู้พิทักษ์สิทธิของผู้ต้องหาในการอยู่ร่วมในการสอบปากคำ เพื่อให้โอกาสของผู้ต้องหาในการปรึกษาทนายก่อนตอบคำถามของพนักงานสอบสวน อันเป็นหลักประกันในการสอบสวนตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวน ลดความกดดันของผู้ต้องหาในการสอบคำให้การและในประการสำคัญ เพื่อควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาให้ปฏิบัติโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าหากผู้ต้องหาอาจจนไม่มีทนายความและประสงค์ที่จะต้องทนายความ เพื่อความเท่าเทียมกันในการมีผู้พิทักษ์สิทธิ รัฐจะต้องจัดหาให้เขาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย⁶⁷

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักสากล

ตามความหมายแห่งวลยศัพท์อักษรแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเมื่อใดที่รัฐเข้าล่วงละเมิดสิทธิสันโดษของบุคคลแล้วเมื่อนั้นสิทธิมนุษยชนย่อมถูกล่วงละเมิด ดังนั้นสิทธิแห่งความเป็นสันโดษของบุคคลย่อมถูกจำกัดได้เมื่อมีการตั้งข้อหาตามกฎหมายอาญาโดยรัฐหรือโดยการจับกุมคุมขังอันชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง ผู้ต้องหาตามนัยกฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นบุคคลที่รัฐตั้งข้อหาทางอาญาหรือผู้ที่ถูกจับกุมคุมขังโดยชอบด้วยกฎหมายแห่งรัฐนั้น และเมื่อสิทธิแห่งความเป็นสันโดษของบุคคลต้องหยุดลงด้วยเหตุที่เขาตกเป็นผู้ต้องหาที่ย่อมบังเกิดแก่ผู้นั้นโดยทันที⁶⁸

มาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่ได้กล่าวไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แม้จะไม่พบบ่อเกิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา แต่ปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นการให้สัตยาบันว่า สิทธินี้มีอยู่จริง ดังที่ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ชี้แจงว่า⁶⁹ “การแสวงหาความยุติธรรม

⁶⁶ สุวัฒน์ อุตสาห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 17.

⁶⁷ D.J. Galligan. (1996). **Due Process and Fair Procedure**. p. 32. อ้างถึงใน ธนัชพันธ์ วิสิทธิ์วงศ์. เล่มเดิม. หน้า 4.

⁶⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

⁶⁹ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2519). **สิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างสืบสวนและสอบสวน**. หน้า 3.

ความเป็นอิสระ และการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์นั้นมีมาอยู่ทุกยุคทุกสมัย ดังนั้น สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) อันเป็นสิทธิพื้นฐาน (Basic Rights) ที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งกฎหมายของรัฐไม่อาจทำลายได้ สิทธิมนุษยชนนี้มีอำนาจ คือ ความรู้สึกผิดชอบอันเป็นอำนาจทางศีลธรรมอยู่ในตัวที่คอยจะป้องกันมิให้รัฐหรือผู้มีอำนาจปกครองทำการลิดรอนสิทธิของประชาชน โดยที่รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ แนวความคิดตามสิทธิมนุษยชนนี้เองเป็นเหตุให้นานาชาติตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน จึงได้ร่วมมือกันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น เพื่อกำหนดถึงสิทธิต่างๆ อันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับประเทศต่างๆ ที่จะนำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในประเทศของตนตามความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ร่างกฎหมายให้ร่างกฎหมายขึ้นใช้ภายในประเทศอย่างเป็นธรรมที่สุด”

ต้นกำเนิดแนวคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในสมัยปัจจุบันนี้ เริ่มมาจากสิทธิของประชาชนอันเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ (Natural Rights) อันสืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ซึ่งต้องการให้บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับจากรัฐในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน⁷⁰ โดยหลักประกันสิทธิของบุคคลเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 18 โดยสำนักกฎหมายธรรมชาติซึ่งมีที่มาจากการถูกกดขี่ทางสังคมจากชนชั้นผู้ปกครองอย่างไม่เป็นธรรม แนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ จึงให้ความสำคัญถึงการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยมุ่งหมายที่จะจำกัดการใช้ (Natural law Theory) อำนาจรัฐมิให้มีการล่วงล้ำเข้าไปทำลายสิทธิของราษฎรซึ่งเป็นสิทธิธรรมชาติอันเป็นสิทธิพื้นฐาน (Basic Rights) ที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งกฎหมายของรัฐไม่อาจทำลายได้⁷¹ เพราะกฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐใช้ได้โดยไม่จำกัด หรืออาจกล่าวได้อีกนัยว่าเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายในอุดมคติ ซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น โดยมีที่มาจากกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งและค้นพบได้โดยการใช้เหตุผล อันอาจสรุปได้ว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์อุดมคติที่มีขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มบุคคลส่วนรวม หรือระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับความเสมอภาคของทุกคน⁷² จากคำสอนของ Locke จึงก่อให้เกิดการจัดทำเอกสารการคุ้มครองเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในเวลาต่อมาหลายฉบับ

⁷⁰ กุลพล พลวัน ก เล่มเดิม. หน้า 26.

⁷¹ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. เล่มเดิม. หน้า 3.

⁷² สุริดา กาญจนะวงศ์. (2550). การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน. หน้า 8.

2.4.1 หลักประกันสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

ในปี ค.ศ. 1948 นานาประเทศได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) โดยเป็นการนำแนวความคิดในทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์อันมีผู้คิดมานานนับพันปี มาบัญญัติในเอกสารฉบับเดียวกันเพื่อรับรองสิทธิของมนุษย์ให้เป็นมาตรฐานสากล⁷³ แนวความคิดตามสิทธิมนุษยชนนี้เองเป็นเหตุให้นานาประเทศตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนจึงได้ร่วมมือกันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อแสดงถึงสิทธิต่างๆ อันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับประเทศต่างๆ ที่จะนำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในของประเทศตนตามความเหมาะสม⁷⁴

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จึงเป็นการให้หลักประกันความมั่นคงพื้นฐานของสิทธิในชีวิตและร่างกายของบุคคล การที่จะจำกัดสิทธิหรือละเมิดสิทธิของบุคคลใดต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้แก่เจ้าพนักงานของรัฐ และหลักของสิทธิความเป็นส่วนตัว (Private Right) ที่จะไม่ถูกสอดแทรกจากบุคคลโดยไม่มีสิทธิ และกำหนดสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นี้ได้กำหนดหลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ได้รับความเสมอภาคกันในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีมาตรฐานเดียวกันอันปรากฏในปฏิญญาฯ ข้อ 1 ข้อ 7 ข้อ 9 ข้อ 10 และข้อ 11 (1) ดังนี้

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิต่างมีเหตุผลและมีมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา และจากการขู่ข่มให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการพิชิตอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

⁷³ กุลพล พลวัน ก เล่มเดิม. หน้า 21.

⁷⁴ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. เล่มเดิม. หน้า 3.

ข้อ 11 (1) บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำทางอาชญากรรมที่มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้มีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จะเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นเอกสารที่รับรองสิทธิที่มนุษย์ชนพึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายตามกฎบัตรสหประชาชาติ แม้ว่าสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญานี้จะเป็นสิทธิขั้นมูลฐานก็ตาม แต่ปฏิญญานี้ก็คุ้มครองบุคคลทุกประเภท ทุกชั้นวรรณะ ในด้านสิทธิและเสรีภาพ ผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลประเภทหนึ่งที่ได้รับคุ้มครองเช่นกัน โดยที่ผู้ต้องหาจะถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการในระหว่างการสอบสวน รัฐจึงต้องกำหนดองค์กรขึ้นองค์กรหนึ่งเพื่อทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ดังนั้น ถ้าปรากฏว่าองค์กรนั้นๆ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ไว้เกินขอบเขตแล้ว ก็เท่ากับเป็นการขัดกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันแม้บทที่ได้บัญญัติกำหนดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้ผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพของตนได้ร้องแย้งหรือขัดขวางขึ้นมาได้ และเพื่อมิให้เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนแล้วจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลฉบับนี้⁷⁵

2.4.2 หลักประกันสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966

เมื่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นผลมาจากการเมืองระหว่างประเทศ โดยเป็นการรวมหลักการของสิทธิราษฎรและการเมืองกับสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันในปฏิญญาสากลฯนี้ ครั้นเมื่อการดำเนินงานในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้พัฒนามาถึงขั้นที่ความต้องการให้มีการบังคับให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้วัตถุประสงค์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ประสบความสำเร็จอันจะต้องทำในรูปของสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งระบุถึงสิทธิต่างๆ ด้วยถ้อยคำในทางกฎหมายก่อให้เกิดพันธะแก่รัฐภาคีสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติตามและกำหนดวิธีการคุ้มครองสิทธิไว้โดยละเอียด⁷⁶ ดังนั้น จึงได้มีการจัดทำขึ้นในรูปของ “กติการะหว่างประเทศ” (International Covenant) ขึ้น โดยจัดทำแยกเป็น 2 ฉบับ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 โดยไม่มีผลบังคับเป็นสากล แต่จะมีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศแก่รัฐภาคีเท่านั้น

⁷⁵ สุวัฒน์ อุตส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 25-26.

⁷⁶ กุลพล พลวัน ก เล่มเดิม. หน้า 108.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 นี้เป็นการนำหลักการที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศมาทำให้เป็นสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีระบบการตรวจสอบโดยองค์การสหประชาชาติว่า ได้มีการปฏิบัติตามกติกาหรือไม่ มีการละเมิดกติกาหรือไม่ รวมทั้งวิธีการดำเนินการเมื่อมีการกล่าวหาว่ารัฐภาคีได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ได้มีการรับรองหรือคุ้มครองไว้ในกติกาดังกล่าว⁷⁷

หลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาไม่มีบทบัญญัติในกติกาฯ บัญญัติไว้ชัดเจน แต่มีหลักการที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะคุ้มครองผู้ต้องหาให้ได้รับความเสมอภาคกันจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปรากฏตามกติกาฯ ข้อ 9 (2) ข้อ 14 (2) และ (3) ดังนี้

ข้อ 9 (2) ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งเตือนถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

ข้อ 14...

(2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

(3) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

(a) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลัน ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

(b) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

(c) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

(d) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

(e) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน

⁷⁷ แหล่งเดิม.

(f) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล้าม โดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจ หรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(g) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปรีภัยต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด จากหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมืองดังกล่าว ถือเป็นการวางรากฐานให้แก่ประเทศสมาชิกเพื่อนำไปบัญญัติเป็นกฎหมาย ภายในอันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับหลักประกันขั้นต่ำที่เป็นมาตรฐานสากลต่อไป ประเทศไทยก็เป็นสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมืองด้วย จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายภายใน เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยตลอดเช่นกัน⁷⁸

2.4.3 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี⁷⁹

ในเนื้อหาของอนุสัญญานี้มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ ในการระงับและยับยั้งการทรมาน โดยในเนื้อหาของอนุสัญญาดังกล่าวได้กำหนดความหมายของการทรมาน ว่าหมายถึงการกระทำใดก็ตาม โดยเจตนาที่ทำให้เกิดการเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วยความมุ่งประสงค์เพื่อให้ข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำ หรือถูกสงสัยว่าได้กระทำรวมทั้งการบังคับขู่เข็ญ โดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำ หรือโดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษที่ปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ประกอบด้วยอารัมภบท และบทบัญญัติ 33 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ในที่นี้ขอกล่าวถึงเพียงส่วนที่เกี่ยวข้องเพียงส่วนเดียว

ส่วนที่ 1 (ข้อบทที่ 1-16) กำหนดเกี่ยวกับคำนิยามของ “การทรมาน” บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา เขตอำนาจที่เป็นสากลเกี่ยวกับความผิดทรมาน และหลักการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

⁷⁸ สุวัฒน์ อุตสาหกรรมพานิช. เล่มเดิม. หน้า 27.

⁷⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน. หน้า 15, 29, 43.

ข้อ 1

1) เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ คำว่า “การทรมาน” หมายถึง การกระทำใดก็ตาม โดยเจตนาที่ทำให้เกิดการเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วยความมุ่งประสงค์เพื่อให้ข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือ ถูกสงสัยว่าได้กระทำรวมทั้งการบังคับขู่เข็ญ โดยมุ่งเน้นไปที่การกระทำ หรือโดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษที่ปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อ 2

1) ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐดำเนินมาตรการต่างๆ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ หรือมาตรการอื่นๆ ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานในอาณาเขตใด ซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจของตน

ข้อ 13

ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันว่า บังคับบุคคลที่อ้างว่าตนถูกทรมานในอาณาเขตใดก็ตาม ที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของรัฐนั้น มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น และที่จะทำให้กรณีของตนได้รับการพิจารณาตรวจสอบโดยพลันและโดยปราศจากความลำเอียงโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น ให้ดำเนินขั้นตอนทั้งปวงเพื่อประกันว่า ผู้ร้องทุกข์และพยาน ได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการประทุษร้ายหรือการข่มขู่ให้หวาดกลัวทั้งปวงอันเป็นผลจากการร้องทุกข์ หรือการให้พยานหลักฐานของบุคคลนั้น

ข้อ 14

1) ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันในระบบกฎหมายของตนว่าผู้ถูกทำร้ายจากการกระทำการทรมานได้รับการชดใช้ทดแทนและมีสิทธิซึ่งสามารถบังคับคดีได้ที่จะได้รับสินไหมทดแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ รวมทั้งวิถีทางที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างเต็มรูปแบบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในกรณีที่ผู้ถูกทำร้ายเสียชีวิตอันเป็นผลจากการกระทำการทรมาน ให้ผู้อยู่ในอุปการะของบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับสินไหมทดแทน

ข้อ 15

ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันว่า จะยกคำให้การใดที่พิสูจน์ได้ว่า ได้ให้โดยเป็นผลจากการทรมาน ขึ้นอ้างเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีใดมิได้ เว้นแต่จะใช้เป็นหลักฐานผูกมัดบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการทรมานในฐานะเป็นหลักฐานว่าคำให้การได้มาโดยวิธีนั้น

ผู้เขียนเห็นว่า จากอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯดังกล่าว โดยประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีถือเป็นการวางรากฐานให้แก่ประเทศสมาชิกเพื่อนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในอันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับหลักประกันที่เป็นมาตรฐานสากลที่จะไม่ถูกทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี โดยในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าให้รัฐที่เข้าเป็นภาคีดำเนินมาตรการต่างๆ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการหรือมาตรการอื่นๆ ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานในอาณาเขตใดซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจของตน และให้ผู้ต้องหาที่ถูกทรมานได้รับสินไหมทดแทนรวมทั้งวิถีทางที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างเต็มรูปแบบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในกรณีที่ถูกทำร้ายเสียชีวิตอันเป็นผลจากการกระทำการทรมานนั้น และคำให้การที่ได้จากการกระทำที่เป็นการทรมานนั้นไม่อาจนำมาใช้ได้เลย คือ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐาน เว้นแต่จะใช้เป็นหลักฐานผูกมัดบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการทรมานในฐานะเป็นหลักฐานว่าคำให้การได้มาโดยวิธีนั้น และผู้ต้องหาที่ถูกกระทำการทรมานนั้นมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น และที่จะทำให้กรณีของตนได้รับการพิจารณาตรวจสอบโดยพลัน และโดยปราศจากความลำเอียงโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น ให้ดำเนินขั้นตอนทั้งปวงเพื่อประกันว่าผู้ร้องทุกข์และพยานได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการประทุษร้ายหรือการข่มขู่ให้หวาดกลัวทั้งปวงอันเป็นผลจากการร้องทุกข์ หรือการให้พยานหลักฐานของบุคคลนั้น

บทที่ 3

เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในต่างประเทศเปรียบเทียบกับ

เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติใดในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งถึงเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงาน แต่สิทธิเสรีภาพในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากค่านั้นถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ และถือว่าเป็นสิทธิที่มีมาแต่กำเนิด ไม่มีผู้ใดอาจทำลายได้ เมื่อเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะตัดสินใจจะให้การ หรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน¹ อย่างไม่หรือไมก็ได้ โดยมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทบัญญัติที่ห้ามพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนว่าห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ”² หัวใจของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้คือ “เสรีภาพในการตัดสินใจ” ของผู้ต้องหา³ ดังนั้นหากมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนด้วยระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมง หรือมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตัวพนักงานสอบสวนหลายคนเพื่อสอบสวนผู้ต้องหาคนเดียวเป็นเวลานานๆ นั้นย่อมทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลง ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาอ่อนเพลีย เหนื่อยล้า ท้อใจ รวมถึงสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ไม่อยู่ในสถานะที่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และนำมาสู่ทำให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และที่สำคัญยังแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาถูกปฏิบัติอย่างไม่ชอบธรรมจากระบบการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งไม่สอดคล้องกับภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวไว้ว่า กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและในการป้องกันการกระทำความผิด ภารกิจในการคุ้มครอง

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134/4 (1).

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 135.

³ คณิต ผนกร ข (2552). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ). หน้า 115.

คุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ⁴ กระบวนพิจารณาเกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการตัดสินใจและความสามารถในการต่อสู้คดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีเสรีภาพและความสามารถในการดำเนินคดีย่อมไม่อาจดำเนินกระบวนพิจารณาใดๆ ได้ กระบวนพิจารณาที่บกพร่องเพราะเหตุดังกล่าวย่อมไม่มีผลในทางกฎหมาย⁵ ผู้เขียนเห็นว่า หากคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาที่ได้นั้นเกิดจากความไม่สมัครใจของผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจน และหากเจ้าพนักงานสอบสวนฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวก็จะทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาได้ ที่สำคัญการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดลง

3.1 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีการควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวนในการถามคำให้การผู้ต้องหาเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพ คำรับในคดีอาญาหรือคำให้การต่างๆ ที่จะใช้ยื่นผู้ต้องหาเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาล โดยได้รับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตาม The Police and Criminal Evidence Act 1984 และ Code of Practice อันเป็นกฎหมายสำหรับการควบคุมการทำงานของตำรวจและการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในการถามคำให้การที่จะต้องให้คำเตือน กับการปกป้องพิทักษ์สิทธิโดยการมีทนายความออกเป็นคนละส่วนกัน มีการบังคับใช้สิทธิอิสระต่างหากจากกัน แต่ก็มีสภาพบังคับกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิต่างๆ เหมือนกัน หรือก็คือการไม่รับฟังถ้อยคำที่ได้มานั้นเป็นพยานหลักฐานเช่นเดียวกัน⁶

3.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบกระบวนพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษเป็นระบบกล่าวหาแบบมีคณะลูกขุน อันเป็นระบบที่ให้คู่ความคือ โจทก์กับจำเลยต่อสู้คดีกันเอง ศาลถือว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน โดยผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลาง ผู้พิพากษาไม่มีหน้าที่ริเริ่มในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อแสวงหาความจริง หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของโจทก์ อันอาจกล่าวได้ว่าจุดเด่นของระบบกล่าวหาอยู่ที่ว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เปิดเผยและใช้หลักการพิสูจน์ความผิด

⁴ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 33.

⁵ คณิต ฅ นคร ข เล่มเดิม. หน้า 127.

⁶ สุวัฒน์ อุตสาหกรรม. เล่มเดิม. หน้า 29.

โดยให้พยานและจำเลยเผชิญหน้ากันซึ่งแตกต่างจากระบบไต่สวนของประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปที่มีจุดเด่นอยู่ที่บทบาทของพนักงานอัยการในการควบคุมการสอบสวนเพื่อแสวงหาความจริง ตั้งแต่เริ่มมีคำกล่าวโทษผู้ต้องหา⁷ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของอังกฤษจะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เพราะถือว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นจึงถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้ฟ้องคดีนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ ในประเทศอังกฤษเดิมจึงไม่มีอัยการในความหมายที่เข้าใจกันอยู่ในปัจจุบัน⁸ แต่ในทางปฏิบัติของอังกฤษส่วนมากตำรวจจะดำเนินคดีขึ้นมาก่อน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของ “Director of public prosecution” (D.P.P.) และในบางกรณี D.P.P. ก็เข้าดำเนินคดีเองหรือเข้าควบคุมคดีอย่างใกล้ชิด แต่ D.P.P. ที่กล่าวมานี้ไม่ใช่พนักงานอัยการ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน และการเกิดขึ้นของเจ้าพนักงานตำแหน่งนี้ก็เป็ผลที่สืบเนื่องมาจากความพยายามที่จะนำหลักการฟ้องคดีโดยรัฐเข้ามาใช้ในประเทศ⁹

อังกฤษเพิ่งเปลี่ยนมาใช้ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” เมื่อปี ค.ศ. 1985 นี้เอง กล่าวคืออังกฤษได้จัดตั้ง Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาล เป็นสำนักงานที่รับผิดชอบการฟ้องคดีอาญา โดยมีหัวหน้า คือ Director of Public Prosecution (DPP) และมี The Chief Crown Prosecution Counsel และดำเนินงานหน่วยงานแต่ละพื้นที่ภายใต้กฎหมาย เรียกว่า The Prosecution of offences Act 1985 ทั้งนี้โดยเหตุผลที่การฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งเป็นรากฐานของการดำเนินคดีอาญาในอังกฤษนั้นมีขีดจำกัดหลายประการและส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของตำรวจในการฟ้องคดี ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพกฎหมายฉบับนี้จึงมี Crown Prosecution Service ขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีอาญาโดยให้มีอัยการอังกฤษทำหน้าที่ฟ้องคดีที่ตำรวจเป็นผู้ฟ้อง และให้คำแนะนำแก่ตำรวจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป แต่การฟ้องคดีของอัยการอังกฤษนั้นมิได้มีแนวคิดว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่กำหนดให้มีบุคคลทำหน้าที่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นนักกฎหมายเข้ามา

⁷ วีระวุธ ชัยชนะมงคล. (2531). ระบบควบคุมกระบวนการสอบสวนคดีอาญา: ทัศนะของพนักงานสอบสวนศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาลพระนครเหนือ กองบัญชาการตำรวจนครบาล. หน้า 87-88.

⁸ คณิต ฒ นคร ค (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจ บัณฑิตย, 1, 1. หน้า 50.

⁹ คณิต ฒ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 60.

ช่วยเหลือเพื่อให้การฟ้องร้องคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง ส่วนดุลพินิจที่ดำเนินคดีอาญานั้นยังคงอยู่ที่ตำรวจมากกว่า¹⁰

CPS มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด ยกเว้นคดีเล็กๆ น้อยๆ เช่น คดีจราจร อย่างไรก็ตามสิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” ก็ยังคงมีอยู่ต่อไปแต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS กล่าวคือ CPS อาจจะเข้าไปดำเนินคดีเสียเอง หรืออาจใช้ดุลพินิจให้ระงับการฟ้องคดีนั้นๆ ได้ตามที่เห็นสมควร¹¹ จากที่กล่าวมาพอจะเห็นได้ว่าในประเทศอังกฤษนี้ เป็นประเทศที่มีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งถือว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อย การที่จะให้ประชาชนดำเนินการฟ้องร้องคดีเองได้เลยนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาจึงได้มีการก่อตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อควบคุมการดำเนินคดี ซึ่งมีลักษณะเดียวกับองค์กรอัยการนั่นเอง เพียงแต่มีหน้าที่เฉพาะเข้าไปดูแลให้คำปรึกษาแก่ตำรวจในการดำเนินคดีที่ได้ฟ้องเอาไว้ แต่ไม่ใช่ผู้เริ่มต้นดำเนินคดีหรือสอบสวนคดีอาญา การเริ่มต้นคดีอาญาหรือการสอบสวนคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษในปัจจุบันเทียบได้กับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเรา¹²

3.1.2 การสอบสวนคดีอาญา

กฎหมายอังกฤษมิได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะจับกุมบุคคลมาเพื่อสอบปากคำ แต่ให้อำนาจเพื่อนำตัวมาฟ้องต่อศาล ดังนั้น ในกรณีที่ความผิดนั้นเกิดขึ้นแล้วจะยังจับผู้ต้องหาไม่ได้ในทันที เจ้าพนักงานจะต้องหาหลักฐานจนเป็นที่แน่ใจว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดแล้วจึงจับตัวมาฟ้อง มิใช่จับมาแล้วเพื่อสอบสวนผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการจับบุคคลนั้นขณะกระทำหรือพยายามกระทำความผิด ตำรวจก็มีอำนาจสอบสวนก่อนส่งฟ้องได้ ทั้งนี้เพราะเป็นกรณีจับเพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่มิใช่จับมาเพื่อสอบสวนโดยตรง¹³

ในประเทศอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการควบคุมกักขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้ใน The Criminal Justice Act 1976 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ ได้ระบุการให้อำนาจตำรวจที่จะจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายจับต่อผู้สงสัยว่าได้กระทำความผิดมาแล้ว หรือกำลังจะทำความผิดหากมีเหตุอันควรสงสัย (Reasonable cause) เช่นนั้น เมื่อผู้ต้องสงสัยถูกจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกนำตัวมายังศาลชั้นต้น (Magistrates Court) โดยเร็วที่สุดเท่าที่

¹⁰ ณรงค์ ใจหาญ ข เล่มเดิม. หน้า 31-32.

¹¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 61.

¹² สุวัฒน์ อุตสารพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 31.

¹³ ณรงค์ ใจหาญ ง (2533, กันยายน). “การจับและการควบคุมในกฎหมายอังกฤษและไทย.”

จะทำได้ แต่ไม่ควรเกิน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ถูกจับ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนเบื้องต้นว่าหลักฐานที่มีอยู่นั้นเพียงพอที่จะเชื่อว่าเขาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ ถ้าหากเขาไม่ได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ก็ต้องปล่อยตัวไป แต่ถ้าการไต่สวนของศาลเห็นว่ามีความผิดเชื่อว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดศาลก็อาจจะสั่งควบคุมผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม ศาลต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาร้องขอการประกันตัวได้¹⁴

โดยปกติแล้วในการสืบสวนสอบสวนนั้นถือเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น ตำรวจมีสิทธิที่จะสอบปากคำบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ถูกถามมีสิทธิที่จะไม่ตอบ ทั้งนี้ เว้นแต่ในบางกรณี เช่น ความผิดตาม Official Secret Act, 1930. S. 6 และตาม Road Traffic Act, 1930. S. 113 เป็นต้น ที่ผู้ถูกถามจำต้องตอบคำถาม

ในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจดังกล่าวหาได้อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายอย่างใดไม่ แต่ตำรวจต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ข้อบังคับของผู้พิพากษา” หรือ Judges Rules ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1906 ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้พิพากษาบางนายได้กล่าวตำหนิถึงการทำงานของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ผู้บังคับการตำรวจแห่งนครเบอร์มิงแฮมจึงได้ทำหนังสือถึง Lord Chief Justice ให้ช่วยวางกฎเกณฑ์การปฏิบัติของตำรวจ Lord Chief Justice ได้เรียกประชุมผู้พิพากษาศาลสูงใน Q.B.D. แล้วให้คำแนะนำจนกระทั่งในปี 1918 ได้กำหนดไว้รวม 9 ข้อดังนี้¹⁵

- 1) ในการที่ตำรวจผู้ซึ่งพยายามที่จะได้ตัวผู้กระทำผิด จะสอบถามปากคำบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือไม่ หากเชื่อว่าบุคคลนั้นจะให้ข้อความรู้อันเป็นประโยชน์ ตำรวจย่อมสอบถามปากคำบุคคลเหล่านั้นได้
- 2) เมื่อตำรวจตัดสินใจที่จะกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำความผิด เจ้าพนักงานควรที่จะให้คำเตือนแก่บุคคลนั้นก่อนที่จะตั้งคำถาม
- 3) บุคคลที่อยู่ในระหว่างควบคุมไม่ควรที่จะถูกตั้งคำถามใด โดยที่เจ้าพนักงานไม่ได้ให้คำเตือนแก่บุคคลนั้นก่อน
- 4) ถ้าผู้ต้องควบคุมสมัครใจที่จะให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงานเอง เจ้าพนักงานควรให้คำเตือนก่อนเช่นกัน

¹⁴ ชัยรัช บุญถาวรพันธ์. (2545). การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการจับ ควบคุม ชัง และปล่อยชั่วคราว. หน้า 62-63.

¹⁵ คณิง ภาไชย. (2530, มกราคม). “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ.” วารสารอัยการ, 10, 109. หน้า 14-16.

5) คำเตือนที่จะให้แก่ผู้ต้องหาควรเป็นดังนี้ “ท่านประสงค์ที่กล่าวแก้ข้อหาเป็นประการใดบ้างหรือไม่ ท่านไม่จำเป็นต้องกล่าวข้อความใดจนกว่าท่านจะประสงค์เช่นนั้น แต่เมื่อท่านกล่าวออกมาแล้วจะจดลงไว้และนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานได้”

6) ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้โดยที่เจ้าพนักงานไม่ทันได้เตือนเสียก่อนนั้น ไม่ถือว่าเป็นหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ โดยเหตุผลเพียงว่ามีคำเตือนก่อน แต่ในกรณีเช่นนี้ผู้ต้องหาควรได้รับคำเตือนโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

7) ผู้ต้องหาที่ให้ถ้อยคำโดยสมัครใจ ไม่ควรที่จะถูกถามคำถาม และไม่ควรที่จะมีการตั้งคำถามใดแก่ผู้ต้องหา เว้นแต่จะมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้ความกระจ่างชัดแก่ถ้อยคำที่ให้ไว้ก่อน

8) เมื่อได้มีการกล่าวหาบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในความผิดเดียวกัน และได้มีการสอบถามปากคำต่างหากจากกัน เจ้าพนักงานไม่ควรที่จะนำถ้อยคำของผู้ต้องหาคนหนึ่งมาอ่านให้ผู้ต้องหาอีกคนหนึ่งฟัง แต่ผู้ต้องหาแต่ละคนควรได้รับสำเนาถ้อยคำของอีกคนหนึ่งไว้ด้วย และเจ้าพนักงานไม่ควรกระทำหรือกล่าวข้อความใดโดยประสงค์ที่จะได้รับคำตอบ แต่ถ้าผู้ต้องหาคนหนึ่งประสงค์จะให้ถ้อยคำตอบโต้อย่างไร เจ้าพนักงานจะต้องให้คำเตือนด้วย

9) หากกระทำได้ ให้เจ้าพนักงานบันทึกถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อ่านให้ผู้ต้องหาฟัง ให้โอกาสผู้ต้องหาที่แก้ถ้อยคำ หากต้องการ แล้วให้ผู้ให้ถ้อยคำลงชื่อไว้

คำรับสารภาพที่ได้จากการปฏิบัติตาม Judges Rules สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ถ้าคำรับสารภาพนั้นได้มาโดยการกระทำที่สมัครใจ แต่ Judges Rules ไม่ใช่กฎเกณฑ์ทางกฎหมาย เป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีอาจใช้ดุลพินิจที่จะตัดคำรับสารภาพที่ละเมิด Judges Rules ออกจากการเป็นพยานหลักฐาน (It may be exclude in the discretion of the court)¹⁶ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า Judges Rules เป็นเพียงข้อแนะนำในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเป็นการใช้ดุลพินิจของศาลในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ต่อผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิด โดยการใช้ดุลพินิจไม่รับฟังคำรับสารภาพที่ละเมิด Judges Rules¹⁷

¹⁶ J.D. Heydon. (1975). *Cases and Materials on Evidence*. p. 168. อ้างถึงใน อัญญา สุขสาคร. (2549). การรับฟังคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา: ศึกษาตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. หน้า 70.

¹⁷ แหล่งเดิม.

3.1.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน

ประเทศอังกฤษจะมีการบังคับใช้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาดังปรากฏจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของตำรวจและการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา หรือ The Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) และ Code of Practice ซึ่งเป็นภาคผนวกของ PACE โดยจะเป็นการแยกการคุ้มครองสิทธิในการถามคำถามที่จะต้องให้คำตอบ กับการปกป้องพิทักษ์สิทธิโดยการมีทนายความออกเป็นคนละส่วนกัน มีการบังคับใช้สิทธิที่อิสระต่างหากจากกัน แต่ก็มีสภาพบังคับกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิต่างๆ เหมือนกัน หรือก็คือการไม่รับฟังถ้อยคำที่ได้มานั้น เป็นพยานหลักฐานเช่นเดียวกัน การที่จะให้ผู้ต้องหาได้รับรู้ถึงการมีสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ของเขา ในเวลาที่ถูกจับกุมหรือถูกจับกุมแล้วนำตัวมาที่สถานีตำรวจ หรืออยู่ในระหว่างการควบคุมตัว ที่สถานีตำรวจแล้วเพื่อจะได้ให้ผู้ต้องหาได้บังคับใช้สิทธิของเขาได้นั้นจะต้องมีการเตือนให้ผู้ต้องสงสัยได้ทราบถึงสิทธิของตนเอง โดยการแจ้งเตือนสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่แบ่งออกได้เป็นสองลักษณะคือ การแจ้งเตือนสิทธิเมื่อถูกควบคุมตัว และการแจ้งเตือนสิทธิเมื่อมีการถามคำถาม¹⁸

1) การแจ้งเตือนสิทธิเมื่อถูกควบคุมตัว¹⁹

การแจ้งเตือนสิทธิเมื่อถูกควบคุมตัว จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องสงสัยหรือมีการควบคุมตัวบุคคลใดโดยเจ้าพนักงาน โดยจะต้องทำบันทึกการควบคุม (Custody records) และทำบันทึกคำถามการของผู้ต้องสงสัยที่เกิดขึ้นนอกสถานีตำรวจเพื่อรวบรวมเป็นพยานหลักฐานด้วย เมื่อได้บันทึกและทำการรวบรวมเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องแล้ว ก่อนที่จะนำตัวผู้ต้องสงสัยไปกักขัง ตำรวจก็จะทำการแจ้งสิทธิต่างๆ แก่ผู้ต้องสงสัยโดยไม่ชักช้า และการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องสงสัยนี้หากผู้ต้องสงสัยยังมีอาการเมาสุรา หรือกำลังไม่ได้สติอยู่ก็ยังไม่ต้องแจ้งเตือนสิทธิในทันทีที่ควบคุมตัว แต่จะต้องแจ้งภายหลังที่เขาได้สติแล้ว หรือทำการแจ้งสิทธิซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และให้ผู้ต้องสงสัยลงลายมือชื่อในบันทึกการควบคุมตัว ถ้าเขาปฏิเสธที่จะลงลายมือชื่อตำรวจจะต้องบันทึกเหตุที่เขาปฏิเสธนั้นไว้ด้วย

เมื่อตำรวจรวบรวมเอกสารทั้งหมดเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทราบถึงสิทธิต่างๆ ของเขา และจัดให้เป็นไปตามสิทธิเมื่อผู้ต้องสงสัยเรียกร้องอย่างไม่ชักช้า โดยจะต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องสงสัยว่า

- (1) ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะแจ้งให้ผู้อื่นทราบว่า ตนถูกควบคุมอยู่ที่สถานีตำรวจ
- (2) ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะปรึกษากับทนายความเป็นการส่วนตัวโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่าย

¹⁸ สุวัฒน์ อุตสาหกรรม. เล่มเดิม. หน้า 34.

¹⁹ กวีวรรณ จินขจร. (2550). สิทธิที่จะนิ่งของผู้ต้องหาในคดีอาญา. หน้า 23-24.

(3) ผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะได้ศึกษาสิทธิของผู้ต้องหา

การที่กฎหมายบัญญัติให้ตำรวจซึ่งจับตัวผู้ถูกจับมาควบคุมที่สถานีตำรวจจะต้องมีหน้าที่แจ้งให้ผู้ต้องสงสัยทราบว่า เขามีสิทธิแจ้งให้คนอื่นทราบว่า เขาถูกควบคุมอยู่ เพื่อให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ถูกควบคุม บอกให้คนอื่นได้รู้ว่าเขาถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจไหน และเป็นการให้เขา ได้ศึกษากับคนใกล้ชิดอันเป็นการลดความกดดัน และอาจจะให้บุคคลนั้นมาประกันตัวเขาออกไป โดยเร็วที่สุด

การแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมตัวหรือผู้ต้องสงสัยทราบว่า เขามีสิทธิที่จะปรึกษา ทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นการส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการเขียนจดหมาย หรือโทรศัพท์ วิธีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกควบคุมตัวเป็นเพียงการแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมตัวเข้าใจสิทธิของตน และผู้แจ้ง ต้องกระทำโดยไม่ล่าช้าเท่านั้น ส่วนการแจ้งสิทธิในการปรึกษาทนายความนั้นให้ทำการแจ้งเมื่อ ผู้ถูกควบคุมตัวมาถึงสถานีตำรวจเท่านั้น ต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกาในการเตือนตามหลัก Miranda Rule ที่จะต้องเตือนถึงสิทธิในการมีทนายความทันทีที่มีการจับกุมหรือมีการควบคุมตัว

สิทธิอื่นๆ คือ การแจ้งเตือนผู้ต้องสงสัยว่า มีสิทธิที่จะศึกษาสิทธิของผู้ต้องหาเพื่อให้ ผู้ต้องสงสัยได้ทำการอ่านสิทธิต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งหากผู้ต้องสงสัยเป็นชาวต่างประเทศต้องแจ้งว่า เขามีสิทธิที่จะติดต่อกับสถานทูตอีกด้วย

2) การแจ้งเตือนสิทธิที่จะไม่ให้การเมื่อมีการถามคำให้การ²⁰

การแจ้งเตือนสิทธิที่จะไม่ให้การ ในปัจจุบันบัญญัติไว้ใน Code of Practice C 10.4 ซึ่งแต่เดิมศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาในคดี R v. Gilbert Z1977X 66 Cr App Rep 237, (1978) Crim LR 216 Ca. ซึ่งเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิที่จะไม่ให้การไว้ว่า หากจำเลยปฏิเสธที่จะไม่ให้การ ในชั้นสอบสวนแล้ว คณะลูกขุนจะนำประเด็นการปฏิเสธไม่ให้การนั้นมาลงโทษอันเป็นปฏิปักษ์ต่อ จำเลยไม่ได้ เพราะจำเลยอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในชั้นพิจารณาได้ ซึ่ง Lord Dilhorne กล่าวว่า “สิทธิที่จะไม่ให้การ เป็นสิทธิหนึ่งที่จะไม่อาจบังคับผู้ต้องหาให้ให้การได้ จนกว่าคดีจะเข้าสู่การ พิจารณาคดีแต่หากผู้ต้องสงสัยให้การไว้อย่างไรในชั้นสอบสวน คำให้การนั้นจะชี้แจงเขาในชั้น พิจารณาได้” หลักการนี้ได้นำมาใช้เป็นกฎหมายในปัจจุบัน (ค.ศ. 1977) และเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาที่จะแนะนำลูกขุนให้ระวังในการรับฟังคำให้การของผู้ต้องหา ในชั้นสอบสวนหากผู้ต้องหาไม่ให้การในประเด็นใด และต่อมาได้ยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้ในชั้น พิจารณา จะนำการไม่ให้การนั้นมารับฟังผูกมัดเขาไม่ได้ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงคำเตือนถึง ความน่าเชื่อถือของคำให้การ อันถือได้ว่าเป็นความก้าวหน้าของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อลงโทษจำเลยของศาลในประเทศอังกฤษในระดับหนึ่ง คือ นอกจาก

²⁰ แหล่งเดิม.

เตือนว่าผู้ต้องสงสัยไม่จำเป็นต้องให้การแล้วยังต้องแจ้งด้วยว่า หากผู้ต้องสงสัยต้องการให้การในชั้นพิจารณาในประเด็นใดให้มีน้ำหนัก ก็ควรให้การในประเด็นนั้นในชั้นสอบสวนเสียก่อน แต่ทั้งนี้ สิทธิที่จะไม่ให้การก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม

ประเทศอังกฤษนั้นจะพบความแตกต่างในการแจ้งสิทธิของผู้ต้องสงสัย เนื่องจากจะแยกออกจากการเตือนเมื่อมีการถามคำให้การเพราะตำรวจจะต้องแจ้งสิทธิต่างๆ ดังกล่าวไปก่อน และเมื่อใดที่มีการถามคำให้การซึ่งอาจเป็นกรณีระหว่างการรอนายความในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนอาจจะเตือนผู้ต้องหาถึงสิทธิในการปรึกษาทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอีกครั้งด้วย ก่อนที่จะให้คำเตือนถึงสิทธิที่จะไม่ให้การ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องสงสัยรู้สิทธิของตนแล้ว เว้นเสียแต่ว่า ทนายความอยู่ร่วมกับผู้ต้องสงสัยอยู่แล้ว

คำเตือนนั้นจะต้องเตือนเมื่อตำรวจมีมูลเหตุแห่งความสงสัยว่ามีบุคคลเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิด โดยดูจากแนวโน้มของพยานหลักฐานจึงทำการสอบปากคำโดยมีคำเตือน เสียก่อน แต่หากเป็นการถามในเรื่องทั่วไป เช่น ชื่อ ที่อยู่ ความเป็นเจ้าของยานพาหนะ หรือการถาม ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ หรือเป็นคำถามในการค้นหาพยานหลักฐาน เช่น คำถาม ในระหว่างการให้หยุดเพื่อตรวจค้น เป็นต้นตาม Code C 10.1 ก็ไม่ต้องเตือน

เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องสงสัยแล้ว จะต้องเตือนถึงสิทธิที่จะไม่ให้การทันที แต่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเขาไม่ได้ จนกว่าจะนำตัวมาที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้วเท่านั้น จึงจะทำการเตือนสิทธิของเขาอีกครั้ง และสอบปากคำผู้ต้องสงสัยได้

ในกรณีที่บุคคลมาให้ถ้อยคำในสถานีตำรวจด้วยความสมัครใจของเขาเอง พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องให้คำเตือน [R v. Pall (1992) Crim Lr 126, CA.] แต่ถ้ามีเหตุที่น่าเชื่อว่าเขาจะ เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด คำเตือนนั้นก็เป็นเรื่องที่เขาไม่ได้ แต่ต้องบอกเขาก่อนว่า เขาถูก สงสัยว่ากระทำความผิดแต่ยังไม่ถูกจับกุม จำเป็นต้องถูกควบคุมตัวเพื่อตอบคำถามซึ่งหากผู้ต้อง สงสัยต้องการทนายความ พนักงานสอบสวนก็จะจัดหาทนายความมาให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพอว่า เขาอาจเป็นผู้กระทำความผิด จึงทำการจับกุมพร้อมกับทำการเตือน สิทธิทันทีแล้วจึงทำการสอบปากคำได้

เมื่อตำรวจมีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องสงสัยได้แล้วก็จะแจ้งข้อหา และถามคำให้การของผู้ต้องหาได้เท่าที่ผู้ต้องหาเคยให้การไว้แต่เดิมเท่านั้น จะถามนอกเหนือจากนั้น ไม่ได้ เว้นแต่จะได้อีกคำเตือนแก่ผู้ต้องหาอีกครั้งหนึ่งก่อนแล้ว จึงจะถามคำให้การที่นอกเหนือจาก ที่เคยถามได้ [R v. Oni (1992) Crim Lr 183, CA.] หากผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาเขียนคำให้การ ก็ต้องเตือนสิทธิที่จะไม่ให้การอีกครั้งหนึ่งด้วยและบอกวิธีการเขียนให้ ส่วนการสอบถาม ข้อเท็จจริงแก่บุคคลทั่วไปนั้นสามารถกระทำได้โดยไม่จำเป็นต้องเตือนสิทธิที่จะไม่ให้การก่อน

เพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติงานประจำวัน [R v. Park (1994) 99 Cr App Rep 270, CA.] หรือถ้าให้คำเตือนแล้วไม่มีประโยชน์ เช่น ผู้ต้องสงสัยถูกจับขณะมีเมมาหรือขาดวงการจับกุมอย่างรุนแรง หรือยังไม่พร้อมที่จะเตือนในทันทีทันใดก่อนที่จะจับกุม ก็ไม่ต้องทำการเตือน

กรณีที่ไม่ต้องให้คำเตือนตามกฎหมายคือ เมื่อเป็นความผิดเกี่ยวกับการจราจรในท้องถนน หรือเป็นคำถามเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน²¹ วิธีการเตือนการจะต้องให้ผู้ต้องสงสัยได้รับรู้ในข้อสาระสำคัญให้ได้ ถ้าผู้ต้องสงสัยไม่เข้าใจภาษาอังกฤษ ก็ต้องจัดหาทนายความเพื่อให้เขาได้ปรึกษา ก่อน เพราะคำถามจะส่งผลที่สำคัญในการตอบคำถามได้ เมื่อพนักงานสอบสวนกระทำการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำเกินขอบเขตของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ อันเป็นการได้ถ้อยคำมาโดยไม่ชอบธรรมศาลก็จะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการฝ่าฝืน ซึ่งอาจแบ่งได้ดังนี้²²

(1) การได้ถ้อยคำมาโดยไม่ชอบด้วยวิธีพิจารณาความตามกฎหมาย (Illegal) คือ การที่ตำรวจไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การไม่ให้คำตักเตือน²³ คำให้การของผู้ต้องหาที่ได้มาจะรับฟังไม่ได้

(2) การได้ถ้อยคำมาโดยไม่เป็นธรรม (Unfair conduct) คือ การได้ถ้อยคำมาโดยการใช้อำนาจบังคับ ชูเชิญ มีคำมั่นสัญญา หลอกลวง ทรมาน หรือกระทำการอย่างอื่นที่ให้ผู้ต้องหาได้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งแม้ว่าพนักงานสอบสวนจะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง ตามขั้นตอนของวิธีพิจารณาความตามกฎหมายก็ตาม เช่น การทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา ก็จะทำให้ศาลไม่รับฟังถ้อยคำที่ได้มาเป็นพยานหลักฐาน เป็นต้น²⁴

3.2 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของมลรัฐเวอร์จิเนีย (Bill of Right of Virginia) จนกระทั่งได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศขึ้นมา (Bill of Right) และในการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (Fifth Amendment) เมื่อปี ค.ศ. 1791 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีถูกบังคับให้กล่าวถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งถือเป็นการยอมรับสิทธิที่จะนิ่งของผู้ต้องหาและจำเลยด้วย เพราะโดยเนื้อแท้แล้วสิทธิที่จะนิ่งนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง โดยถือเป็นสิทธิที่ผู้ต้องหาและจำเลยสามารถใช้อ้างเพื่อที่จะ

²¹ [DPP v. Pous (1992) RTR 246, 94 Cr App Rep 185.] ตาม The Road Traffic Act 1988, มาตรา 7.

²² แหล่งเดิม.

²³ [R v. Aparks (1991) Crim LR 128, CA.]

²⁴ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 38.

ไม่ให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาลได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่²⁵

3.2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์ เพราะได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษเนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกาก็มีความแตกต่างในการดำเนินคดีจากอังกฤษอยู่มาก เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการในการฟ้องร้องคดีคือ อัยการ (Prosecutor) แต่ในระดับท้องถิ่นหรือในระดับสหรัฐ ก็จะใช้คำว่า “Attorney” โดยคำว่า Prosecutor เป็นเพียงคำที่แสดงถึงหน้าที่เท่านั้นเอง ผู้มีอำนาจสูงสุดของระบบอัยการของสหรัฐ ก็คือ อัยการสูงสุด (Attorney General) และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด โดยที่อัยการสหรัฐมีการแบ่งกันไปอยู่ในแต่ละเขตอำนาจศาลที่เรียกว่า District Attorney ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการสอบสวนและฟ้องร้องในเขตศาลนั้นๆ ส่วนในระดับมลรัฐจะมีอัยการ 2 ประเภท คือ อัยการมลรัฐ และอัยการท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่แต่จะไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีอย่าง District Attorney

อัยการสหรัฐนี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการบวนการก่อนฟ้องคดีในชั้น Preliminary Hearing อัยการสหรัฐจะเป็นผู้ที่หาพยานหลักฐานมาสอบสวนว่าจะดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ หรืออาจจะไปใช้ Grand Jury ในการจะวินิจฉัยว่าต้องดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ อัยการในสหรัฐนี้มาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง แต่ถ้าเป็นอัยการในระดับท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้ง ก็คือมาจากประชาชนนั่นเอง ดังนั้นเมื่อมาจากประชาชนก็มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเองในท้องถิ่น

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกานี้ แม้จะเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ได้มีการดำเนินคดีโดยรัฐ ซึ่งรัฐได้เข้าไปควบคุมการดำเนินคดีอาญา โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญา

ดังได้กล่าวมาทั้งหมด แม้ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายเดียวกัน แต่ก็มีหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกันไป แต่ทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกานี้ ก็ยังยอมรับการให้ม็องคักรที่จะมาควบคุมการฟ้องร้องคดีของผู้เสียหายไว้เช่นเดียวกัน โดยอังกฤษได้ตั้งหน่วยงานขึ้นในการตรวจสอบการฟ้องร้องคดีของผู้เสียหายว่าสมควรฟ้องร้องหรือไม่ แต่ในสหรัฐอเมริกามีอัยการเข้ามาดูแลในการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่การรวบรวมพยานหลักฐานจนกระทั่งการฟ้องร้องคดี²⁶

²⁵ แหล่งเดิม.

²⁶ แหล่งเดิม.

3.2.2 การสอบสวนคดีอาญา

ในสหรัฐอเมริกาอัยการมีอำนาจรับแจ้งความได้เองเช่นเดียวกับตำรวจ แต่เมื่อเกิดเหตุขึ้นโดยส่วนใหญ่ตำรวจจะเริ่มคดีเพราะไปถึงที่เกิดเหตุก่อน และจะใช้ประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนมาตัดสินใจว่าจะจับกุมหรือดำเนินคดีหรือไม่ แต่อัยการสามารถปฏิเสธที่จะอนุญาตในการออกหมายจับได้ รวมทั้งการร้องขอให้มีการดำเนินคดีจากตำรวจได้²⁷

การสอบสวนในระบบของสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือ การสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะในสหรัฐอเมริกานั้นตำรวจชั้นพลตำรวจสายตรวจก็มีอำนาจสอบสวนได้ซึ่งต่างจากอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจไทย โดยการสอบสวนเบื้องต้นนั้นเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจคนแรกไปถึงสถานที่เกิดเหตุก่อน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะได้แก่ ตำรวจสายตรวจต่างๆ ไป และในบางแห่งก็จะมอบให้ตำรวจสายตรวจทำการสอบสวนคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่เป็นปัญหาบางประเภทจนเสร็จสิ้นคดี

การสอบสวนเบื้องต้นนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจับกุมผู้กระทำความผิด ณ สถานที่เกิดเหตุ หรือขณะที่หลบหนีออกจากสถานที่เกิดเหตุ และการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนจัดทำบันทึกการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ทำแผนที่เกิดเหตุและรวบรวมพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุไว้ นอกจากนี้จะต้องทำการสอบสวนพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ถึงคำให้การบรรยายยานพาหนะและทิศทางหนีของคนร้ายเพื่อสั่งการสกัดจับ ทั้งจะต้องรับเสาะหาพยานและจดบันทึกปากคำไว้ หากไม่สามารถทำได้ก็ต้องจดชื่อที่อยู่ไว้เพื่อติดตามมาสอบสวนปากคำต่อไป สำหรับในคดีที่สำคัญ ขณะที่ตำรวจสายตรวจกำลังดำเนินการอยู่ ณ สถานที่เกิดเหตุนั้น หากพนักงานสอบสวนจากหน่วยสืบสวนสอบสวนเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุในภายหลังและจะร่วมทำการสอบสวนในที่เกิดเหตุต่อเนื่องจากที่ตำรวจสายตรวจกระทำไว้แล้วด้วยก็ได้ เพราะการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุถือว่าเป็นจุดรวมของการสอบสวนเบื้องต้นอันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสอบสวน แต่ไม่จำเป็นที่พนักงานสอบสวนจากหน่วยสืบสวนสอบสวนจะต้องทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของตำรวจสายตรวจที่ได้ทำการสอบสวนเบื้องต้นไปแล้ว แต่จะต้องทำการประสานกันและคอยรับช่วงงานสอบสวนมาเพื่อที่จะได้ดำเนินการสอบสวนในขั้นต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

²⁷ George F. Cole and Christopher E. Smith. (2001). *The American System of Criminal Justice*. p. 288. อ้างถึงใน อดอง มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. หน้า 40.

สำหรับการสอบสวนต่อเนื่องนั้นจะเริ่มต้นจากจุดที่การสอบสวนเบื้องต้นได้เสร็จสิ้น และได้รับการตรวจสอบทบทวนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การสอบสวนต่อเนื่องจะรวมไปถึง การดำเนินการทั้งหลายที่จำเป็นเพื่อที่จะระบุทราบตัวผู้กระทำผิด และจับกุมตัวผู้กระทำผิด มาดำเนินคดี ตลอดจนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนคดีเสร็จสิ้นสมบูรณ์²⁸

นอกจากการสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนต่อเนื่องแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการถามคำถามให้การของผู้ต้องหาออกเป็นสองช่วงด้วย (Two-step interrogation) กล่าวคือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีสอบถามคำถามให้การของผู้ต้องหาก่อนที่จะ ดำเนินการแจ้งสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องหาให้เขาได้ทราบ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ต้องหา ได้มีการให้ถ้อยคำใดๆ ที่อาจเป็นผลเสียต่อตัวเขาออกมาเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงค่อยทำการแจ้ง ข้อกล่าวหาและแจ้งสิทธิต่างๆ ตามหลัก Miranda Rules ให้ผู้ต้องหาได้ทราบถึงสิทธิของตนเอง หลังจากนั้นจึงค่อยดำเนินการสอบปากคำผู้ต้องหาอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดอีก ครั้งหนึ่ง เช่นนี้หากพบว่าการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอบถามคำถามให้การของผู้ต้องหา ก่อนที่จะมีการแจ้งสิทธิต่างๆ นั้นเป็นการกระทำที่จงใจจะลิดรอนสิทธิของผู้ต้องหา ก็จะส่งผลให้ คำให้การของผู้ต้องหาที่ได้ให้การไว้ทั้งก่อนและหลังจากการได้รับแจ้งให้ทราบถึงข้อกล่าวหาและ สิทธิต่างๆ ไม่อาจที่จะนำมาใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีได้เลย แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้กระทำไปโดยสุจริตตาม สมควรแก่พฤติการณ์แล้ว คำให้การของผู้ต้องหาที่ได้ให้การไว้ภายหลังหลังจากที่เขาได้รับทราบถึง สิทธิต่างๆ แล้วนั้นสามารถนำมาใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ แต่สำหรับคำให้การในครั้งแรก ที่ผู้ต้องหาได้ให้การไว้ก่อนที่จะมีการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่างๆ ไม่ อาจที่จะนำมารับฟังได้ เนื่องจากยังมีได้มีการแจ้งสิทธิต่างๆ โดยชอบ แต่ก็ไม่ได้ทำให้คำให้การของผู้ต้องหาในครั้งหลัง ต้องเสียไปแต่อย่างใด วิธีการในการถามคำถามให้การผู้ต้องหาในกรณีดังกล่าวนี้เรียกว่า “เทคนิคการ สอบถามก่อนการแจ้งสิทธิ” (The question-first technique) หรือ “การแจ้งสิทธิระหว่างกลาง” (The midstream Miranda warnings) อย่างไรก็ตามสิ่งที่คุ้นเคยกับการทำงานของพนักงานสอบสวน อาจทราบดีว่าพนักงานสอบสวนมีรูปแบบการพูดสนทนาให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีจากปากของ ผู้ต้องหาอีกมากมายบางครั้งก็ไม่ได้จดไว้เป็นบันทึกปากคำ แต่อาศัยข้อเท็จจริงที่ได้มานั้นสืบ พยานหลักฐานอื่นที่จะมัดตัวผู้ต้องหาได้ต่อไป จะถือได้หรือไม่ว่าการพูดสนทนากับผู้ต้องหา ในลักษณะต่างๆ นั้นเป็นการสอบปากคำผู้ต้องหา หากถือว่าเป็นการสอบปากคำผู้ต้องหาอย่างหนึ่ง ผู้ต้องหาอาจถูกคำพูดของเขากล่าวโทษตนเองได้ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาจึงได้ขยายขอบเขต ความหมายของการสอบปากคำผู้ต้องหา (Interrogation) ออกไปเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิ

²⁸ วีระวุธ ชัยชนะมงคล. เล่มเดิม. หน้า 102-103.

ตามรัฐธรรมนูญครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ต่างๆ อันอาจทำให้ผู้ต้องหาให้การเป็นปฎิบัติกับตนเอง นอกจากนั้นศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกายังได้วางบรรทัดฐานความหมายของการสอบปากคำผู้ต้องหาว่า หมายถึง การตั้งคำถามและรวมถึงการสนทนาอย่างอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจพึงทราบว่ามีโอกาสที่ผู้ต้องหาจะกล่าวข้อเท็จจริงอันเป็นปฎิบัติกับตนเอง [Brewer v. Williams, 430 U.S. 387 (1977)]²⁹

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น แม้ว่าโดยปกติแล้วการสอบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตั้งผู้กระทำความผิดเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประสานงานและสั่งการกับผู้อยู่ในสำนักงานของตน และกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ซึ่งทำการสอบสวนและป้องกันอาชญากรรมหน่วยอื่นๆ ด้วยเช่น สำนักงานอัยการ County of New York ในนครนิวยอร์กมีหน่วยฆาตกรรม (Homicide Bureau) ซึ่งมีอัยการผู้ช่วยประจำอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดมีการฆาตกรรมขึ้น อัยการผู้ช่วยจากหน่วยนี้ต้องไปทำการสอบสวนร่วมกับตำรวจในที่เกิดเหตุ ไล่สวนปากคำพยาน ควบคุมการสอบสวนและการดำเนินคดีจนถึงขั้นพิจารณา³⁰ นอกจากนี้อัยการในสหรัฐอเมริกาก็มีบทบาทในการควบคุมพนักงานสอบสวนอย่างใกล้ชิด เพราะอัยการสามารถอยู่ร่วมในการสอบสวนและอาจร่วมทำการสอบสวนพร้อมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย ในทางปฏิบัติ หากคดีเรื่องใดที่คำรับสารภาพ หรือคำรับของผู้ต้องหาจะมีส่วนสำคัญในอันที่จะทำให้คดีนั้นสำเร็จ ลุล่วงไปโดยเร็ว อัยการมักจะมีส่วนร่วมในการสอบสวนอยู่ด้วยเสมอ ปกติแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้แจ้งให้อัยการทราบถึงคดีสำคัญๆ ที่เกิดขึ้น และอัยการซึ่งในบางท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง จะมาร่วมสอบสวนด้วยระยะเวลาไม่นานนักหลังจากที่ผู้ต้องหาถูกจับ³¹ และในขณะที่เดียวกันก็เป็นไปได้ที่อัยการจะเข้ามาตรวจดูสำนวนการสอบสวนและหลักฐานต่างๆ ทางคดีระหว่างการสอบสวนก่อนที่จะมีการจับกุมผู้ต้องหาเสียด้วยซ้ำ³²

²⁹ จิรนิติ หะวานนท์. (2544). สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ. หน้า 78.

³⁰ อองอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. หน้า 40-41.

³¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 50-51.

³² วีระวุธ ชัยชนะมงคล. เล่มเดิม. หน้า 106.

3.2.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีหน้าที่ที่จะต้องตอบคำถามหรือให้การใดๆ ในขณะที่อยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระหว่างการสอบสวน ทั้งนี้เพราะผู้ถูกกล่าวหาที่อยู่ภายใต้การคุมควบคุมของพนักงานสอบสวนนั้นอาจจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจที่มีความกดดัน จนอาจทำให้เกิดการให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิกิริยาต่อตนเองได้ ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการเตือนถึงสิทธิที่จะไม่ให้การของเขา ก่อนตามหลัก Miranda Rules โดยหลักการนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (Fifth Amendment) ของสหรัฐอเมริกา

การเตือนให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิต่างๆ ตามหลัก Miranda Rules นั้นก็เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับรู้และเข้าใจถึงสิทธิของเขา อันเป็นการป้องกันการบังคับ ชูเชิญ หรือล่อลวงให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำได้ เพราะตามสภาพผู้ต้องหาจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมอยู่แล้ว และผู้ต้องหาอาจจะไม่รู้ถึงสิทธิต่างๆ ของเขาได้เลย คำเตือนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องเตือนในขณะที่ผู้ต้องหา มีความพร้อมที่จะรับรู้ถึงสิทธิที่จะไม่ให้การ และสิทธิในการมีทนายความของเขาด้วย

ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐได้วางหลักในการรับฟังคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในการพิจารณาของศาลอันเป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการนำคำให้การ อันอาจทำให้ผู้ต้องหาถูกฟ้องคดีอาญามาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี *Miranda v. Arizona* เพื่อควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน เรียกว่าหลัก Miranda Rules โดยกำหนดไม่ให้พนักงานสอบสวนถามคำให้การจนกว่าจะเตือนบุคคลนั้นถึงสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิในการมีทนายความก่อน ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐได้สร้างบรรทัดฐานขึ้นใหม่ในคดี *Miranda* นี้ว่า กลวิธีที่พนักงานสอบสวนสร้างความกดดันทางจิตจนผู้ต้องหายอมตอบคำถามที่เป็นผลให้ต้องรับผิดทางอาญามีลักษณะเช่นเดียวกับวิธีการที่ศาลบังคับให้จำเลยให้ตอบคำถาม ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนตาม Fifth Amendment ดังนั้น คำให้การของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้มาโดยวิธีดังกล่าวจึงไม่เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ในคดี ตัวอย่างกลวิธีสร้างความกดดันทางจิตแก่ผู้ต้องหา เช่น การสอบสวนเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยไม่อนุญาตให้ผู้ต้องหาไม่รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือหลับนอนจนผู้ต้องหาอ่อนเพลียและยอมตอบคำถาม แม้พนักงานสอบสวนมิได้ใช้วิธีบังคับ ชูเชิญ หรือให้สัญญา ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐก็ให้ความคุ้มครองไปถึง³³

หลัก Miranda Rules นั้นถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการใช้คำรับสารภาพเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี และใช้ขึ้นเป็นปฏิกิริยาต่อผู้ต้องหาในศาลกรณีจึงเป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิของบุคคล โดยจะต้องมีการเตือนผู้ต้องหาก่อนการถามคำให้การ

³³ จิรนิติ หะวานนท์. เล่มเดิม. หน้า 39.

เสมอ เพื่อให้มีการบังคับใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของผู้ต้องหาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นก่อนเริ่มการสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีหน้าที่สอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาได้ทราบถึงสิทธิต่างๆ ดังนี้³⁴

- 1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ เลยก็ได้
- 2) ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวออกมาอาจใช้เป็นพยานยันแก่ผู้ต้องหาในชั้นศาลได้
- 3) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมด้วยในระหว่างการสอบสวน
- 4) หากผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง จะมีการแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ก่อนเริ่มการสอบสวน ถ้าผู้ต้องหาไม่ประสงค์เช่นนั้น

หลัก Miranda Rules เป็นหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแก้ไขครั้งที่ 5 โดยคำเตือนตาม ข้อ 1 และข้อ 2 เป็นการเตือนในฐานะที่ปกป้องสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง หรือสิทธิที่จะไม่ให้การ ส่วนคำเตือนตามข้อ 3 และข้อ 4 เป็นการเตือนถึงสิทธิในการมีทนายความ ถ้าผู้ต้องหาต้องการทนายความ ถ้าผู้ต้องหาต้องการทนายความก็เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแก้ไขครั้งที่ 5 ในระหว่างการถามคำให้การด้วยอันถือเป็นการปกป้องสิทธิตามหลัก Miranda Rules ความสำคัญของคดี Miranda อยู่ตรงที่ว่า ทนายความมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะอยู่ร่วมฟังการสอบสวนได้ทุกขณะหากผู้ต้องหาประสงค์เช่นนั้น ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความของตนเองและต้องการจะมีทนายความจะต้องจัดหาให้เสมอไป มิฉะนั้นแล้วจะทำการสอบสวนไม่ได้ การสอบสวนที่กระทำลงไปโดยไม่มีทนายความอยู่ร่วมด้วยในกรณีที่ผู้ต้องหาประสงค์จะให้มิ ถือว่าการสอบสวนนั้นเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจะรับฟังไม่ได้เลย การที่ทนายความสามารถติดต่อกับผู้ต้องหาได้ตั้งแต่ต้น อาจมีผลเป็นการยับยั้งเจ้าพนักงานมิให้กระทำการอันมิชอบต่อผู้ต้องหาอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ทนายความสามารถอยู่ร่วมกับผู้ต้องหาได้ในขณะที่ผู้ต้องหาถูกสอบสวน ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจคงไม่กล้ากระทำการไม่ถูกต้องใดๆ ต่อหน้าทนายความ เพราะอย่างน้อยที่สุด ทนายความอาจนำความไปเผยแพร่ต่อศาล เพื่อขอให้ศาลถือว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มาเนื่องจากการกระทำอันมิชอบนั้นๆ ก็ได้³⁵

³⁴ สุวัฒน์ อุตสารพณิช. เล่มเดิม. หน้า 44.

³⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 49-50.

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 5 (The Fifth Amendment) บัญญัติไว้ว่า “No person...shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself...” ซึ่งแปลว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา” ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีอำนาจในการตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทำนองเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญของไทย ได้ตัดสินไว้ในคดี *Miranda v. Arizona* โดยแปลบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวว่า หมายความว่าห้ามการห้ามพนักงานสอบสวนกระทำการอันมิชอบอย่างใดๆ ต่อผู้ต้องหา เช่นเดียวกับข้อห้ามตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 เพราะหากมีการกระทำอันมิชอบและผู้ต้องหากล่าวถ้อยคำใดๆ ออกมาก็อาจถือได้ว่าเป็น บังคับให้ผู้ต้องหาเป็นพยานอันเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา” นั่นเอง

ตามหลัก *Miranda Rules* นี้ จำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ ก็ได้หากให้การใดๆ ออกมาแล้ว คำให้การนั้นอาจถูกใช้เป็นพยานหลักฐานยันเขาได้ในชั้นศาล สิทธิที่จะไม่ให้การนี้จะกระทำเมื่อใดก็ได้ แม้จะเคยให้การมาแล้วในชั้นสอบสวน แต่ในชั้นศาลอาจจะไม่ให้การก็ได้ (ยกเว้นกรณีที่เข้าข้อยกเว้นของกฎหมาย เช่น การให้การต่อคณะลูกขุนใหญ่หรือ (Grand Jury) สิทธิที่จะไม่ให้การนี้ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการคุ้มครองผู้ต้องหาดังนั้น จึงจำเป็นต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบในโอกาสแรกเมื่อเขาถูกจับหรือถูกควบคุมตัว และก่อนที่พนักงานสอบสวนจะเริ่มทำการสอบสวนก็ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเองเสียก่อน โดยมีความมุ่งหมายที่จะกระตุ้นเตือนให้ผู้ต้องหาได้ตระหนักถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะไม่ให้การใดๆ เลยก็ได้ รวมทั้งจะเป็นการเตือนให้ผู้ต้องหาได้ทราบถึงผลเสียของการกล่าวถ้อยคำอย่างใดออกมา ทั้งคำเตือนตามหลัก *Miranda Rules* นี้ ยังเป็นการเตือนให้ทราบอีกด้วยว่า ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้ทนายความของตน หรือ ทนายความที่ทางการจัดหาให้ มาร่วมคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การใดๆ ในระหว่างการสอบสวนด้วย และแม้ว่าผู้ต้องหาอาจรู้สิทธิของตนคืออยู่แล้วเช่น กรณีที่ผู้ต้องหาเป็นนักกฎหมาย การเตือนถึงสิทธิต่างๆ ก็ยังจำเป็น เพราะอาจเป็นการผ่อนคลายบรรยากาศที่เป็นปฎิปักษ์ในระหว่างผู้ต้องหากับพนักงานสอบสวนก็ได้³⁶

การแจ้งเตือนสิทธิ

เมื่อมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้วหรือผู้ต้องหาอยู่ที่สถานีตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำการแจ้งเตือนสิทธิของผู้ต้องหาตามหลัก *Miranda Rules* เป็นประการแรก โดยแบ่งเป็น

- 1) การเตือนผู้ต้องหาในสิทธิที่จะไม่ให้การ
- 2) การเตือนผู้ต้องหาถึงสิทธิที่จะมีทนายความ

³⁶ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 45.

การถามคำถามให้การของผู้ต้องหาที่จะต้องมีการเตือนสิทธิในสหรัฐอเมริกาที่อยู่สองลักษณะ ประการแรกคือ การสอบปากคำผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการทำผิด และประการที่สองคือ โดยพฤติการณ์ของผู้ต้องหา เช่น การที่ตำรวจยังไม่ได้มีการถามปากคำ แต่เขาให้การรับสารภาพก่อนเท่ากับเป็นการถามเช่นกัน³⁷

วิธีในการเตือน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเตือนถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนและจะต้องไม่รีบร้อนจนเกินไป เพื่อให้บุคคลผู้ได้รับคำเตือนรับรู้และเข้าใจในสิทธิของเขาอย่างถ่องแท้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องให้คำเตือนโดยละเอียด แต่ไม่จำเป็นต้องเตือนสิทธิอย่างเคร่งครัดตามตัวอักษรในหลัก Miranda Rules แต่จะต้องทำการเตือนโดยการถ่ายทอดสาระสำคัญให้ได้ คำเตือนไม่จำเป็นต้องเตือนเป็นภาษาอังกฤษเสมอไป จะใช้ภาษาใดก็ได้เพียงแต่จะต้องทำให้ผู้ต้องหาสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจถึงสิทธิของเขาได้ก็เป็นการเพียงพอแล้ว และหากเป็นเป็นการเตือนผู้ที่ยังไม่ได้บรรลุนิติภาวะ ที่ไม่รู้หนังสือ หรือผู้ที่บกพร่องทางจิตใจ ก็จะต้องเตือนเป็นภาษาที่พวกเขาเหล่านั้นเข้าใจ และสามารถรับรู้ในขณะที่เตือนนั้นได้ โดยพนักงานสอบสวนที่จะต้องพิจารณาถึงอายุ สติปัญญา และพฤติกรรมของบุคคล ในขณะที่จะเริ่มถามคำถามและต้องถ่ายทอดให้เขาเข้าใจในสิทธิตามหลัก Miranda Rules ได้อย่างชัดเจน [Anderson v. State, 6 Md. App. 688 (1969)]³⁸

หากการเตือนถูกสอดแทรกหรือถูกทำให้หยุดลงโดยผู้ต้องหา ทำให้กระบวนการในการแจ้งเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจถูกรบกวนอยู่เสมอ เช่น ในขณะที่เตือนสิทธิของผู้ต้องหาตามหลัก Miranda Rules ผู้ต้องหาพูดแทรกว่า “คุณไม่ต้องอ่านให้ฉันฟัง ฉันได้รู้สิทธิของฉันแล้ว” ตำรวจก็ต้องแจ้งเตือนถึงสิทธิของผู้ต้องหาตามหลัก Miranda Rules นั้นให้จบเสมอ

3.3 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบชีวิตลอร์ว การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบการไต่สวนหาความจริงซึ่งระบบนี้การดำเนินคดีอาญาจะไม่มีสัญลักษณ์เป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความสองฝ่าย แต่ทั้งศาล อัยการ และทนายความของผู้ถูกกล่าวหาต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง โดยประเทศฝรั่งเศสนั้นจะให้อำนาจในการฟ้องคดีอาญาแก่รัฐเป็นหลัก ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นจะเริ่มต้นจากตำรวจ โดยที่ตำรวจจะทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด รายงานต่างๆ เกี่ยวกับคดีเพื่อเสนออัยการ โดยอัยการจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีกับจำเลยหรือไม่ หากเห็นควรดำเนินคดีก็จะจัดทำคำฟ้องและตั้งข้อหา พร้อมทำสำนวนสอบสวนทั้งหมด

³⁷ แหล่งเดิม.

³⁸ แหล่งเดิม.

ยื่นต่อศาล โดยในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลจะทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงในคดี (Active) ร่วมกับอัยการและทนายความของจำเลย³⁹

3.3.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสนั้นใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก แต่ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยนำเอาหลักของระบบกล่าวหามาบรรจุไว้ในเนื้อหาด้วย และในส่วนของกรฟ้องคดีอาญาจะเริ่มขึ้นโดยอัยการแห่งสาธารณรัฐ (Procureurs de la Re'publique เป็นตำแหน่งของพนักงานอัยการที่เป็นหัวหน้าสำนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้น) อย่างไรก็ตามผู้เสียหายสามารถทำให้การฟ้องคดีอาญาเริ่มต้นได้โดยการร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตั้งแต่ชั้นสอบสวนหรือร้องต่อผู้พิพากษาสอบสวน หรือฟ้องคดีส่วนแพ่งโดยตรงต่อศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา (ยกเว้นความผิดอุกฉกร์โทษ) การถอนคำร้องทุกข์พร้อมคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งของผู้เสียหายนั้นไม่มีผลต่อการดำเนินคดีอาญาแต่อย่างใด ซึ่งอาจถือได้ว่าการที่ผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ฟ้องคดีอาญาโดยตรง คงได้แต่เพียงยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาต่อศาลอาญา เพื่อบังคับให้อัยการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลนั้น อาจเรียกว่าเป็นการยื่นฟ้องคดีอาญาในทางอ้อมนั่นเอง เพราะศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้มีพิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว⁴⁰ โดยประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ให้อำนาจสอบสวนคดีอาญากับอำนาจฟ้องคดีอาญารวมกัน กล่าวคือ อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการและอัยการเป็นพนักงานสอบสวนด้วย⁴¹

3.3.2 การสอบสวนคดีอาญา

ประเทศฝรั่งเศสได้แยกกระบวนการพิจารณาความอาญาออกเป็นขั้นตอนใหญ่ๆ สองขั้นตอนเช่นเดียวกันกับประเทศต่างๆ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา และขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา ในส่วนของขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมีองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้ การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้⁴²

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 267, 268, 319, 327 และมาตรา 405 บัญญัติให้อำนาจศาลมีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการใดๆ ที่ศาลเห็นสมควร. อ้างถึงใน พัฒนนาถ พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน. (2522, ธันวาคม). "วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศส." วารสารอัยการ, 2, 24. หน้า 47.

⁴⁰ อุดม รัฐอมฤต. (2535, มิถุนายน). "การฟ้องคดีอาญา." วารสารนิติศาสตร์, 22, 2. หน้า 247-248.

⁴¹ เอกรินทร์ หนูนักกิติ. (2543). การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. หน้า 33.

⁴² สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 54.

1) การสอบสวนเบื้องต้น

การสอบสวนเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของตำรวจสอบสวน ซึ่งจะทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อที่จะทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และถ้ามีก็จะได้หาตัวผู้กระทำผิดต่อไป การสอบสวนเบื้องต้นนี้ไม่มีลักษณะของการบังคับผู้ถูกสอบสวน เนื่องจากเจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจบังคับ (ยกเว้นการควบคุมตัวซึ่งก็จะควบคุมไว้ได้เพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น) แต่จะขึ้นอยู่กับผู้สมัครใจของผู้ถูกสอบสวนเองว่าจะให้ความร่วมมือในการสอบสวนเบื้องต้นหรือไม่ ดังนั้น ความสำเร็จของการสอบสวนเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยเป็นสิ่งสำคัญ⁴³

การสอบสวนเบื้องต้นแม้จะต้องอาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีความสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญา เพราะการสอบสวนเบื้องต้นนี้ทำให้อัยการสามารถพิจารณาคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษที่ได้รับไว้ว่าสมควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ หากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องได้ เช่น ข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิดอาญา หรือไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรฟ้องร้อง พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติเรื่อง (Classement sans suite) ถ้าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้ต้องหา รับสารภาพหรือยอมจำนนต่อพยานหลักฐาน พนักงานอัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง และหากเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือเป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวนก็จะส่งต่อไปให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนต่อไป⁴⁴

การสิ้นสุดของการสอบสวนเบื้องต้นเกิดขึ้นเมื่อมีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน กล่าวคือในทันทีที่มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน ตำรวจฝ่ายคดีก็หมดอำนาจที่จะสอบสวนเบื้องต้นต่อไป และมีอำนาจหน้าที่เพียงในฐานะทำการแทนผู้พิพากษาสอบสวนตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จแล้ว จะส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการ เพื่อให้อัยการพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้ามีการควบคุมตัวผู้ต้องหาอัยการจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนออกหมายจับไว้ การสอบสวนเบื้องต้นเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลง สำนวนการสอบสวนเบื้องต้นใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้ แต่นำหนักในการรับฟังย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา⁴⁵

⁴³ องอาจ มีคุณสมบัติ. เล่มเดิม. หน้า 21.

⁴⁴ วรจิต แสงมุก. (2529). *มาตรการกักขังก่อนการพิจารณาของศาล*. หน้า 123.

⁴⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” *อัยการนิเทศ*, 31, 3. หน้า 342.

2) การสอบสวนกรณีความผิดซึ่งหน้า

การสอบสวนกรณีความผิดซึ่งหน้ามีวิธีการรวบรัดเป็นพิเศษเพื่อรวบรวมร่องรอยพยานหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ และสามารถพิสูจน์ความจริงได้โดยมีความผิดพลาดน้อย กฎหมายจึงได้ให้อำนาจผู้สอบสวนและอัยการมากขึ้น การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้านี้ใช้เฉพาะในความผิดอุกฤษฎ์โทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจนถึงตลอดชีวิต และความผิดมัจฉิมโทษ คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 10 ปี และความผิดหลุโทษซึ่งมีโทษปรับ โดยความผิดหลุโทษนั้นแยกออกเป็น 5 ชั้น ตามลำดับความหนักเบาของโทษ และโทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดหลุโทษ⁴⁶ และในระหว่างการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านั้นผู้ต้องสงสัยซึ่งอาจเป็นผู้ถูกกล่าวหา ชื่อที่ใช้เรียกในกรณีความผิดอุกฤษฎ์โทษ หรือผู้ต้องหา ชื่อที่ใช้เรียกในกรณีความผิดมัจฉิมโทษ นั้นจะไม่ได้รับสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความตราบใดที่บุคคลนั้นยังไม่ถูกควบคุมตัว⁴⁷

เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire) มีอำนาจสั่งให้ควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่ตนเห็นว่าคำให้การของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือบุคคลที่มีพยานหลักฐานแสดงว่าได้เข้าร่วมในการกระทำความผิด แต่ผู้ที่ตั้งควบคุมได้จะต้องเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire) ไม่มีอำนาจเช่นนั้น โดยอาจควบคุมตัวเป็นเวลา 24 ชั่วโมง ระยะเวลาการควบคุมตัว 24 ชั่วโมงนี้อาจขยายได้อีก 24 ชั่วโมง แต่ผู้มีอำนาจขยายระยะเวลาการควบคุมตัวออกไปอีก 24 ชั่วโมง คือ อัยการแห่งสาธารณรัฐ คำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาการควบคุมตัวจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่จำเป็นต้องนำตัวบุคคลนั้นมาพบอัยการแห่งสาธารณรัฐ เว้นแต่อัยการแห่งสาธารณรัฐขอให้ให้นำตัวมา แต่การขยายระยะเวลาการควบคุมตัวเด็กอายุ 13-16 ปี ไม่อาจกระทำได้ ส่วนการขยายระยะเวลาควบคุมตัวเด็กอายุเกินกว่า 16 ปี นั้นก็ไม่อาจกระทำได้ ถ้าไม่นำตัวเด็กนั้นมาพบอัยการแห่งสาธารณรัฐหรือผู้พิพากษาสอบสวน⁴⁸

สำหรับคดีความผิดร้ายแรง คือ การก่อการร้ายและการค้ายาเสพติดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-23 วรรคหนึ่ง และมาตรา 706-29 อนุญาตให้มีการขยายระยะเวลาการควบคุมตัวเพิ่มเติมออกไปได้อีกไม่เกิน 48 ชั่วโมง การอนุญาตในกรณีนี้

⁴⁶ องอาจ มีคุณสมบัติ. เล่มเดิม. หน้า 26.

⁴⁷ อุทัย อาทิเวช. (2549, ธันวาคม). “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” *บทบัญญัติ*, 62, 4. หน้า 62.

⁴⁸ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 56.

เป็นอำนาจของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นตามคำร้องที่ยื่น โดยอัยการ แห่งสาธารณรัฐ และบุคคลที่ถูกควบคุมตัวมาอยู่ต่อหน้าผู้พิพากษา (มาตรา 706-29 วรรคสาม)⁴⁹

ความผิดซึ่งหน้าหมายถึง ความผิดซึ่ง⁵⁰

(1) กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น

(2) เพิ่งกระทำลงสดๆ

(3) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำความผิด ผู้ต้องสงสัยถูกประชาชนไล่ตามจับ และกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ

(4) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำความผิด ได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือร่องรอยพิรุช ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นมีส่วนร่วมในกรกระทำความผิด

(5) ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าลักษณะหนึ่งลักษณะใดข้างต้น แต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้านได้แจ้งความแก่อัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

เมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบทันที ถ้าอัยการเห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้ เพื่อให้อัยการพิจารณาว่าจะควรไปยังที่เกิดเหตุด้วยตนเองและออกคำสั่งต่างๆ ตามที่เห็นสมควรหรือไม่ แล้วเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้า และกระทำการตามที่จำเป็นเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริง ยึดอาวุธ และเครื่องมือที่ใช้ได้ หรือตั้งใจในการกระทำความผิด และที่เป็นผลจากการกระทำความผิด รักษาร่องรอยต่างๆ ไว้ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจห้ามมิให้บุคคลทุกคนออกไปจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะทำการเสร็จ มีอำนาจตรวจสอบชื่อและที่อยู่ของบุคคลทุกคนในที่นั้น อาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ได้ อาจทำการตรวจค้นเอกสารต่างๆ และยึดสิ่งของที่พบโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของสถานที่ ไปยังบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ที่มีวัตถุ หรือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และทำการตรวจค้น

ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้ หากอัยการไปยังที่เกิดเหตุ อำนาจในการสอบสวนของตำรวจก็สิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะทำการสอบสวนต่อไป แต่อัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจดำเนินการต่อไป ซึ่งโดยปกติแล้วอัยการมักจะมอบหมายให้ตำรวจเสมอ นอกจากนี้อัยการยังมีอำนาจต่างออกไปจากเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี คือ⁵¹

⁴⁹ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 62-63.

⁵⁰ โกลเมน กัทธกริมย์. เล่มเดิม. หน้า 345-346.

⁵¹ แหล่งเดิม.

(1) อัยการอาจออกไปทำการสอบสวนในเขตที่อยู่ติดต่อกับเขตซึ่งตนมีอำนาจหน้าที่อยู่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าจำเป็น (อำนาจเช่นนี้นายตำรวจชั้น Commissaire และนายตำรวจภูธรก็มีเช่นเดียวกัน แต่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอื่นๆ ไม่มีอำนาจนี้)

(2) อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการ ได้หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ ทั่วประเทศ และนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกนำตัวมาให้เพื่อทราบว่าเป็นใคร ตลอดจนการกระทำของผู้นั้นด้วย ต่อจากนั้น อัยการจะได้นำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้าภายใน 24 ชั่วโมง อัยการมีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าหากจะขังต่อไปก็ต้องให้ศาลเป็นผู้สั่งขัง ถ้าหากผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุมีอำนาจหน้าที่ของอัยการก็สิ้นสุดลง และเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต่อไป โดยอาจทำการสอบสวนเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้ ถ้าหากทั้งอัยการและผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนได้ทันที ซึ่งถ้าอัยการขอตั้งนั้น การสอบสวนของตำรวจก็ยุติและเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป แต่ถ้าอัยการไม่ได้ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนต่อไป ณ ที่เกิดเหตุ ได้แต่เพียงในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ไม่มีอำนาจสั่งให้อัยการสอบสวน ในกรณีเช่นนี้ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนเสร็จแล้วก็จะต้องมอบเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนให้แก่อัยการเพื่อส่งต่อไป อัยการอาจสั่งยุติเรื่องหรือฟ้องคดีนั้นโดยไม่ต้องขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวน หรือขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนไปตามปกติแต่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ในกรณีที่อัยการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตั้งนั้นจึงเห็นได้ว่าสำนวนที่กระทำโดยตำรวจร่วมกับอัยการอยู่ภายใต้การสอบสวนของศาลยุติธรรมอีกชั้นหนึ่ง คือ ตรวจสอบโดยผู้พิพากษาสอบสวน คือ ศาลแขวงและศาล

3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (Instruction หรือ Information)⁵²

ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น และศาลชั้นต้นที่พิจารณาาคดีอาญาระดับมัชฌิมโทษซึ่งมี 384 ศาลเท่ากับจำนวนศาล Tribunal d' Instance และ Tribunal de grand instance ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของประธานาธิบดีตามคำแนะนำของรัฐมนตรียุติธรรมให้มีหน้าที่ทำการสอบสวนเป็นเวลาคราวละ 3 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งซ้ำได้อีกในศาลที่มีคดีมาก ผู้พิพากษาสอบสวนจะมีหน้าที่สอบสวนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และบางศาลก็มีผู้พิพากษาสอบสวนหลายคน เช่นที่ปารีส มีผู้พิพากษาสอบสวนถึง 70 คน ในศาลที่ไม่มีคดีมากนักผู้พิพากษาสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้พิพากษาสอบสวนคนหนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาาคดีด้วย แต่จะต้อง

⁵² เอกรินทร์ หนูนภักดี. เล่มเดิม. หน้า 36-38.

ไม่ใช่คดีที่ผู้พิพากษานั้นได้เป็นผู้ทำการสอบสวนมาแล้ว ในกรณีจำเป็นผู้พิพากษาอื่นอาจได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาสอบสวนชั่วคราวก็ได้ และในกรณีที่ผู้พิพากษาสอบสวนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น ไม่อยู่หรือเจ็บป่วย ศาลอาจตั้งผู้พิพากษาอื่นใดในศาลนั้นให้ทำหน้าที่แทนได้⁵³ อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนเองโดยลำพังไม่ได้ แม้จะเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้าก็ตาม โดยผู้พิพากษาสอบสวนได้ก็ต่อเมื่ออัยการขอให้สอบสวนเท่านั้น และอัยการจะขอให้ทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาผลการสอบสวนเบื้องต้นแล้วหรือในกรณีความผิดซึ่งหน้าเมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องให้มีการสอบสวน หรือเมื่อพิจารณาเห็นว่าควรให้มีการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางมาก คืออาจทำการทุกอย่างที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ต้องหา อันจะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจทุกอย่างที่พนักงานสอบสวนมี แต่อำนาจที่ผู้พิพากษาสอบสวนมีมากกว่าคือ สามารถออกหมายจับได้ แต่จะทำการสอบสวนเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษสูง เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้วผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งสำนวนให้อัยการและอัยการจะต้องทำคำแถลง (Requisitoire de' finitif) พร้อมกับส่งสำนวนคืนไปภายใน 3 วัน คำแถลงอาจขอให้ปิดการสอบสวนหรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้แต่ผู้พิพากษาไม่ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำแถลงของอัยการ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้รับสำนวนและคำแถลงของอัยการแล้วก็จะต้องวินิจฉัยว่าจะดำเนินการอย่างไร หากทำการสอบสวนต่อไป เมื่อเสร็จแล้วก็จะต้องส่งสำนวนให้อัยการทำคำแถลงอีกครั้งหนึ่ง หากเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้วก็จะออกคำสั่งปิดการสอบสวนซึ่งอาจเป็นคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้ คำสั่งปิดการสอบสวนอาจเป็นคำสั่งไม่ฟ้องโดยเหตุผลทางกฎหมาย เช่น เมื่อการกระทำนั้นไม่เข้าลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายใดเลย หรือมีเหตุที่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ หรือคดีขาดอายุความ ฯลฯ หรือเหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น สอบสวนแล้วไม่สามารถจะทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือว่าพยานหลักฐานไม่พอที่จะฟ้องเป็นต้น

3.3.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน

การสอบปากคำผู้ต้องหาเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการในสอบสวนที่ละเอียดมาก ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้จะทำให้การสอบปากคำและกิจการอื่นๆ ที่ทำในภายหลังไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เช่นผู้พิพากษาจะต้องแจ้งการกระทำที่ถูกกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบโดยผู้พิพากษามักจะแจ้งฐานความผิดด้วย (การไม่แจ้งฐานความผิดนั้นไม่ทำให้การสอบสวนไม่ชอบแต่อย่างใด) ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การก็ได้ สิทธิในการมีทนายความเพื่อต่อสู้คดี หากผู้ต้องหาต้องการให้ศาลตั้งทนายความให้ นายกสภาทนายความจะเป็นผู้เลือก

⁵³ สุวัฒน์ อุตส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 59.

ทนายความ เป็นต้น และในการสอบสวนผู้ต้องหาครั้งต่อไป ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งให้ทนายความของผู้ต้องหาทราบล่วงหน้าทุกครั้ง โดยจะต้องทำการสอบสวนต่อหน้าทนายความผู้นั้นด้วย อัยการอาจเข้ารับฟังการสอบสวนได้เสมอ และหากอัยการได้แจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทราบว่าตนจะเข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วย จำศาลจะต้องแจ้งกำหนดวันเวลาในการสอบสวนให้อัยการทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วันก่อนวันทำการสอบสวนแต่หากจำศาลไม่แจ้งให้อัยการทราบ การสอบสวนก็ไม่เสียไป แต่ทว่าจำศาลจะถูกลงปรับโดยคำสั่งของอธิบดีของศาลอุทธรณ์ อัยการ และทนายความสามารถถามผู้ต้องหาและพยาน ได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวน ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนปฏิเสธไม่ยอมให้ถามคำถามใดก็จะต้องมีการจดคำถามนั้นรวมไว้ในสำนวนเพื่อที่ภายหลังจะได้นำมาพิจารณาว่าการปฏิเสธไม่ให้ถามคำถามดังกล่าวนั้นมีเหตุผลหรือไม่ ในระหว่างสอบสวนอัยการอาจขอคู่สำนวนได้ทุกขณะ แต่จะต้องส่งคืนภายใน 24 ชั่วโมง หากผู้เสียหายได้เข้าเป็นคู่ความในฝ่ายแพ่งด้วยนั้น หรือจะต้องแจ้งให้ทนายความทราบล่วงหน้าถึงการสอบปากคำอย่างน้อย 1 วัน โดยทนายความมีสิทธิขอคู่สำนวนได้ก่อนการสอบปากคำก่อนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และอัยการก็อาจเข้าร่วมฟังการสอบปากคำผู้เสียหายฝ่ายแพ่งได้เช่นเดียวกัน⁵⁴

3.4 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย

การสอบสวนผู้ต้องหานั้นถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงาน โดยวิธีการในการสอบสวนผู้ต้องหาอันจะทำให้ได้มาซึ่งถ้อยคำใดๆ จากตัวผู้ต้องหานั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นข้อจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยตรง หากฝ่าฝืนจะถือเป็นการดำเนินการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจกระทำตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134, 134/1, 134/2, 134/3, 134/4 และมาตรา 135 ได้บัญญัติไว้ นอกจากนี้ในการสอบถามปากคำผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องไม่ดำเนินการใดๆ ที่ถือได้ว่าเป็นการจงใจให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมานหรือใช้กำลังบังคับ เพื่อให้ผู้ต้องหาให้การใดๆ ออกมา ทั้งนี้หากพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาด้วยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมายแล้วก็จะส่งผลให้พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจากการสอบสวนนั้นไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้เลย⁵⁵ และที่สำคัญหัวใจของมาตรา 135 คือ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นหากมีการกระทำการใดๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น หากมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนด้วยระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมง หรือ

⁵⁴ องอาจ มีคุณสมบัติ. เล่มเดิม. หน้า 34.

⁵⁵ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 65.

มีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนตัวพนักงานสอบสวนหลายคนเพื่อสอบสวนผู้ต้องหาคนเดียวเป็นเวลานานๆ นั้นย่อมทำเสรีภาพในการตัดสินใจและส่งผลให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาตกลง ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหาอ่อนเพลีย เหนื่อยล้า ท้อใจ รวมถึงสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ไม่อยู่ในสถานะที่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพราะไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจ และนำมาสู่คำให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง โดยถือว่าการกระทำเหล่านี้เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาตกลง หรือทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีเหลืออยู่เลย

ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมาตรา 135 ที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่ได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อห้ามการกระทำของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อความที่เพิ่มคือ ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรานี้ก็คือ ถ้อยคำนั้นรับฟังไม่ได้ตามมาตรา 226 และสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 ด้วยความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ก็คือ การละเมิดมิได้ซึ่งเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา ดังนั้น ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา” จึงมีความหมายกว้าง การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ทุกสถานย่อมเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

ดังนั้นถ้อยคำที่ได้มานั้นต้องเป็นถ้อยคำที่มีได้เกิดจากการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆในเรื่องที่ต้องหา นั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน พ.ศ. 2547 นั้นทำให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเพิ่มขึ้นเป็นการป้องกันผู้ถูกกล่าวหาจากการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนซึ่งเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนคดีอาญานั้นมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี จึงต้องรักษาสมดุลของ “อำนาจรัฐ” และ “หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน” หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้เพื่อให้ความมั่นคง แน่นอน เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อย่างในบางเรื่องที่สำคัญๆจึงกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ด้วยนอกเหนือจากในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

⁵⁶ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 2-3.

พ.ศ. 2540 มาตรา 243 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ถูกทรมาณ ใช้อำลับังคับ หรือกระทำมิชอบ โดยประการใดๆ ไม่อาจรับฟัง เป็นพยานหลักฐานได้” อย่างไรก็ตามแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะถูกยกเลิก ไปตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็ตามแต่ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ สักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับความคุ้มครอง ตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขและพันธกรณีแห่งประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” เพราะฉะนั้นในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่บรรดาชนชาวไทย เคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและพันธกรณีแห่งประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ต่อไปด้วย⁵⁷ จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองมาตลอดโดยมีการบัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรื่อยมาจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการแก้ไขมาตรา 135 ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการป้องกันการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ สอบสวนคดีอาญามิให้ทรมาณ ใช้อำลับังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เป็นการบัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งหากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนฝ่าฝืนก็จะทำให้ ถ้อยคำที่ได้มานั้นรับฟังไม่ได้เลย การไม่รับฟังถ้อยคำที่ได้มาจากการกระทำที่มิชอบของ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนนั้นเป็นป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ทำการสอบสวน คดีอาญาละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาและเพื่อเป็นการยับยั้งมิให้ เจ้าพนักงานกระทำการเช่นนั้นอีก หรือกล่าวได้ว่า “เป็นการเตือนเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวน นั้นเอง”

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อน พ.ศ. 2547

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2547 นั้น กำหนดหลักเกณฑ์ของการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ว่าต้องไม่ล่อลวง ชูเชิญ หรือให้สัญญา แก่ผู้ต้องหาอย่างใดเพื่อให้เขายอมให้การ ซึ่งเป็นสิทธิที่จะให้การโดยสมัครใจของผู้ต้องหา เป็นหลักที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และการให้การของผู้ต้องหาต้องเกิดจากความสมัครใจ มิใช่ เกิดจากการบังคับชูเชิญหรือให้สัญญาเพราะการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นสิ่งที่น่าสงสัยว่า

⁵⁷ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2550). *หลักและทฤษฎีการสอบสวน*. หน้า 88.

เป็นความจริงหรือไม่ยังเป็นการละเมิดหลักการที่รัฐต้องมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานอื่น มิให้นำมาจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง ผลของการบังคับขู่เข็ญให้ผู้ต้องหาให้การใดๆ คำให้การนั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และหลักดังกล่าวได้รับการรับรองในมาตรา 33 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 ความว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการทรมาน ขู่เข็ญ หรือใช้กำลังบังคับ หรือถ้อยคำที่เกิดจากการกระทำใดๆที่ทำให้เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้” แม้ว่ามิใช่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเช่นนี้ แต่ในทางปฏิบัติ ผู้ต้องหาถูกข่มขู่ให้ให้การอยู่เสมอและไม่ทราบว่าจะตนมีสิทธิหรือไม่ยอมให้การได้⁵⁸ จะเห็นได้ว่า มาตรา 135 ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2547 นี้ห้ามเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนเฉพาะการล่อลวง การขู่เข็ญ การให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างไรเพื่อให้เขายอมให้การเท่านั้น หลักการที่สำคัญของ มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ สิทธิที่จะให้การโดยสมัครใจนั่นเอง หากมีการฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าวก็ทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้น ไม่อาจรับฟังเป็นพยานได้ แสดงให้เห็นว่า ในอดีตนั้นกฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องเสรีภาพในการที่จะตัดสินใจว่า ตนจะให้การหรือไม่อย่างไรก็ได้ ในความหมายที่แคบโดยระบุห้ามมิให้พนักงานสอบสวนล่อลวง ขู่เข็ญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างไรเพื่อให้เขายอมให้การ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายมาตรา 135 นี้จะมีเฉพาะส่วนที่เป็นการกระทำของเจ้าพนักงานในรูปแบบของการล่อลวง ขู่เข็ญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างไรเท่านั้น เช่นพนักงานสอบสวนรู้อยู่แล้วว่าคดีนี้ไม่มีพยานยืนยันเอาความผิดแก่ผู้ต้องหา แต่หลอกลวงผู้ต้องหาว่ามีพยานยืนยันเอาความผิด ผู้ต้องหาจึงยอมให้การรับสารภาพ ดังนี้ คำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาเกิดขึ้นจากการหลอกลวง ต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลัง พ.ศ. 2547

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลังการแก้ไข พ.ศ. 2547⁵⁹ บัญญัติไว้ว่า ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรในเรื่องที่ต้องหา

มาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่ได้เพิ่มความเข้มงวดเพื่อห้ามการกระทำของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อความที่เพิ่มคือ ห้าม “ทรมาน ใช้กำลัง

⁵⁸ ณรงค์ ใจหาญ ข เล่มเดิม. หน้า 158.

⁵⁹ มาตรา 135 เดิมถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 40.

บังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรานี้ก็คือ ถ้อยคำนั้นรับฟังไม่ได้ ตามมาตรา 226 และสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 ด้วย โดยท่านอาจารย์ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ท่านได้ให้ความเห็นว่า หัวใจของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ คือ “เสรีภาพในการตัดสินใจ” ของผู้ถูกกล่าวหา จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการแก้ไขมาตรา 135 นี้เป็นการขยายการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนให้กว้างขึ้นไม่ได้ จำกัดอยู่เฉพาะการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง เท่านั้นแต่ได้กำหนดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและกว้างมากขึ้น โดยเพิ่มคำว่า ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” เป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อห้ามมิให้พนักงานสอบสวนห้ามกระทำการที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยวิธีต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนและกว้างขวางเพื่อให้ครอบคลุมถึงการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนซึ่งใช้วิธีการสอบปากคำด้วยวิธีที่มิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งท่านอาจารย์ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า ผู้ต้องหาติดนูหรืออย่างรุนแรง พนักงานสอบสวนนำนูหรือมาถือไว้เพื่อล่อให้ผู้ต้องหาให้การโดยการแลกกับนูหรือ จนผู้ต้องหาทนความอยากนูหรือไม่ไหวจึงให้การรับสารภาพ เช่นนี้ถือว่าเป็นการทรมานแล้ว สรุปได้ว่าการกระทำใดๆ ที่เป็นการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอิสระที่จะตัดสินใจในการให้ถ้อยคำนั้นถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว

3.4.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นแต่เดิมใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกับนานาประเทศ ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวนี้จะไม่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น หากแต่ศาลหรือผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ไต่สวน เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่เริ่มคดี คือเมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดอาญาจนกระทั่งถึงการตัดสินคดีอาญานั้นในที่สุด การดำเนินคดีอาญานี้ไม่มีโจทก์และจำเลย หากแต่มีผู้ไต่สวน ซึ่งเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคนๆ เดียวกันและผู้ถูกไต่สวน เฉพาะผู้ถูกไต่สวนก็มีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการซักฟอกในคดีเท่านั้น⁶⁰ และการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราตามระบบไต่สวนนี้ได้เลวร้ายจนถึงขีดสุดเมื่อมีวิธีพิจารณาจารีตนครบาลเกิดขึ้น⁶¹

ต่อมาเมื่อสมัยราชการที่ 5 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง อันมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน ซึ่งในขณะนั้นก็ทรงสำเร็จการศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษให้เป็นผู้พิจารณาร่างกฎหมายวิธีพิจารณาขึ้นใช้บังคับ

⁶⁰ คณิต ณ นคร ง (2520). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 2. หน้า 134.

⁶¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 56.

ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สมบูรณ์ขึ้นใช้แทน เนื่องจากร่างประมวลกฎหมายดังกล่าวนี้ใช้เวลาทำไม่ทันต่อความเจริญของประเทศ ซึ่งในขณะนั้นต้องให้มีวิธีพิจารณาคดีแบบตะวันตกโดยเร็ว กฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับชั่วคราวก็คือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งร่างขึ้นโดยอาศัย หลักกฎหมายอังกฤษเป็นพื้นฐาน⁶² โดยอัยการมีบทบาทในการฟ้องร้องคดีด้วยการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ไม่มีผู้เป็นโจทก์หรือผู้เสียหายไม่ตั้งใจดำเนินคดีต่อไป กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นมาเป็นการชั่วคราวไม่กี่มาตรา แต่ปรากฏว่าใช้บังคับอยู่ยาวนานร่วม 40 ปี และมีอิทธิพลตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าประเทศไทยจะได้ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศภาคพื้นยุโรปแล้วก็ตาม ภายหลังเมื่อประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของไทยในปัจจุบันนั้น ได้เน้นที่จะให้มีการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ แต่อย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเลย อันเป็นลักษณะของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนแต่อย่างใด ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจะได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลแล้ว ที่สำคัญคือยังมีการแยกองค์กรของรัฐในการดำเนินคดีอาญาออกจากกันเพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลกันอีกด้วย อันเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา⁶³

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยในปัจจุบันนี้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐสังเกตได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ที่ว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องร้องต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆ ได้” บทบัญญัติดังกล่าวนี้ นอกจากจะแสดงว่าในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเรานั้นรัฐเป็นใหญ่องค์กรของรัฐทุกองค์กร มีหน้าที่ที่ต้องตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องและกระตือรือร้น (Active) ในการตรวจสอบความจริง ยังแสดงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่าแม้ตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ที่ว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

- 1) พนักงานอัยการ
- 2) ผู้เสียหาย”

⁶² แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2534). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. หน้า 198.

⁶³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2541, ธันวาคม). “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” บทบัณฑิตย์, 54, 4. หน้า 58.

แต่ผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญานั้นเอง⁶⁴

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในระบบกล่าวหา⁶⁵ โดยนิติสัมพันธ์ขององค์กรของรัฐจะเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่ายคือ รัฐฝ่ายหนึ่งกับผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง องค์กรดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์กรจึงมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาและต้องตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรป เห็นได้จากกฎหมายให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบ จึงเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ใช้ “หลักการตรวจสอบ” กล่าวคือในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาโดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆ⁶⁶

3.4.2 การสอบสวนคดีอาญา

โดยทั่วไปแล้วการสอบสวนคือ การไต่ถาม ไล่เลียง บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือรู้เห็นหรือสามารถที่จะให้ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้น หรือที่มีการกล่าวโทษหรือมีการร้องทุกข์เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ โดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจจะทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ อันได้จากการซักถามปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย พยานรู้เห็นเหตุการณ์ ฯลฯ รวมถึงการรวบรวมพยานเอกสาร และพยานวัตถุ การส่งของกลางไปพิสูจน์ เป็นต้น⁶⁷ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้ให้ความหมายของการสอบสวนไว้ว่า “การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ” และรวมตลอดถึงการสอบสวนการตายอันเป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญาในการชันสูตรพลิกศพด้วย⁶⁸ โดยในการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเป็นของพนักงานสอบสวน พนักงาน

⁶⁴ คณิต ฉนกร ก เล่มเดิม. หน้า 62.

⁶⁵ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริง: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ, 60, 1-4. หน้า 62.

⁶⁶ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 67.

⁶⁷ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. เล่มเดิม. หน้า 46.

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 129.

ฝ่ายปกครองและพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ความสำคัญของการสอบสวน การสอบสวนนั้นเป็นขั้นตอนแรกในการค้นหาความจริงอันเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมซึ่งอยู่ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี เพราะการจะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการสอบสวนเป็นหลัก การสอบสวนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งในการพิสูจน์ความผิดชั้นพิจารณาคดีจำเลยจะมีผิดหรือบริสุทธิ์ก็อยู่ที่พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมา ศาลจะต้องตัดสินไปตามพยานหลักฐานที่มีอยู่ ซึ่งมีหลายคดีที่ผู้ต้องหาหลุดพ้นคดีกลับไปก่อนความเสียหายให้กับสังคมอีก แต่ก็มีหลายคดีที่สามารถนำตัวมารับโทษ และมีบางคดีที่ปรากฏว่ามีการลงโทษผิดตัว ทั้งหมดขึ้นอยู่กับกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น⁶⁹

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน คือ⁷⁰

1) เพื่อได้ทราบข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เช่น การที่ทรัพย์ของบุคคลหนึ่งหายไปนั้นเพราะเจ้าของทรัพย์ทำหายเอง หรือเป็นเพราะมีคนร้ายลักเอาไป

2) เพื่อพิสูจน์ความผิด เช่น เมื่อฟังว่าทรัพย์นั้นถูกลักไป ก็พิจารณาจากพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาเป็นคนร้ายรายนี้หรือไม่

3) เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เช่น เมื่อฟังว่านายคำเป็นคนร้ายลักทรัพย์รายนี้จริง ก็จัดการออกหมายเรียกตัวนายคำมาสอบสวนเป็นผู้ต้องหา หากนายคำหลบหนีไปก็จัดการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวมา จะได้ส่งพนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลต่อไป

จะเห็นได้ว่าการสอบสวนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการสอบสวนมักจะกระทำภายหลังที่มีความผิดอาญาเกิดขึ้นอย่างชัดเจนแล้ว โดยประเภทของความผิดอาญาสามารถแยกได้เป็นสองประเภท กล่าวคือ⁷¹

1) คดีความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความกันได้

2) คดีอาญาที่มีโทษความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความกันไม่ได้หรือความผิดอาญาต่อแผ่นดิน

ดังนั้นการสอบสวนจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของความผิด กล่าวคือ ถ้าเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

⁶⁹ สุวัฒน์ อุตสาร์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 68.

⁷⁰ คณิง ภาไชย. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 97-98.

⁷¹ คณิต ณ นคร จ (2547). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. หน้า 122.

ในขณะที่เดียวกันหากเป็นคดีความผิดอาญาต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษตามระเบียบแล้วเท่านั้น⁷²

โดยที่อำนาจสอบสวนถือเป็นอำนาจที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง เป็นกลไกที่สำคัญในการเริ่มกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถส่งผลร้ายถึงขั้นว่าบุคคลใดที่ถูกดำเนินคดีอาญาอาจต้องโทษจำคุกหรือประหารชีวิตได้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) บัญญัติว่าพนักงานอัยการ หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล... และมาตรา 2 (6) บัญญัติว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” ดังนี้ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และพนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวนแล้ว อัยการ ไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนให้ทำการสอบสวนคดีนั้น และจะเข้าทำการสอบสวนเองก็ไม่ได้ หรือแม้อัยการจะพบพยานหลักฐานหรือได้พยานหลักฐานมาด้วยวิธีใดก็ตาม (เช่น ผู้เสียหายรวบรวมส่งให้) อัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น ต้องรอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนมาให้เสียก่อน⁷³ เว้นแต่ในกรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร⁷⁴

ในส่วนการเริ่มต้นการสอบสวนนั้น เจ้าพนักงานต้องเริ่มต้นสอบสวนคดีเมื่อทราบเรื่องกระทำผิด ซึ่งการทราบนี้อาจทราบจากการร้องทุกข์ การกล่าวโทษหรือจากวิธีอื่นใดก็ได้ และเมื่อทราบเรื่องการกระทำความผิดแล้วพนักงานสอบสวนต้องเริ่มทำการสอบสวน โดยมีชักช้าโดยจะทำการสอบสวนในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร ดังนั้นการสอบสวนจึงไม่จำเป็นต้องทำ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนและในเวลาราชการเท่านั้น ทั้งการสอบสวนนอกสถานที่ทำการก็ไม่จำกัดว่าต้องเป็นในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนแห่งนั้น แม้จะกระทำนอกเขตก็เป็นการสอบสวนที่ชอบ จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ตามมาตรา 130 นั้น ก็เพื่อความมุ่งหมายที่จะสนับสนุนให้หลักการตามมาตรา 131 ที่แก้ไขใหม่ซึ่งกำหนดให้ พนักงานสอบสวน มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาผิดหรือบริสุทธิ์ สามารถบรรลุได้จริงสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะการสอบสวนที่ได้กระทำอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ไม่ถูกจำกัด

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 121 วรรคสอง.

⁷³ กุลพล พลวัน ข (2528, มกราคม). “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” วารสารอัยการ, 8, 85. หน้า 26.

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 20.

ด้วยเรื่องสถานที่ที่ใช้ในการสอบสวน ย่อมจะทำให้พนักงานสอบสวนสามารถรวบรวม พยานหลักฐานต่างๆ ได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนสามารถกระทำ ณ ที่ใด เวลาใดก็ได้ แต่ทว่าในการสอบสวนผู้ต้องหา นั้นหากมิได้มีการ กำหนดสถานที่ที่ใช้สำหรับการสอบสวนผู้ต้องหาให้ชัดเจนก็อาจจะส่งผลให้มีการละเมิดสิทธิของ ผู้ต้องหาทั้งทางร่างกายและจิตใจจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ เช่น การสอบสวนผู้ต้องหาเป็น ระยะเวลาต่อเนื่องเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนานกว่า 12 ชั่วโมง โดยไม่ยอมให้ผู้ต้องหาได้ พักผ่อน⁷⁵ หรืออาจจะเป็นการพาผู้ต้องหาไปสอบสวน ณ สถานที่ลับตาคน จึงควรที่จะได้มีการ กำหนดสถานที่ที่ใช้ในการสอบสวนผู้ต้องหาไว้เป็นการเฉพาะ โดยการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำ การสอบสวนผู้ต้องหา ณ สถานที่อื่นนอกเหนือไปจากสถานีตำรวจ และบริเวณที่ใช้ในการ สอบสวนผู้หา นั้นบุคคลภายนอกจะต้องมองเห็นได้อย่างชัดเจน เว้นแต่จะเป็นการสอบสวน ผู้ต้องหาในเรือนจำโดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำอยู่ร่วมด้วยในการสอบสวน⁷⁶

นอกจากนั้นการที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยมิชักช้า⁷⁷ และยังได้กำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม⁷⁸ ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 (7) ที่บัญญัติรวมความ ว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม” ดังนั้น เมื่อปรากฏเหตุที่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ให้ พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ดังนี้⁷⁹

1) การเริ่มการสอบสวนโดยเร็วย่อมทำให้ทราบข้อเท็จจริงของคดีได้มาก เพราะพยาน ยังมีความทรงจำดี ผู้กระทำผิดอาจจะยังไม่มีเวลาหาทางแก้ตัว หรือใช้อิทธิพลข่มขู่หรือจ้างวาน พยานเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ร่องรอยแห่งการกระทำผิดอาจจะยังปรากฏอยู่ และสถานที่ เกิดเหตุจะยังเปลี่ยนแปลงไปไม่มาก เช่น ในคดีลักทรัพย์ย่อมปรากฏรอยนิ้วมือแฝงของผู้กระทำ ความผิดในที่เกิดเหตุ การตรวจสภาพร่างกายของเหยื่อที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา และการ เก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุ ย่อมจะสามารถหาพยานหลักฐานที่ยืนยันการกระทำผิดได้ดีกว่า ปล่อยให้เวลาให้เนิ่นนานออกไป ทั้งนี้ พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมได้โดยฉับพลัน ย่อมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ดีกว่า

⁷⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548. (ฎส. เล่มที่ 4 หน้า 49).

⁷⁶ สุวัฒน์ อุดสำหรับานิช. เล่มเดิม. หน้า 71.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 130.

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134 วรรคสาม.

⁷⁹ ชัยเกษม นิตสิริ. (2551). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน. หน้า 78-79.

2) หากพนักงานสอบสวนเริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า ต้องทำการสอบสวนเสร็จได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ทราบว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่ ถ้าพยานหลักฐานแสดงได้ว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหาย่อมได้รับการปล่อยตัวโดยรวดเร็วอันเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของผู้ต้องหาอีกทางหนึ่ง

การที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนเริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้านั้นก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้ต้องหาให้น้อยที่สุด แต่หากพนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าว ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า ถ้าพนักงานสอบสวนมิได้ทำการสอบสวนโดยมิชักช้าแล้ว การสอบสวนนั้นจะเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ ดังนั้นแม้พนักงานสอบสวนเพิ่งเริ่มการสอบสวนหลังจากที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาเป็นเวลาพิเศษก็ไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ⁸⁰

สิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมมาจากหลักการดำเนินการสอบสวนการยุติธรรมโดยรวดเร็ว (Speedy Trial) ซึ่งเป็นหลักการคุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินการดังกล่าวให้เสร็จสิ้น โดยปราศจากความล่าช้าโดยปราศจากเหตุผลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และลดความไม่ยุติธรรมที่ผู้ต้องหาและจำเลยต้องสูญเสียไปในระหว่างเวลานั้น ดังนั้น บทบัญญัติมาตรานี้จึงเป็นหลักประกันสำคัญในการปกป้องมิให้มีการคุมขังผู้ต้องหา ก่อนการพิจารณาคดีที่เกินเลยหรือไม่เหมาะสม เพื่อบรรเทาความกังวลของประชาชนและสามารถดำเนินกล่าวโทษต่อรัฐหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นรวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถจัดการกับปัญหาความล่าช้าดังกล่าวได้ด้วยตัวเองด้วย⁸¹

3.4.3 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน

ระบบการสอบสวนผู้ต้องหาที่แก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มเติมหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอบถามคำให้การของผู้ต้องหาโดยกำหนดขั้นตอนวิธีปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการหลายขั้นตอน ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้หลักการตามมาตรา 131 ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่ค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาผิดหรือบริสุทธิ์เกิดความสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริง โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องแจ้งสิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาทราบซึ่งมีดังนี้

⁸⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 430/2546 (ฎส. เล่มที่ 1 หน้า 141).

⁸¹ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 72.

มาตรา 134/1 วรรคหนึ่งและวรรคสองบัญญัติว่า

“ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้”

บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิในการมีทนายความในชั้นสอบสวนจากเดิมรวม 3 ประการคือ⁸²

1) ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ผู้ต้องหาไม่มีทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้เช่นเดียวกันกับคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

2) ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ถ้าผู้ต้องหาไม่มีและต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

3) เมื่อจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหา โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ หรือแจ้งแต่ไม่มาพบภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาโดยไม่ดื่อรทนายความ แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวน

สิทธิของผู้ต้องหาที่จะมีทนายความช่วยให้การช่วยเหลือในคดีตามมาตรา 134/1 วรรคหนึ่งนี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เป็นบทบังคับเด็ดขาด ผู้ต้องหาไม่อาจสละสิทธินี้ได้ แม้ผู้ต้องหาไม่มีทนายความพนักงานสอบสวนก็ต้องจัดหาทนายความให้ ทั้งนี้เพื่อให้คุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาในคดีอุกฉกรรจ์หรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอย่างเต็มที่

จะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ต้องหาที่จะมีทนายความช่วยเหลือในคดีนั้น มาตรา 134/1 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบถามและ/หรือตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องหา ทั้งในเรื่องระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติ วิธีปฏิบัติในการสอบสวน รวมทั้งบทผ่อนปรนให้พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความในกรณีจำเป็นเร่งด่วนหรือกรณีที่ผู้ต้องหาไม่อาจมาพบผู้ต้องหาโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาในเวลาอันสมควร แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนสอบสวนด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้การสอบสวนต้องสะดุดหยุดลงหรือล่าช้าจนเกิดความเสียหาย

⁸² สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. หน้า 128.

มาตรา 134/3 บัญญัติว่า

“ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้”

การที่กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ตาม มาตรา 134/3 นั้นถือเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ต้องหามีความสามารถเท่าเทียมกับพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในการค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาผิดหรือบริสุทธิ์ สามารถเกิดความสัมพันธ์ได้อย่างเที่ยงธรรม ทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการให้การโดยไม่สมัครใจได้ เพราะในขณะที่มีการสอบปากคำนั้นตัวผู้ต้องหาอาจอยู่ในสภาพจิตที่ไม่ปกติ เช่น ถูกกดดันหรือกำลังตื่นกลัวจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขาดความรู้ทางกฎหมาย อันอาจทำให้เกิดคำรับสารภาพหรือคำให้การใดๆ ออกมาได้โดยการชักจูงยั่วยวขณะจิตผิดปกติ ซึ่งถือเป็นคำให้การโดยไม่สมัครใจอย่างแท้จริง กฎหมายวิพิจารณาความอาญาจึงบัญญัติให้มีทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เหตุผลหนึ่งคือ มีการยอมรับว่ามีการละเมิดสิทธิในการสอบคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนอยู่หลายคดีดังที่ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวอยู่เนืองๆ⁸³ และตามที่คุณเขียนได้อ้างถึงในบทที่ 1 คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะให้การหรือไม่ให้การ

ในอดีตนั้นมีปัญหาในทางปฏิบัติที่ว่า หากผู้ต้องหาประสงค์จะใช้สิทธิขอให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบปากคำตนแล้วทนายความจะมีบทบาทอะไรบ้าง หรือเพียงแต่เข้าไปนั่งฟังเฉยๆ หรือสามารถซักถามโต้แย้งทักท้วงแนะนำชี้แนะได้แค่ไหนเพียงใด โดยในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน เห็นว่ากฎหมายบัญญัติเพียงให้แก่ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบปากคำเท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่อาจจะทำอย่างอื่นได้นอกจากการนั่งฟังการสอบปากคำเฉยๆ แต่ทางด้านสภาพทนายความและนักสิทธิมนุษยชนเห็นว่า การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยในชั้นสอบสวนก็เพราะกฎหมายวัตถุประสงค์ที่จะทำให้การสอบปากคำผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโปร่งใสได้มาตรฐาน และเพื่อให้คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้นมีน้ำหนักมั่นคง ฉะนั้นจึงควรที่จะให้ทนายความเข้าไปทำหน้าที่เพื่อให้บริการวัตถุประสงค์นี้ด้วยอย่างน้อยที่สุด ประการแรกต้องให้ทนายความมีสิทธิที่จะให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ต้องหาก่อนที่จะเริ่มต้นให้การ ประการที่สอง ระหว่างที่พนักงานสอบสวนสอบปากคำผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายข้อใดข้อหนึ่ง ก็ให้มีสิทธิที่จะสอบถามและขอคำแนะนำจากทนายความที่ไปอยู่ร่วมนั้นได้ ประการสุดท้าย ถ้าพนักงานสอบสวนสอบถามโดยไม่ถูกต้อง

⁸³ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 75.

ตามกฎหมาย เช่น ใช้กิริยาวาจาเชิงข่มขู่หรือชวนให้หลงผิด ทนายนความที่เข้าไปร่วมฟังการสอบปากคำด้วยควรจะต้องมีสิทธิทักท้วงหรือแนะนำลูกความของตนได้⁸⁴

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542 สภานายความได้ทำความตกลงกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับทนายนความที่เข้าไปร่วมฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนเอาไว้แล้ว โดยวางแนวทางปฏิบัติสำหรับทนายนความที่เข้าไปทำหน้าที่นี้และสำหรับพนักงานสอบสวนผู้สอบปากคำผู้ต้องหาให้ปฏิบัติในลักษณะที่ร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดคุณภาพมาตรฐานในการสอบสวนคดีอาญา บันทึกข้อตกลงดังกล่าวยอมรับว่าทนายนความที่เข้าไปทำหน้าที่มีสิทธิที่จะให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาก่อนการสอบปากคำได้ มีสิทธิที่จะตอบคำถามและให้คำแนะนำในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่เข้าใจและสอบขอคำแนะนำได้ รวมทั้งมีสิทธิที่จะทักท้วงการจัดทำหรือการถามที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือตามระเบียบข้อบังคับของพนักงานสอบสวนได้ ขณะเดียวกันทนายนความจะต้องยอมรับว่าไม่ควรที่จะเข้าไปกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือแสดงอาการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นการจัดขวางการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจนทำให้ไม่สามารถที่จะสอบปากคำผู้ต้องหาให้ราบรื่นได้⁸⁵

แต่หากผู้ต้องหาแสดงความประสงค์ที่จะใช้สิทธิดังกล่าวนี้โดยจะขอให้ผู้ต้องหาอื่นๆ ที่ร่วมกระทำความผิดด้วยกันกับตนเข้าฟังการสอบปากคำตน โดยอ้างว่าเป็นบุคคลที่ตนไว้วางใจกรณีเช่นนี้ เพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนค้นหาความจริง พนักงานสอบสวนน่าจะมีสิทธิที่จะปฏิเสธ โดยให้ผู้ต้องหาร้องขอให้จัดบุคคลอื่นที่ตนไว้วางใจเข้ามาแทนได้⁸⁶

ผลของการไม่ดำเนินการให้ผู้ต้องหาได้ใช้สิทธิให้ทนายนความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน คือ ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาได้ให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนการดำเนินการตามมาตรา 134/3 นั้น ไม่อาจนำมาใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้ แต่ก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียไปจนถึงขนาดที่ว่าเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบอันจะส่งผลให้อัยการไม่มีอำนาจฟ้องแต่อย่างใด⁸⁷

มาตรา 134/4 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

⁸⁴ จรัญ ภักดีธนากุล ข (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 264.

⁸⁵ สุวัฒน์ อุดส่าห์พานิช. เล่มเดิม. หน้า 76.

⁸⁶ ธานิส เกศวพิทักษ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 307.

⁸⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3119/2550. (ฎส. เล่มที่ 8 หน้า 29).

(2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้”

การแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้และสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ตามมาตรา 134/4 วรรคหนึ่งนั้นคือ การแจ้งให้ทราบถึง “สิทธิที่จะได้รับการแนะนำคดีก่อน” (Belehrungsrecht) โดยพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนที่จะถามคำให้การผู้ต้องหา นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะนิ่งหรือไม่ให้การอย่างชัดเจนไว้ในมาตรา 83 วรรคสอง และมาตรา 84 วรรคหนึ่ง (2) ด้วย ซึ่งหากพนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธินี้ กรณีจะเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ และสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการแจ้งเตือนจากพนักงานสอบสวนก่อนถูกสอบคำให้การนี้ แม้จะมีได้ใช้คำว่า เป็นสิทธิที่จะนิ่ง และสิทธิที่จะให้การปรับปรัดตนเอง โดยตรง แต่โดยเนื้อแท้แล้วก็มีรากฐานที่มาจากสิทธิทั้งสองประการนั่นเอง

หลักการตามมาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง (1) นี้สอดคล้องกับความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 (7) และยังสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าหลัก Miranda Rule อันเป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดี Miranda V. Arizona, 384 U.S. 436 (1996) โดยศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ตีความขยายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 (Fifth Amendment) ที่บัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดเป็นพยานปรับปรัดตนเองในคดีอาญา (no person shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself) โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ตีความขยายออกไปว่า เจ้าพนักงานจะต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้ต้องหาทราบก่อนจะจับกุม เพราะศาลสูงสุดของสหรัฐจะเกรงว่า เมื่อผู้ต้องสงสัยอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ต้องสงสัยอาจตกอยู่ภายใต้ความกดดันที่จะต้องให้การปรับปรัดตนเอง เพราะการสอบสวนภายใต้การควบคุม (In-custody interrogation) เป็นมาตรการที่มีลักษณะกดดันอยู่ในตัว บรรยากาศเช่นนั้นอาจส่งผลให้สภาวะจิตใจของผู้ต้องสงสัยที่จะต่อต้านลดน้อยถอยลง ผู้ต้องสงสัยอาจอยู่ในสภาพบังคับที่จำต้องพูดหรือให้การออกไปทั้งๆ ที่สภาวะอิสระเขาจะไม่ทำเช่นนั้น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานต้องแจ้งสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะไม่ต้องให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองให้ผู้ต้องสงสัยทราบด้วย

ในการสอบถามคำให้การของผู้ต้องหานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งเตือนให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่หนึ่ง โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และหากพนักงานสอบสวนถามคำให้การของผู้ต้องหาเพิ่มเติม ก็จะต้องเตือนผู้ต้องหาด้วยมิฉะนั้น คำให้การเพิ่มเติมนั้นฟังเป็นพยานหลักฐานยืนยันจำเลยไม่ได้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้การบังคับใช้สิทธิของผู้ต้องหาเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงมีสิทธิที่หนึ่งไม่อาจถูกบังคับให้ให้การ อันเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในนานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

การกระทำการฝ่าฝืนต่อการแจ้งหรือการเตือนสิทธิ คือ การที่ไม่แจ้งสิทธิของผู้ต้องหาเลยก็ดี หรือมีการแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว หรือการแจ้งสิทธิดังกล่าวได้กระทำภายหลังที่ได้มีการถามคำให้การและจดคำให้การของผู้ต้องหาไว้แล้วก็ดี ซึ่งปัจจุบัน มาตรา 134/4 วรรคท้าย ได้กำหนดผลของการฝ่าฝืนของพนักงานสอบสวนที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กำหนดให้ศาลไม่รับฟังถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามมาตรา 134/4 วรรคหนึ่ง ซึ่งแม้ว่าผู้ต้องหาจะให้ถ้อยคำดังกล่าวด้วยความสมัครใจสักเพียงใดก็ตาม ถ้อยคำนั้นก็อาจรับฟังได้ ฉะนั้น การไม่รับฟังถ้อยคำใดๆ ดังกล่าวจึงเป็นการไม่รับฟังโดยอาศัยมาตรา 134/4 วรรคท้ายนี้เอง ไม่จำเป็นต้องอ้างบทบัญญัติทั่วไปในมาตรา 226 อีก และการไม่รับฟังถ้อยคำดังกล่าวนี้เป็นพยานหลักฐานนั้นเป็นการไม่รับฟังทุกชั้นและทุกชั้นตอนของการดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ หรือชั้นตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 145 ตลอดจนถึงชั้นพิจารณาคดีของศาล หากมีผลเพียงแต่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีไม่ได้เท่านั้น

การปฏิเสธไม่ให้การนี้ไม่เป็นการผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานแต่อย่างใด แต่จะไม่รวมถึงการถามคำถามโดยทั่วไปอันไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เช่น การถามชื่อ ที่อยู่ เป็นต้น ซึ่งผู้ต้องสงสัยจะต้องให้การเสมอ หากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยไม่ยอมบอกชื่อ ที่อยู่ หรือบอกแต่เป็นเท็จก็จะเป็นความผิดทางอาญา และไม่ว่าผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ให้การ กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนบันทึกการดังกล่าวไว้ในมาตรา 134/4 วรรคสอง ดังนี้แสดงว่า คำให้การของผู้ต้องหาจะเกิดจากการ บังคับ ข่มขู่ หลอกลวงไม่ได้ เพราะคำให้การที่ได้มาจากการ บังคับ ข่มขู่ หลอกลวงหรือโดยเหตุใดๆ ที่ผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การ คำให้การนั้นจะใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ต้องหาไม่ได้

มาตรา 135 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นกรให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา”

ความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติมาตรานี้ คือ การละเมิดมิได้ซึ่งเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา ดังนั้นถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา” จึงมีความหมายกว้าง การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาทุกสถานย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น อันหมายถึงการกระทำใดๆ ของพนักงานสอบสวนที่เป็นการกระทบสิทธิที่จะไม่ถูกปล่อย ชูเชิญ ทรมาน หรือให้สัญญาของผู้ต้องหา ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ต้องหาให้ไม่ต้องตอบคำถามที่มีคำตอบเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง หากคำให้การนั้นเกิดจากการปล่อย ชูเชิญ ทรมาน หรือการให้สัญญาดังกล่าว จากพนักงานสอบสวนหรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวนก็ตาม ก็ย่อมมีผลให้คำให้การนั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้ผู้ต้องหาให้การด้วยความสมัครใจและบริสุทธิ์ กล่าวคือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา เนื่องจากกรณีที่คำให้การนั้นเป็นการรับสารภาพหรือเป็นคำให้การที่ไม่เป็นความจริง แม้ต่อมาผู้ต้องหาดังกล่าวจะมีทนายความที่จะเข้าช่วยเหลือปกป้องลูกความได้ การที่ทนายความจะหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าจำเลยรับสารภาพหรือให้การใดๆ ไปโดยที่ไม่เป็นความจริง ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย อีกทั้งยังเป็นการปรามเจ้าหน้าที่พนักงานไม่ให้ใช้วิธีการที่ทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในชั้นสอบสวนอีกด้วย

หากพนักงานสอบสวนทำการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ของการสอบสวนตามที่หลักเกณฑ์มาตรา 135 กำหนดไว้ ถือว่าการสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยมาตรา 135 แต่หาใช่ข้อสาระสำคัญถึงขนาดที่จะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดเท่ากับไม่มีการสอบสวนและพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา 120 ไม่ และการสอบสวนโดยไม่ชอบด้วยมาตรา 135 ก็ไม่เข้าหลักเกณฑ์มาตรา 134/4 วรรคสาม ที่จะเกิดผลบังคับว่าด้วยถ้อยคำใดๆ ของผู้ต้องหาที่ให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวนจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาไม่ได้ แต่จะถือว่าคำให้การของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ในวันนั้น เป็นพยานหลักฐานชนิดที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ ต้องห้ามมิให้นำสืบและรับฟังเป็นพยานหลักฐานตามมาตรา 226 ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นถ้อยคำที่ให้ออกมาโดยไม่สมัครใจดังกล่าว

ถ้อยคำในมาตรา 135 ที่ว่า “โดยมิชอบด้วยประการใดๆ” เป็นการบัญญัติขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 226 ซึ่งใช้คำว่า “โดยมิชอบประการอื่น” โดยคำว่า “โดยมิชอบด้วยประการอื่น” ตามมาตรา 226 นั้นหมายความว่า การชักถามผู้ต้องหาจนเกินขอบเขตธรรมดาจนเห็นได้ว่าเป็นการทรมานต่อจิตใจหรืออนามัย หรือว่าการกระทำให้ผู้ต้องหาตกอยู่ในอำนาจของเคมีภัณฑ์นั้น ย่อมเป็นการกระทำมิชอบประการอื่น เชื่อไม่ได้ว่าผู้ต้องหาให้การโดยสมัครใจ หรือที่เรียกกันมาแต่เดิมๆ ว่ารับโดยซันตา ด้วยเหตุนี้คำว่า “โดยมิชอบด้วยประการใดๆ” ตามมาตรา 135 และคำว่า “โดยมิชอบประการอื่น” ตามมาตรา 226 จึงน่าจะมีความหมายสอดคล้องกัน กล่าวคือ โดยมิชอบในทำนองเดียวกับการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน หรือใช้กำลังบังคับซึ่งทำให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำโดยไม่สมัครใจนั่นเอง บทบัญญัติมาตรา 135 เป็นบทบัญญัติที่ห้ามพนักงานสอบสวน “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา” ซึ่งหัวใจของบทบัญญัตินี้คือ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา เพื่อให้การบังคับการกฎหมายเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง พนักงานสอบสวนควรที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยการเคารพและให้เกียรติแก่ผู้ต้องหา โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยการเคารพสิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์และตามหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยไม่ทำการ ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือใช้วิธีการอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งถ้อยคำ หรือข้อเท็จจริงที่พนักงานสอบสวนต้องการ ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการจัดให้ผู้ต้องหาได้หยุดพักในระหว่างทำการสอบสวนโดยมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนให้มีความแน่นอนชัดเจนและที่สำคัญควรที่จะมีมาตรการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยให้ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิที่จะฟ้องร้องเจ้าพนักงานสอบสวนที่ละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจเป็นคดีอาญาด้วยในกรณีที่มีการละเมิดนั้นมีผลกระทบต่อจิตใจร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา เพราะนอกจากจะทำให้ถ้อยคำที่ได้มาจากการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาตัดสินได้แล้วควรมีบทลงโทษทางอาญาด้วยจึงน่าจะทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนไม่กล้าที่จะละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ถ้าหากมีการกำหนดโทษไว้พนักงานสอบสวนก็จะมีความเข้มงวดต่อความผิดที่ตนได้กระทำได้เป็นอย่างมาก เพราะโดยพื้นฐานมนุษย์ทุกคนกลัวโทษของการที่ตนได้กระทำผิดจึงไม่กล้าทำในสิ่งที่ผิดหรือสิ่งที่กฎหมายห้ามการกระทำไว้เป็นต้น จึงไม่ควรที่จะทำการสอบสวนผู้ต้องหาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมงโดยผู้ต้องหาไม่ได้หยุดพักหรือ ไม่ได้หลับได้นอน เพราะการกระทำเช่นนี้ถือว่าการทรมานผู้ต้องหาและเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ที่สำคัญยังถือว่าการ

จำกัดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา และส่งผลให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาไม่บริบูรณ์ทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาลดลง เกิดความไม่เท่าเทียมกับพนักงานสอบสวน

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานนั้น ไม่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน หากแต่มีปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 134/3 มาตรา 134/4 และมาตรา 135

มาตรา 134/3 บัญญัติว่า

“ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้”

จะเห็นได้ว่าหากผู้ถูกกล่าวหาให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้จะเป็นการบรรเทาความกดดัน ความกลัว และเป็นการป้องกันการกระทำที่มีขอบของเจ้าพนักงานที่อาจใช้กิริยาอาจาในเชิงข่มขู่ หรือการกระทำที่เป็นการทรมาน ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนด้วยนั้นเป็นการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เช่นกันเท่าเทียมกับพนักงานสอบสวน

มาตรา 134/4 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ หรือเรียกว่า “สิทธิที่จะนิ่ง” ผู้ต้องหาที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจว่าตนจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้เป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน สิทธิที่จะนิ่งก็ถือว่าเป็นความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

มาตรา 135 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต่องานั้น”

ซึ่งหัวใจของบทบัญญัติมาตรานี้ คือ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา “ถ้าหากมีการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต่องานั้น” ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของ

ผู้ต้องหา และเป็นการจำกัดความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาลดลงหรือไม่เหลืออยู่เลย ซึ่งถือเป็นความไม่ยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาอย่างมาก

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นผู้ต้องหา

ผู้ต้องหาเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล ถือได้ว่าผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นก่อนการพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลยังไม่ได้ชี้ขาดตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน สถานะของผู้ต้องหาจึงเป็นไปตามหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 33 ว่า

“ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา...ไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลใดเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

หลักการนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหา คือผู้ บริสุทธิ์ เป็นหลักการที่แสดงถึงสถานะของผู้ต้องหาในอันที่จะได้รับการกระทำต่อตัวผู้ต้องหาอย่างคนบริสุทธิ์ ซึ่งจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดในขณะนั้นไม่ได้ เหตุเพราะผู้ต้องหา ยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นอาชญากร หรือผู้กระทำผิดต้องรอศาลพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีก่อน แม้จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดก็ยังมีปรากฏให้เห็นว่าผู้ที่ถูกกล่าวหา นั้นมิใช่ผู้ที่กระทำความผิดอย่างแท้จริง เช่น คดีของเซอร์รีแอน ดันแคน และคดีของนายสุข ทองสุข ที่ถูกพิพากษาให้จำคุก ทั้งที่ตนมิใช่ผู้ที่กระทำความผิด เป็นต้น¹

ในฐานะที่ผู้ต้องหาถือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดและรัฐมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงว่า ผู้ต้องหานั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ กฎหมายได้มีบทสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และให้สิทธิผู้ต้องหาในการที่จะเข้าร่วมในการค้นหาความจริงหรือวางเฉย (Passive) ในการดำเนินคดี สิทธิของผู้ต้องหาตามแนวความคิดที่ถูกต้องจะต้องเริ่มต้นเมื่อบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดตกมาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานที่จะใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินการต่อไป จนถึงขั้นตอนที่อาจทำให้ผู้ต้องหากลายเป็นจำเลยได้ ดังนั้น การจะพิจารณาสិทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายไทยต้องพิจารณาว่าเมื่อผู้ถูกจับเข้ามาอยู่ในความอารักขาของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองแล้วเมื่อใด และสิทธิของผู้ต้องหา มีอย่างไรบ้าง ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วสิทธิดังกล่าวนี้บังเกิดขึ้นได้โดยพลัน

¹ บุญร่วม เทียมจันทร์. (2546). รวมคดีสำคัญเล่ม 1. หน้า 25.

การดำเนินคดีอาญาในอดีตนั้น แต่เดิมนานาประเทศใช้ระบบไต่สวน การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนนี้ไม่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน หากแต่ผู้ไต่สวนเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่มีการเริ่มคดีจนกระทั่งถึงการตัดสินคดีอาญานั้น การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้จึงมีแต่เพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนอันส่งผลให้ผู้ถูกไต่สวนมีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการชกฟอกในคดีเท่านั้น เนื่องจากผู้ถูกไต่สวนนั้นแทบจะไม่มีสิทธิใดๆ เลยซึ่งมีสภาพไม่แตกต่างจากวัตถุชิ้นหนึ่งเปรียบเสมือนกับการตกเป็นกรรมในคดีนั่นเอง ระบบไต่สวนจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ถูกไต่สวนเนื่องจากเขาไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีได้ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาคือขอยกฟ้องจากการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน จึงมีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ในห้องกรที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ โดยให้ศาลเป็นผู้รับผิดชอบพิจารณาพิพากษาคดี และให้ห้องกรที่จัดตั้งขึ้นใหม่เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งในปัจจุบันก็คือ องค์กรอัยการนั่นเอง พร้อมกันนั้นก็มีการให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาอันได้แก่ ผู้ต้องหาและจำเลยได้มีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหาและ โอกาสในการต่อสู้คดีด้วย เมื่อมีการให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาแล้วจึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นสภาพจากการเป็นวัตถุแห่งการชกฟอกและกลายเป็นประธานในคดี ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้ห้องกรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการและยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาให้พ้นจากฐานะการเป็นกรรมในคดีให้มีฐานะเป็นประธานในคดีดังกล่าวนี้เรียกว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาซึ่งถือเป็นการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ อันส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีในฐานะที่เป็นคนไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุในคดีอย่างเช่นการดำเนินคดีอาญาในอดีต โดยปกติแล้วผู้ต้องหาหมายถึง ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดแต่ยังไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล จึงเห็นได้ว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้ถูกกล่าวหาอย่างชัดเจน การฟ้องบุคคลดังกล่าวยังศาลว่าได้กระทำความผิดก็เป็นการกล่าวหาเขาเช่นเดียวกัน เพราะแม้ว่าฟ้องจะหมายถึงคำยืนยันถึงการกระทำความผิดของจำเลย แต่ก็ยังคงจะต้องมีการพิสูจน์ข้อกล่าวหากันต่อไปอีกว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ ดังนั้นจำเลยจึงยังคงอยู่ในสภาพเป็นผู้ถูกกล่าวหาเช่นเดียวกันกับผู้ต้องหา จึงถือได้ว่าทั้งผู้ต้องหาและจำเลยต่างก็เป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาเช่นเดียวกัน แต่ในบางกรณีผู้กระทำความผิดก็ไม่จำเป็นต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหามาก่อนเลยก็ได้ เช่น กรณีความผิดซึ่งหน้า หรือในกรณีที่ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดสำเร็จทันทีที่ผู้กระทำความผิดกระทำ เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จ เป็นต้น

การที่กฎหมายยกระดับฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นเพียงผู้ถูกชกฟอกหรือเป็นกรรมในคดี มาเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา โดยการเป็นประธาน

ในคดีส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรฐานสากล แนวทางที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่นั้นผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการรับรองสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นสิทธิในทางกระทำหรือสิทธิในทางอยู่เฉยหรือสิทธิในทางไม่กระทำนั้นเอง กล่าวคือในชั้นจับกุมนั้นกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับภายหลังจากการแจ้งข้อกล่าวหาซึ่งหมายถึงการแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่า การกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใดแล้ว สำหรับสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนนั้น หลังจากที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาได้ทราบอีกครั้งหนึ่งแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหารู้ว่าตนมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดๆ ก็ได้ การให้ถ้อยคำของผู้ต้องหาอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้ รวมถึงต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะพบทนายความหรือให้บุคคลผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ นอกจากนี้ในการสอบถามปากคำผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องไม่ดำเนินการใดๆ ที่ถือว่าเป็นการจู่โจม ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน หรือใช้กำลังบังคับ เพื่อให้ผู้ต้องหาให้การใดๆ ออกมาโดยเด็ดขาด

สำหรับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งหมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษนั้น ในทางปฏิบัติการสอบสวนซึ่งรวมถึงการสอบพยานบุคคลที่เป็นบุคคลทั่วไป รวมถึงผู้ต้องสงสัยแต่ยังไม่เป็นผู้ต้องหาเรียกว่า “การซักถาม” หรือการถามคำถาม แต่สำหรับการสอบปากคำผู้ต้องหาเรียกว่า “การถามคำให้การ” แต่เนื่องจากการได้มาซึ่งถ้อยคำของผู้ต้องหานั้น ในความเป็นจริงถ้อยคำของผู้ต้องหาเกิดขึ้นและมีมาก่อนที่เขาจะตกเป็นผู้ต้องหา ทั้งนี้เนื่องมาจากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่มีการกล่าวหา และเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น กระบวนการที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นขั้นตอนแรกๆ ของการนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือ กระบวนการสืบสวนสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการไต่ถามไล่เลียงหรือสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือรู้เห็นหรือสามารถที่จะให้ข้อเท็จจริงบางประการที่เกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นหรือที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด โดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจกระทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ อันได้จากการซักถามปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา

ผู้ต้องสงสัย หรือพยานรู้เห็นเหตุการณ์ ซึ่งบางครั้งพนักงานสอบสวนอาจทำการสอบปากคำผู้ต้องหาไว้ในฐานะผู้เสียหายหรือในฐานะพยานก่อนที่จะมีการแจ้งข้อกล่าวหาก็ได้

โดยปกติคืออาญาจะเริ่มเมื่อมีการกล่าวหาว่าได้มีการกระทำความผิดอาญา แต่เนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นเริ่มมีขึ้นมาตั้งแต่ก่อนที่ตัวผู้ต้องหาจะได้รับทราบข้อกล่าวหา กล่าวคือ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจประสงค์ที่จะสอบถามบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตนเห็นว่ามีเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและบุคคลสามารถที่จะให้ข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับคดีได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้ออกหมายเรียกหรือทำการเชิญตัวบุคคลที่ต้องสงสัยให้เข้ามาพบพนักงานสอบสวนเพื่อมาให้ปากคำ หรือแม้กระทั่งการที่พยานหรือตัวผู้ต้องสงสัยได้เข้ามาพบพนักงานสอบสวนนั่นเอง จะถือได้หรือไม่ว่าพนักงานสอบสวนได้มีการจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวไว้ในฐานะผู้ต้องหาแล้ว เพราะหากถือว่าการที่พยานหรือตัวผู้ต้องสงสัยได้เข้ามาพบพนักงานสอบสวนนั้นเป็นการทำให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาหรือเสมือนเป็นผู้ต้องหาแล้วก็จะส่งผลให้พนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งข้อกล่าวหาและแจ้งสิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เขาทราบก่อนจึงจะทำการสอบปากคำเขาในฐานะผู้ต้องหาได้ ทั้งนี้เพื่อให้ถ้อยคำใดๆ ของผู้หาหน้านั้นสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของเขาได้ แต่ถ้าหากถือว่าการเข้าพบพนักงานสอบสวนของบุคคลดังกล่าวนั้นยังไม่ได้ตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อกล่าวหาหรือแจ้งสิทธิต่างๆ ให้เขาทราบแต่อย่างใด ในปัญหานี้จึงต้องพิจารณาว่าเมื่อใดจึงจะถือว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้ออกเป็นผู้ต้องหาแล้ว ทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่ได้ระบุไว้อย่างไรจึงจะเรียกว่า “ถูกหาว่าได้กระทำความผิด” และใครเป็นผู้ถูกกล่าวหา คือ ผู้ที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ หรือบุคคลอื่นกล่าวโทษ หรือตัวเจ้าพนักงานกล่าวหาเองที่ว่า “กล่าวหา” นั้นจะต้องบอกให้ผู้ถูกกล่าวหาว่าตนก่อนหรือไม่ว่าเขาถูกหาว่ากระทำความผิดในเรื่องใด หรือเพียงแต่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษก็ตกเป็นผู้ต้องหาแล้วโดยไม่ต้องแจ้งผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดรู้ตัวเสียก่อน หรือว่าบุคคลนั้นจะต้องถูกเจ้าพนักงานจับกุมในฐานะผู้กระทำความผิดเสียก่อนแล้วจึงจะตกเป็นผู้ต้องหา การที่บุคคลใดจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาตามกฎหมายนั้น จะต้องมีการกล่าวหาว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดอาญาต่อเจ้าพนักงานหรือเจ้าพนักงานกล่าวหาเอง การกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานนั้นผู้เสียหายอาจเป็นผู้ร้องทุกข์เองหรืออาจเป็นการกล่าวโทษโดยบุคคลอื่น ฉะนั้นการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ถูกหาว่าได้กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะกฎหมายระบุไว้แต่เพียงว่า “ผู้ถูกหาได้กระทำความผิด” จึงแปลความหมายได้ว่าผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดอาจตกเป็นผู้ต้องหาโดยไม่รู้ตัวเลยก็ได้ โดยนัยเช่นนี้หากเจ้าพนักงานสงสัยว่าใครกระทำความผิดก็ดี หรือผู้เสียหายไปร้องทุกข์ก็ดี หรือมีผู้กล่าวโทษก็ดี บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้ออกเป็นผู้ต้องหาแล้ว แต่ทว่าหากได้

พิจารณาถึงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคหนึ่ง แล้วจะเห็นได้ว่าในชั้นจับกุมนั้นจะถือว่าบุคคลย่อมมีสถานะเป็นผู้ต้องหาเมื่อถูกเจ้าพนักงานจับกุม พร้อมทั้งแจ้งข้อกล่าวหาและเริ่มควบคุมตัวประกอบกับตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของไทยนั้น สิทธิของผู้ต้องหาเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตกเป็นผู้ต้องหาโดยนิรนัยแล้ว กล่าวคือ สิทธิของผู้ต้องหาจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการหาว่ากระทำความผิดอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้วนั่นเอง กฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการกล่าวหาบุคคลได้ทำความผิดนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของสิทธิผู้ต้องหา เพราะเมื่อใดที่การกล่าวหาเช่นนั้นขัดต่อกฎหมายแล้วบุคคลย่อมไม่เป็นผู้ต้องหา วิเคราะห์แล้วว่าสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องหาย่อมจะได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาเกิดขึ้น เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่มีตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ เจ้าหน้าที่ก็ไม่อาจที่จะดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาหรือทำการแจ้งสิทธิใดๆ ให้ผู้ต้องหาทราบได้เลย ฉะนั้นในกรณีที่บุคคลที่ต้องสงสัยที่จะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือกรณีที่ยานหรือตัวผู้ต้องสงสัยได้เข้ามาพบพนักงานสอบสวนตามที่พนักงานสอบสวนได้ทำการออกหมายเรียกหรือทำการเชิญตัวเพื่อมาให้ปากคำที่สถานีตำรวจนั้น จึงยังไม่อาจถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวที่ได้เข้ามาพบพนักงานสอบสวนนั้น จะทำให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ในสถานะเป็นผู้ต้องหาในทันที เพราะแม้จะได้มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายหรือมีการกล่าวโทษโดยบุคคลอื่นว่ามีผู้กระทำความผิดและมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้วก็ตาม เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการออกหมายเรียกหรือทำการเชิญตัวบุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาให้ปากคำนั้นถือได้ว่าเป็นเพียงการเชิญตัวไปในการสืบสวนหาข้อเท็จจริงเพื่อจับกุมคนร้ายเท่านั้น ดังนั้น การออกหมายเรียกหรือการเชิญตัวผู้ต้องสงสัยเพื่อมาให้ถ้อยคำในกรณีดังกล่าวนี้ จึงเป็นเพียงการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยไว้ในฐานะพยานที่มีใช้การสอบปากคำในฐานะผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงยังไม่ต้องดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหา ไม่ต้องทำการสอบถามและ/หรือตั้งทนายความให้ ไม่ต้องแจ้งสิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ และสิทธิที่จะให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบปากคำแก่บุคคลดังกล่าวแต่อย่างใด

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่ารัฐเป็นเพียงผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญา ซึ่งบนพื้นฐานของหลักการดังกล่าว ทุกฝ่ายมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาความจริงตั้งแต่ในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนและชั้นศาล ฉะนั้นในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่ใช้ยืนยันว่าผู้ต้องหากระทำความผิดอย่างเดียวนั้นไม่ได้ เพราะคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง และการที่จะ

วินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่เพียงใด ต้องพิจารณาโดยฟังความทุกฝ่ายตามหลักฟังความทุกฝ่าย พนักงานสอบสวนจึงต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อกล่าวหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาได้ ฉะนั้นถ้อยคำของผู้ต้องหาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการดำเนินคดี เพราะถือเป็นพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการรวบรวมและพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ได้ หากเป็นถ้อยคำที่ได้มาโดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ มีการดำเนินการต่างๆ ตามกฎหมายอย่างถูกต้อง โดยวิธีการในการสอบสวนผู้ต้องหาอันจะทำให้ได้มาซึ่งถ้อยคำใดๆ จากตัวผู้ต้องหานั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นข้อจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยตรง หากฝ่าฝืนจะถือว่าเป็นการดำเนินการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และจะส่งผลให้พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจากการสอบสวนที่มีขอบนั้น ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้เลย ดังนั้น รัฐจึงสามารถนำถ้อยคำของผู้ต้องหามาใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีได้ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษกับตัวผู้ต้องหาเอง

เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ในระบบกล่าวหา อันส่งผลให้องค์กรต่างๆ ที่มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐ ซึ่งได้แก่ ศาล อัยการ และตำรวจ ต่างก็มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกโดยไม่ว่าตนเป็นปรปักษ์กับประชาชนในรัฐ และจะต้องร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริงว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดหรือบริสุทธิ์ ฉะนั้น พนักงานสอบสวนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีผลร้ายแก่ผู้ต้องหาให้มากที่สุด และเมื่อได้พิจารณาถึงความหมายของการสอบสวนและการเริ่มการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องทำการสอบสวนต่อหน้าผู้ต้องหาแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าการรวบรวมถ้อยคำของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนคำให้การในฐานะพยาน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบค้นหาความจริงและเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้นมีมาก่อนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับกุมตัวผู้ต้องหาได้

และโดยที่หลักการของการสืบสวนตามหลักสากลทั่วไปนั้น มีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ จะต้องสืบสวนให้ได้ว่ามีกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ถ้ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะเป็นคดีอะไรและใครเป็นผู้กระทำความผิดในคดีนั้น ซึ่งสิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้กระทำไปในทางสืบสวนนั้นก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการอันได้แก่ เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ “การสืบสวนก่อนเกิดเหตุ” และเพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด หรือ “การสืบสวนหลังเกิดเหตุ” การสืบสวนหลังเกิดเหตุนี้หมายถึง การสืบสวนภายหลังที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว เป้าหมายที่สำคัญของการสืบสวนหลังเกิดเหตุก็คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและ

พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดี โดยแยกเป็น 2 กรณี ได้แก่

1) ในกรณีที่จับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะต้องทำการสืบสวน ค้นหาพยานหลักฐานทั้งในและนอกสถานที่เกิดเหตุ เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์หลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด

2) ในกรณีที่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิด หรือได้ทราบว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น ก็เป็นหน้าที่ของผู้สืบสวนที่จะต้องดำเนินการหาพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด หรือเพื่อระบุตัวผู้กระทำความผิด (Criminal Identification) รวมถึงพยานหลักฐานที่ระบุถึงสาเหตุและเจตนาในการกระทำความผิดประกอบกันด้วย

จะเห็นได้ว่าการสืบสวนและการสอบสวนนั้นเป็นภารกิจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด เพราะต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันก็คือ การสืบเสาะหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ ในส่วนของการเริ่มต้นการสอบสวนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเริ่มทำการสอบสวนเมื่อทราบว่ามีผู้กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและจะต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

โดยปกติแล้วบุคคลใดก็ตามที่ได้กระทำความผิดย่อมทราบว่าถ้าตนตกเป็นผู้ต้องหา ย่อมต้องถูกสอบสวน และคำพูดของตนจะต้องถูกนำมาใช้ยืนยันตนอย่างแน่นอน และหากได้พิจารณาถึงมโนสำนึกของบุคคลเขาย่อมรู้ล่วงหน้าดีว่าหากตนได้กล่าวถ้อยคำใดออกมาถ้อยคำนั้นอาจถูกนำมาใช้เป็นปฏิกิริยาต่อประโยชน์ของตนเองออกมาย่อมเท่ากับว่าเขาได้สละแล้วเสียซึ่งสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองด้วยความสมัครใจ และในทางทฤษฎีและหลักจิตวิทยา รวมถึงวงการศาสนา ก็น่าเชื่อว่าหากผู้ใดให้ถ้อยคำเป็นปฏิกิริยาต่อประโยชน์ตนเองแล้วถ้อยคำนั้นจะต้องเป็นจริง ซึ่งสิทธิที่จะนิ่งนี้เป็นสิทธิที่ถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 สิทธิที่ให้การหรือไม่ให้การอย่างใดของผู้ถูกกล่าวหา นั้น เป็นเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา หากผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าตนมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การได้นั้น เขาย่อมมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเห็นว่าควรที่จะมีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าตนมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ เพราะถ้อยคำนั้นอาจใช้ยืนยันตนในการต่อสู้คดีได้

ตามมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นบทบัญญัติที่ห้ามพนักงานสอบสวน “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา” เป็นการห้ามพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติก็ยังพบว่า เจ้าพนักงานสอบสวนยังทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตราดังกล่าวอยู่เนืองๆ

ดังปรากฏให้เห็นในคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548² หลังจากเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยที่ 2 กับพวกเวลา 0.30 นาฬิกา จนถึงเวลาที่จำเลยที่ 2 ถูกส่งตัวให้แก่พนักงานสอบสวน จำเลยที่ 2 ถูกสอบปากคำอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าพนักงานตำรวจหลายคนเป็นเวลา 8 ชั่วโมง และเมื่อพ้นตำรวจตรี ว. พนักงานสอบสวนได้รับตัวจำเลยที่ 2 ไว้แล้ว ได้ทำการสอบปากคำ จำเลยที่ 2 ต่อเนื่องไปจนถึงเวลา 12 นาฬิกา ที่นำตัวจำเลยส่งไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพไว้ด้วย ดังนั้น การสอบปากคำจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนรวมทั้งการนำจำเลยที่ 2 ไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพ จึงมีเหตุสมควรสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยที่ 2 มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีผลกระทบต่อน้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพที่ได้รับจากจำเลยที่ 2 ด้วย พยานหลักฐานโจทก์เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนจึงไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

การสอบสวนผู้ต้องหาเป็นเวลานานๆ โดยพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวน ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีเวลาพักผ่อน จนกระทั่งผู้ต้องหายอมรับสารภาพในที่สุด หรือแกล้งปลุกให้ผู้ต้องหารับการสอบสวนทุกๆ ชั่วโมงจนไม่มีเวลาหลับนอนนั้นถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาไม่เหลือ ตามหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มภาคภูมิ และเจ้าพนักงานไม่มีสิทธิที่จะจำกัดความสามารถหรือทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยถอยลงได้เลย ซึ่งมาตรา 135 ได้บัญญัติห้าม พนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนว่าห้ามขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ และกระทำโดยประการอื่นที่มีชอบด้วยกฎหมาย การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทุกประการถือว่าเป็นการกระทำที่มีชอบด้วยประการอื่นๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนกระทำการใดๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในการสอบถามปากคำถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถือว่าถ้อยคำที่ได้มาจากกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ เพราะการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาไม่เหลืออยู่ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกจำกัดความสามารถหรือทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีลดลง ไม่ว่าจะเป็น การทำให้อ่อนเพลีย ด้วยการสอบสวนระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมง จนผู้ต้องหาไม่ได้หลับได้นอน ซึ่งมีผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจ ขาดสติ เหนื่อยล้า หมดกำลัง ท้อแท้ เหล่านี้เห็นว่าเป็นการ “ทรมาน” ผู้ต้องหาอย่างชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพื่อจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ แต่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบธรรมของเจ้าพนักงานสอบสวนและ

² หนังสือคำพิพากษาฎีกา เล่ม 4. (2548). หน้า 49-59.

ไม่ยุติธรรมสำหรับผู้ถูกระทำ (ผู้ถูกกล่าวหา) นั้นเอง ซึ่งตามหลักการค้นหาความจริงที่ถูกต้องนั้น พนักงานสอบสวนควรค้นหาความจริงด้วยความโปร่งใสเพื่อให้การใช้กฎหมายสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนซึ่งเป็นพยานบอกเล่า แม้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226 จะอนุญาตให้อ้างเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยที่ 2 ได้ แต่การใช้ดุลพินิจซึ่งนำน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะมิใช่เป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่โจทก์พึงนำมาแสดง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาประกอบกับพยานหลักฐานอื่นของโจทก์และพฤติการณ์ในการได้มาซึ่งคำให้การรับสารภาพดังกล่าวด้วย แม้คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ตามบันทึกจับกุมจะมีใจความสอดคล้องกับคำเบิกความของพันตำรวจตรี ว. แต่บันทึกคำให้การรับสารภาพที่พันตำรวจตรี ว. ได้ให้ผู้ได้บังคับบัญชาเขียนบันทึกคำให้การรับสารภาพโดยให้จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อ กลับมีใจความที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คงมีแต่ข้อความในสามบรรทัดสุดท้ายเท่านั้นที่พอจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จำเลยที่ 2 ถูกตรวจค้นและจับกุมในขณะที่เกิดเหตุ แต่ก็มิได้แสดงให้เห็นด้วยว่า จำเลยที่ 2 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเมทแอมเฟตามีนของกลางพยานหลักฐาน โจทก์เกี่ยวกับคำรับสารภาพของ

จำเลยที่ 2 ในชั้นจับกุมจึงขัดแย้งกันเองในข้อสำคัญ และมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน โจทก์เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนด้วยเพราะนอกจากตามคำให้การรับสารภาพซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นคำให้การปฏิเสธจะขัดแย้ง ตรงกันข้ามกับคำให้การรับสารภาพตามบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาแล้วยังปรากฏว่าหลังจากเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยที่ 2 กับพวกเวลา 0.30 นาฬิกา จนถึงเวลาที่จำเลยที่ 2 ถูกส่งตัวให้แก่พนักงานสอบสวนจำเลยที่ 2 ถูกสอบปากคำอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าพนักงานตำรวจหลายคนเป็นเวลา 8 ชั่วโมง และเมื่อพันตำรวจตรี ว. พนักงานสอบสวนได้รับตัวจำเลยที่ 2 ไว้แล้ว ได้ทำการสอบปากคำ จำเลยที่ 2 ต่อเนื่องไปจนถึงเวลา 12 นาฬิกา ที่นำตัวจำเลยส่งไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพไว้ด้วย ดังนั้น การสอบปากคำจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนรวมทั้งการนำจำเลยที่ 2 ไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพ จึงมีเหตุสมควรสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยที่ 2 มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีผลกระทบต่อน้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพที่ได้รับจากจำเลยที่ 2 ด้วยพยานหลักฐาน โจทก์เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนจึงไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

การสอบสวนที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้นไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะยินยอมต่อรูปแบบของการกระทำทั้งต่อร่างกายและจิตใจข้าพเจ้าเห็นว่าถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาได้เลย

เพราะถ้อยคำที่จะใช้ยืนยันความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้นั้นต้องเป็นถ้อยคำที่ได้มาจากความสมัครใจของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง เป็นถ้อยคำที่ออกมาจากน้ำในใจจริงของผู้ถูกกล่าวหา คือผู้ถูกกล่าวหาเต็มใจที่จะให้การเมื่อพนักงานสอบสวนสอบถาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหัวใจของมาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นคือ “เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา” เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติห้ามพนักงานสอบสวนมิให้ละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา “การล่วงละเมิดสิทธิซึ่งเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา” นั้นเอง ซึ่งท่านอาจารย์ ดร. สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ได้เขียนหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1029/2548 ไว้ดังนี้

ปัญหาว่าคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนที่ให้ไปในขณะที่ผู้ต้องหาไม่มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลียทั้งทางร่างกายและจิตใจจะเป็นคำรับสารภาพที่รับฟังไม่ได้หรือคำรับสารภาพที่รับฟังได้แต่มีน้ำหนักน้อย ปัญหาดังกล่าวศาลฎีกาในคดีนี้ให้คำตอบไปในแนวทางหลัง

ในประเด็นดังกล่าวตามกฎหมายเยอรมันแล้ว คำตอบกลับอยู่ที่มาตรา 136a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (เทียบกับของไทยแล้วก็คือมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

มาตรา 136a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันบัญญัติไว้ว่า

1) การตัดสินใจและการกระทำตามเจตจำนงที่เป็นอิสระของผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจที่จะถูกทำให้เสียไปด้วยวิธีการกระทำโดยมิชอบต่อกายและจิตใจ การทำให้เหนื่อยอ่อน การทำร้ายร่างกาย การจำขัง การทรมาน การหลอกลวง หรือการสะกดจิต มาตรการบังคับจะถูกนำมาใช้ได้เท่าที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้ทำได้ การข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการบังคับใดๆ ที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้อนุญาตให้ทำได้ และการให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายเป็นสิ่งที่จะต้องห้าม

2) มาตรการใดๆ ที่ทำให้ความสามารถในการระลึกหรือความสามารถในการรับรู้ข้อเท็จจริงของผู้ถูกกล่าวหาต้องเสียไป ไม่อาจทำได้

3) ข้อห้ามตามที่กำหนดไว้ใน 1) และ 2) โดยไม่คำนึงความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา คำให้การใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดข้อห้ามดังกล่าวข้างต้นไม่อาจรับฟังได้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะให้ความยินยอมให้รับฟังได้ก็ตาม

วิธีของการสอบปากคำที่ต้องห้ามตามมาตรา 136 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน

เพราะว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นประธานในคดี ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจและการกระทำตามเจตจำนงที่เป็นอิสระของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานชนิดหนึ่งจะต้องไม่ได้รับการกระทบกระเทือน ซึ่งมีเหตุผลมาจากหลักของการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม อันเป็นหลัก

นิติรัฐหลักหนึ่งรวมถึงข้อบัญญัติที่ต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (vgl. Beulke, StrafprozeBrecht, 3. Auflage, 1998, ข้อ 130) หลักดังกล่าวได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 136a ซึ่งได้ระบุรูปแบบของการสอบสวนคำให้การที่ต้องห้ามไว้ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

a) การสอบคำให้การใดๆ รูปแบบที่มีผลต่อสภาพร่างกาย เป็นต้นว่าการกระทำมิชอบต่อกายและจิตใจ การทำให้เหนื่อยอ่อน การทำร้ายร่างกาย การจำขยา กล่าวคือการนำสารใดๆ เข้าไปในร่างกายไม่ว่าจะในรูปของยาเม็ด ยาฉีด สารสูงสุดแห่งสหพันธรัฐ (BGH) เคยตัดสินว่าการให้บุหรี่จะถือว่าเป็นการต้องห้ามหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหาและการติดยาหรือของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด (vgl. Beulke, อ้างแล้ว, หัวข้อ 133)

b) การสอบคำให้การในใดๆ รูปแบบที่มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจ เป็นต้นว่าการหลอกลวง การสะกดจิต การข่มขู่ การให้คำมั่นสัญญาว่าจะได้รับประโยชน์ใดๆ ที่มีได้มีการระบุไว้ในกฎหมาย การทรมาน

c) การบังคับใดๆ ที่เป็นการขัดต่อระเบียบของกระบวนการพิจารณาคดี

d) มาตรการใดๆ ที่เป็นผลให้เป็นการทำให้เกิดความเสียหายแก่ความสามารถในระลึก (Das Erinnerungsvermögen) และความสามารถในการรับรู้ข้อเท็จจริง (Die Einsichtsfähigkeit) (vgl. Roxin, Strafverfahrensrecht, 25. Auflage, 1998, บทที่ 25, หัวข้อ 14)

หลักประกันของข้อห้ามดังกล่าวก็คือ การสอบคำให้การที่เป็นการต้องห้ามนั้นไม่อาจนำคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมาใช้ได้ กล่าวคือรับฟังไม่ได้ (ตามมาตรา 136a วรรคสามประโยคที่สอง) (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 15)

เพราะว่ามาตรา 136a ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของมาตรา 1 กฎหมายพื้นฐาน (เทียบกับของไทยคือรัฐธรรมนูญ) ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจะให้ความยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวก็ไม่มีผลใช้บังคับ (มาตรา 136a (3)) และข้อห้ามตามมาตรา 136a ใช้ในชั้นกระบวนการพิจารณาคดีทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอบคำให้การผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดโดยพนักงานอัยการและตำรวจ (มาตรา 136a (3) (4)) รวมตลอดถึงการค้นหาข้อเท็จจริงโดยพยานผู้เชี่ยวชาญ (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 16)

ข้อสังเกตของมาตรา 136a

a) ตัวอย่างของรูปแบบการสอบคำให้การที่ต้องห้ามตามที่ระบุไว้ในมาตรา 136a เป็นเพียงตัวอย่างหลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียหายแล้วเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น เช่น การใช้เครื่องจับเท็จก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม (BGHSt 5, 332) (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 17)

b) อย่างไรก็ตามเป็นการสอบคำให้การที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเห็น้อยู่แล้ว ซึ่งต้องห้ามนั้นยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ หลักอยู่ที่ว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในทางความเป็นจริงแล้วได้เห็น้อยู่แล้วเสียจนกระทั่งจะเป็นการทำให้เสียหายต่อเสรีภาพในการตัดสินใจหรือไม่ ซึ่งในกรณีดังกล่าวก็ไม่จำเป็นที่สภาวการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยจงใจ (Absichtlich) หรือว่าเป็นไปตามธรรมชาติของการสอบคำให้การ BGHSt 13, 60 เคยตัดสินว่า ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 136a หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก่อนจะให้การรับสารภาพไม่ได้นอนมาเป็นเวลา 30 ชั่วโมง (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 19) แต่ถ้าจำเลยมีโอกาสนอนแน่นอนไม่หลับเองไม่เข้ามาตรา 136a (vgl. Beulke, อ้างแล้ว, หัวข้อ 132)

c) การกระทำมิชอบต่อกายและจิตใจ หมายถึงการทรมานที่มีผลต่อสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ BGHSt 15, 187 ตัดสินว่าเป็นการกระทำที่มิชอบต่อกายและจิตใจในกรณีที่พอที่ต้องสงสัยว่าฆ่าลูกตัวเองหลังจากที่ข่มขู่หลายครั้งแล้วก็ได้มีการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดดังกล่าวไปที่ศพของลูกและในที่นั้นเองผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้ปล่อยโฮและให้การรับสารภาพ (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 21)

d) ตามความเห็นฝ่ายข้างมากเห็นว่า การหลอกลวงจะต้องตีความโดยแคบเพียงแก่การใช้ลูกเล่น (List) ถือว่าทำได้โดยชอบแต่การที่โกหกโดยตั้งใจนั้นไม่อาจทำได้ เช่น การที่เจ้าพนักงานตำรวจ หรือพนักงานอัยการเพื่อที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้การรับสารภาพนั้นได้หลอกว่ามีพยานหลักฐานที่จะเอาผิดกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้ซึ่งไม่เป็นความจริง (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 22)

e) วิธีการที่ใช้ในการข่มขู่ต้องเป็นมาตรการที่ขัดต่อระเบียบของกระบวนการพิจารณาคดีด้วยเหตุนี้การข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการของการจับชั่วคราวที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย กรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้าจึงกระทำได้โดยชอบ (vgl. Roxin, อ้างแล้ว, บทที่ 25, หัวข้อ 23)

f) วิธีการสอบคำให้การที่ต้องห้ามตามมาตรา 136a ใช้บังคับเฉพาะแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ไม่รวมถึงเอกชนที่ไม่ได้รับมอบหมายจากรัฐ (vgl. Beulke, อ้างแล้ว, หัวข้อ 131) เช่น นักสืบที่ผู้เสียหายจ้างไปใช้กำลังบังคับให้จำเลยรับสารภาพผิด เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ขัดต่อสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ จึงต้องห้ามไม่ให้รับฟัง เช่น ได้รับคำสารภาพของจำเลยมาจากการทรมาน

หากนำหลักในมาตรา 136a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมาวิเคราะห์หลักในมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้วจะเห็นได้ว่ามาตรา 135 มีไว้เพื่อที่จะคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระและกระทำตามเจตจำนงที่ตัดสินใจไปนั้นได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือจะให้การหรือไม่ก็ได้ และถ้าให้การแล้วจะให้การอย่างไรก็ได้ ถ้าพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 135 แล้วจะเห็นได้ว่า

อาจแบ่งลักษณะของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามออกได้อย่างกว้างๆ เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ การสอบคำให้การที่ผลต่อสภาพทางร่างกาย (ทรมาน ใช้กำลังบังคับ) และการสอบคำให้การที่มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา (การให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง) ด้วยเหตุนี้การตีความถ้อยคำที่ว่า “การกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งเขียนไว้ค่อนข้างกว้าง จึงต้องตีความไปในแนวทางดังกล่าวด้วย การกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำให้เหนื่อยอ่อน การสะกดจิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อห้ามต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 135 เป็นแต่เพียงตัวอย่างของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามเท่านั้น หลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้วเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น³

จากข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่หมายเหตุนี้ หากข้อเท็จจริงฟังยุติได้ว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพไปในขณะที่มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลียทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว คำให้การรับสารภาพดังกล่าวไม่น่าที่จะรับฟังได้ตามนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และประเด็นก็ยังไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้ต้องหาไม่ได้พักผ่อนหลับนอนมา 30 ชั่วโมงหรือ 12 ชั่วโมง หากแต่อยู่ที่ในขณะที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพไปนั้นตนเองมีอิสระที่จะตัดสินใจหรือไม่ต่างหาก

จากหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 ซึ่งอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ได้ให้ความคิดเห็นไว้นี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ที่ว่าการรับสารภาพไปในขณะที่มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลียทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว คำให้การรับสารภาพดังกล่าวไม่น่าที่จะรับฟังได้ตามนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 คือถ้อยคำที่ได้จากการสอบปากคำของผู้ถูกกล่าวหาที่มีสภาพร่างกายและจิตใจที่เหนื่อยล้าอ่อนเพลียนั้นรับฟังไม่ได้เลยและถือว่าเป็นพยานที่เกิดจากการทรมานผู้ถูกกล่าวหา เพราะมาตรา 226 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำว่า “โดยมิชอบด้วยประการอื่น” นั้นน่าจะหมายความรวมถึง “การทรมาน” ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายและอยู่ในความหมายของคำว่า “โดยมิชอบด้วยประการอื่น” ด้วย หัวใจของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ เสรีภาพในการตัดสินใจ ของผู้ต้องหา เป็นบทบัญญัติที่ห้ามพนักงานสอบสวนไว้ อย่างชัดเจน หากพนักงานสอบสวนฝ่าฝืน ถ้อยคำนั้นไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ เพราะกฎหมายบัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจน

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 ดังกล่าวนั้นและจาก ข้อมูลจากมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม มูลนิธิผสานวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่หรือความไม่โปร่งใสของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่นำมาซึ่งความเสียหายไม่ว่าจะเป็นในด้านของพนักงานสอบสวนเองในส่วนที่ ทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์

³ หนังสือคำพิพากษาฎีกา เล่ม 4. (2548). หน้า 49-59.

ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาได้ และในส่วนของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ผู้ถูกกล่าวหาถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ ในการตัดสินใจทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาถูกจัดหรือไม่หลงเหลืออยู่เลย ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ตัวผู้ถูกกล่าวหาทั้งในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีและการ ทำร้ายจากกระบวนการยุติธรรมที่ทำร้ายทั้งทางจิตใจและร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา โดยภารกิจของ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเพื่อคุ้มครองประชาชน และป้องกันปราบปรามมิให้มีการ กระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น เจ้าพนักงานของรัฐควรที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายมิใช่ กลายเป็นผู้ที่กระทำผิดกฎหมายเสียเอง นี่เป็นปัญหาความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ในระหว่างการการสอบปากคำที่เห็นได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาถูกจำกัดเสรีภาพในการตัดสินใจและ ส่งผลให้ความสามารถในการต่อสู้คดีไม่บริบูรณ์โดยการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของ เจ้าพนักงาน การทรมานร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา นั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาเมื่อร่างกายถูกจำกัดเสรีภาพแล้วจิตใจก็เกิดความกดดัน ความเครียด ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเหล่านี้เป็นผลโดยตรงต่อกันและกัน ในทางกลับกัน เมื่อมนุษย์มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงจิตใจก็เบิกบานแจ่มใส เมื่อใดที่เกิดมีโรคภัยก็ทำให้จิตใจย่ำแย่ จิตใจและร่างกายจึงมีความสัมพันธ์กัน และเมื่อเรามีจิตใจที่ดีร่างกายของเราก็สมบูรณ์แข็งแรงไม่มี โรคภัยไข้เจ็บเช่นกัน แต่เมื่อมนุษย์มีความโกรธ จีโมโห โมโหให้อภัย โมโหร้าย ก็เกิดเป็นความเครียด เมื่อเครียดก็มีผลต่อร่างกาย เช่นอาการปวดหัว ไมเกรน ซึมเศร้า จะเห็นได้ว่าร่างกายและจิตใจของ มนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีเสรีภาพในการ เคลื่อนไหวทางร่างกายก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของเขาอย่างแน่นอน สรุปลงได้ว่า การทรมาน การทำให้อ่อนเพลีย การบังคับ ชูเชิญ ทุกรูปแบบของการกระทำถือว่าเป็น การละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น การกระทำใดๆ ที่เป็นการทำให้ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในการให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวนเสียไปถือว่าเป็น การฝ่าฝืนมาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพในการ ตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น

เมื่อกล่าวถึงปัญหาความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่าง การสอบปากคำของเจ้าพนักงานมีรายละเอียดดังนี้

1) สิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดให้ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดีอาญา...

ในข้อ 11 (1) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดี โดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

การรับรองตามข้อ 11 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

1.1 สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 243 วรรคแรก ว่า“บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา”

และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4

มาตรา 134/4 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ สิทธินี้เป็นหลักประกันของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าบุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลจะถูกลงโทษได้ต่อเมื่อรัฐสามารถพิสูจน์ได้ด้วยความสามารถของรัฐเองว่า บุคคลนั้นกระทำผิดจริงดังฟ้อง

สิทธิที่จะไม่ถูกให้คำมั่นสัญญา ล่อลวง ชูเชื้อ ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือใช้วิธีอื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 243 วรรคสองว่า

“ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”

ซึ่งหลักการตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นี้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา”

หลักประกันนี้มีผลคุ้มครองไปถึงบุคคลว่าไม่อาจถูกบังคับ ชูเชื้อ หลอกลวง ใช้กำลังบังคับ หรือด้วยวิธีอื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมายให้เขาให้การด้วยไม่เต็มใจซึ่งไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้บุคคลให้การด้วยความสมัครใจและบริสุทธิ์ เนื่องจากในกรณีที่มีการรับสารภาพโดยไม่ตรงกับความจริงแม้ต่อมาผู้ต้องหาตั้งกล่าวจะมี

ทนายความคอยช่วยเหลือในชั้นศาล ก็ย่อมเป็นการยากแก่ทนายความที่จะเข้าช่วยเหลือปกป้อง ลูกความได้ การที่ทนายความจะหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าจำเลยรับสารภาพทั้งที่ไม่เป็นความจริงนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย อีกทั้งยังเป็นการปรามเจ้าหน้าที่มิให้ใช้วิธีการที่ทำให้ผู้ต้องหา เสี่ยงเปรียบในชั้นสอบสวนอีกด้วย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องประสานวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ การหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จึงต้องมีหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่จะมาควบคุม การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐให้อยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐ ใช้อำนาจอย่างมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) มิใช่ใช้อำนาจตามอัตวิสัย (Subjectivity) หรือ ตามอำเภอใจ (Arbitrary)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องมีบทบัญญัติให้องค์กรฝ่ายต่างๆ ดำเนินการร่วมกันอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มแรก โดยเฉพาะตำรวจ อัยการ ทนายความ และศาล เพื่อให้บรรลุเป็นเป้าหมายสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ “นำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษและคุ้มครองผู้บริสุทธิ์”

2) สิทธิที่จะให้การโดยสมัครใจ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 และมาตรา 135 ได้กำหนด หลักเกณฑ์ของการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งเตือนผู้ต้องหาว่า ถ้อยคำของเขาที่ให้การสามารถยืนยันเขาในชั้นพิจารณาได้ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ และต้องไม่เป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือโดยวิธีอื่นใด ที่มีชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้เขายอมให้การ เมื่อผู้ต้องหาให้การอย่างไรก็ให้บันทึกไว้ และ ถ้าผู้ต้องหาไม่ให้การอย่างไร ก็ให้บันทึกถึงเหตุที่เขาไม่ให้การไว้ในสำนวนด้วย

หลักการข้างต้นเป็นหลักคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยจะได้ทราบว่าคุณกล่าวหาว่าอย่างไรและทราบว่าถ้อยคำที่ตนให้การนั้นจะนำไปเป็นข้อเปรียบเทียบกับคำให้การของผู้ต้องหา เมื่อถูกฟ้องต่อศาลแล้ว นอกจากนี้การให้การของผู้ต้องหาต้องเกิดจากความสมัครใจ มิใช่เกิดจากการบังคับชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือโดยการกระทำที่มีชอบด้วยประการอื่นใด เพราะการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นที่น่าสงสัยว่าเป็นความจริงหรือไม่ ยังเป็นการละเมิด หลักการที่รัฐต้องมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย โปร่งใส ยุติธรรม และเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ที่สำคัญไม่เป็นการ ละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาที่เขาจะให้หรือไม่ให้การก็ได้ นี่เป็นหัวใจของ

มาตรา 135 ที่ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาที่มีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจว่าตนจะให้การหรือไม่ให้การ เป็นความสมัครใจของผู้ต้องหาที่จะให้การนั่นเอง

ผลของการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ผู้ต้องหาให้การอย่างใด ๆ คำให้การนั้น ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ซึ่งหลักการดังกล่าวได้รับการรับรองในมาตรา 33 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 ความว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการทรมาน ชูเชิญ หรือใช้กำลังบังคับ หรือถ้อยคำที่เกิดจากการกระทำใดๆ ที่ทำให้เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”

ในปัจจุบันหลักการตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้ว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนเช่นนี้ แต่ในทางปฏิบัติผู้ต้องหาถูกข่มขู่ ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หลอกหลวง ชูเชิญ หรือให้วิธีการอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายให้ผู้ต้องหาให้การอยู่เสมอตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 และคดีอื่นๆ ที่ปรากฏให้เห็นตามสื่ออยู่เนืองๆ และผู้ต้องหาไม่ทราบว่าตนมีสิทธิที่จะนิ่งไม่ยอมให้การได้ เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่า คำให้การรับสารภาพของผู้ต้องหา หรือคำให้การต่างๆ ของผู้ต้องหาเกิดจากความสมัครใจของตน หรือเกิดจากการข่มขู่ หลอกหลวง ทรมาน ให้สัญญา ใช้กำลังบังคับ หรือวิธีการอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของพนักงานสอบสวน แม้ว่าข้อต่อสู้นี้จะปรากฏในชั้นพิจารณาของศาลก็ตาม

3) ปัญหาอันเกิดจากการไม่รู้เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา

การที่จะทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมฤทธิ์ผล และมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง รวมตลอดถึงส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมากขึ้นตามเจตนารมณ์และหลักการแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 ได้นั้น นอกจากผู้บังคับใช้กฎหมายหรือตำรวจจะต้องมีความจริงใจและมีคุณธรรมในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือ ผู้ต้องหาหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบังคับใช้กฎหมายจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนตามกฎหมายเสียก่อน ทั้งนี้เพราะสิทธิของผู้ต้องหาส่วนหนึ่งเป็นสิทธิส่วนตัวของผู้ต้องหาที่ต้องแสดงความประสงค์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐ จึงจะได้รับสิทธิดังกล่าว เช่น สิทธิที่จะนิ่ง สิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะให้การ หรือความสมัครใจในการให้การของผู้ต้องหา สิทธิในการพบและปรึกษานายความ สิทธิที่จะมีทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ ในชั้นสอบสวน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าหากผู้ต้องหาไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนโอกาสที่จะได้รับ

ความเป็นธรรมย่อมเป็นไปได้ยาก แม้จะมีการคุ้มครองสิทธิไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รัฐธรรมนูญก็ตาม จึงเห็นว่าควรที่จะจัดให้มีการให้ความรู้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาให้คำแนะนำปรึกษาว่าตนมีสิทธิอย่างไรบ้างในการต่อสู้คดี ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะให้พนักงานสอบสวนแจ้งเตือนสิทธิดังกล่าวแก่ผู้ต้องหาให้ทราบและอธิบายให้ผู้ต้องหาฟังให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จะเป็นการสะดวกและถ้าหากมีทนายความมาให้คำแนะนำปรึกษาด้วยก็จะเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรมทั้งตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจและแก่ตัวผู้ต้องหาเองด้วย

4) ปัญหาจากสภาพสังคมในปัจจุบัน

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปัจจุบัน มักจะประสบกับปัญหาที่ไม่อาจดำเนินการได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการขอร้องจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า และถ้าหากไม่ปฏิบัติตามก็จะมีผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงานหรือความดีความชอบประจำปี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การทำงานของตำรวจมีลักษณะเป็นการปกป้องตนเอง โดยไม่คำนึงว่าตนขาดการปกป้องสังคมเท่าที่ควร และมีส่วนผลักดันให้ตำรวจมุ่งภารกิจในการเอาใจข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มากกว่ามุ่งทำงาน อันเป็นการทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจที่มีอยู่เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อนำมาสนองตอบบุคคลดังกล่าวหรือไม่ก็ต้องยอมทนยอมทำตามความต้องการและผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลนั้นๆ ทั้งๆ ที่เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือละเว้นการปฏิบัติตามหน้าที่ และส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหาหมดความสามารถในการต่อสู้คดี หรือทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาลดน้อยลงถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีจะต้องมีมาตรการต่างๆ ที่จะดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพและมีวิธีการดำเนินการต่างๆ ภายใต้อำนาจความชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality) โดยมีความ โปร่งใส (Transparency) และถูกตรวจสอบได้ (Accountability) ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 (2) บัญญัติว่า

“รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมดังต่อไปนี้...

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิดทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน”

ฉะนั้น สิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีประสิทธิภาพ และมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล ก็คือ มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะต้องมีความชัดเจน

โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นธรรมและมีการบังคับใช้ตามบทบัญญัตินั้นๆ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหา โดยประสานกันในระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมมิใช่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เพื่อนำไปสู่การวางแผนที่สอดคล้อง เป็นระบบ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นการส่งเสริมศักดิ์ศรีของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถเสมอกันในค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งพึงจะได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างแท้จริง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาเพื่อให้ผู้ต้องหาที่มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ปัญหาของพนักงานสอบสวนกรมสอบสวนคดีพิเศษ และ สำนักงานปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ นั้น สิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดี คือ นักการเมือง และผู้มีอิทธิพลในสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองนั้นมีผลกระทบต่อพนักงานสอบสวนในแง่ของความเป็นธรรม ความโปร่งใส แม้หน่วยงานทั้งสองหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่มีพนักงานสอบสวนคดีนั้นจะแยกตัวออกมาเป็นอิสระเพื่อทำการสอบสวนในคดีอาญาแล้วก็ตาม แต่นักการเมืองและผู้ที่มีอิทธิพลทางสังคมมักเข้ามาขัดขวางการทำงานของพนักงานสอบสวนให้ทำงานได้อย่างไม่เต็มที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยตรงอาจทำให้พนักงานสอบสวนใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องต่อผู้ถูกกล่าวหาในการแสวงหาพยานและส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

โดยในปัจจุบันนั้นพลังของมวลชนในการที่จะเคลื่อนไหวหรือเป็นการเรียกร้องเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยอาศัยพลังมวลชนในการเคลื่อนไหวให้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของบุคคลนั้น โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายหรือความถูกต้องก็ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนมากทีเดียว

การเคลื่อนไหวทางการเมืองก็เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวน ผู้เขียนเห็นว่า พนักงานสอบสวนควรที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายโดยยึดหลักนิติธรรมและสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นหลักในการสอบสวนคดีและไม่ควรที่จะกระทำการใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

5) ปัญหาการกระทำโดยไม่ชอบของพนักงานสอบสวน

การกระทำโดยไม่ชอบของพนักงานสอบสวนนั้นแบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ ประการแรกการกระทำที่มีผลกระทบต่อสภาพร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การสอบปากคำที่เป็นการทรมานหรือเป็นการปฏิบัติที่โหดร้าย จากแถลงการณ์วันต่อต้านการทรมานสากล วันที่ 26 มิถุนายน 2553 นับตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2553 องค์กรสิทธิมนุษยชนได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีที่ถูกควบคุมตัวในศูนย์เสริมสร้างสมานฉันท์ อย่างน้อย 6 ราย ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม 2553 ญาติร้องเรียนขอให้ตรวจร่างกายผู้ถูกควบคุมตัวสองราย โดยสงสัยว่า

อาจถูกซ้อมทรมานเนื่องจากพบเห็นผู้ถูกควบคุมตัวมีสภาพร่างกายอ่อนเพลีย หลังจากมีการสอบข้อเท็จจริงแล้วน่าจะเชื่อได้ว่ามีการทำร้ายร่างกายผู้ต้องสงสัยในระหว่างการควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงด้วยวิธีการต่างๆ บางรายถูกทำร้ายร่างกายด้วยการทุบตีด้วยของแข็ง ถูกผู้สอบปากคำใช้ถุงพลาสติกครอบศีรษะเพื่อไม่ให้หายใจ บางรายถูกบังคับให้ยืนและถูกบังคับไม่ให้นอนโดยใช้ผู้สอบปากคำหลายชุดหมุนเวียนกันเข้ามาสอบรวมทั้งการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยเป็นเวลานานๆ ในห้องเล็กๆ ที่เปิดเครื่องปรับอากาศในอุณหภูมิที่ต่ำ และคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 ดังได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่มีผลกระทบต่อสภาพทางร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างชัดเจน ซึ่งศาลฎีกาให้ความเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาให้นี้ให้การรับสารภาพโดยอยู่ในสภาวะทางร่างกายที่เหนื่อยล้าอ่อนเพลียทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่น่าเชื่อถือ สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนละเลยที่จะรักษาสิทธิของความเป็นผู้ถูกกล่าวหาและละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา และการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเหนื่อยล้าอ่อนเพลียนั้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นการทรมานร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งผลของการทรมานนี้ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเหนื่อยล้าอ่อนเพลียจึงรับสารภาพซึ่งเป็นการให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองที่สำคัญผู้ถูกกล่าวหาไม่มีเสรีภาพที่จะให้การเพราะผู้ถูกกล่าวหาถูกละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจโดยวิธีการกระทำที่ไม่ชอบของพนักงานสอบสวน โดยวิธีทรมาน ทำให้เหนื่อยล้า อ่อนเพลีย เป็นต้น

ระเบียบเกี่ยวกับระยะเวลาในการสอบสวน

ระเบียบเกี่ยวกับระยะเวลาในการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนนั้นเป็นตัวควบคุมพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมเท่านั้น ออกมาเพื่อควบคุมพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่เพียงเท่านั้น ไม่มีระเบียบกำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนว่าจะให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดพักหรือผ่อนคลายเป็นระหว่างการสอบปากคำของผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด การจะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักนั้นพนักงานสอบสวนต้องดูเป็นพลติการณ์ในแต่ละเรื่อง ไปดูตามความเหมาะสมว่าในขณะที่นั้นผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสามารถรับรู้เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่ในขณะที่พนักงานสอบสวนได้สัมผัส หรือผู้ถูกกล่าวหาตกอยู่ในสภาวะด้อย เช่น หวาดกลัว วิตกกังวล เครียด จากเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวนสองต่อสอง ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาที่มีสภาวะที่ด้อยกว่าในแง่ของความเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้น คือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางกว่าผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้นเอง การจะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักเพื่อผ่อนคลายเป็นระหว่างการสอบปากคำนั้นเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นสำคัญ สิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น ผู้ถูกกล่าวหาได้รับบาดเจ็บ หรือเจ็บป่วย หรือไม่ประการใดก็ต้องหยุดพักการสอบสวนไว้ก่อนโดยนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปรักษาพยาบาล เป็นต้น หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่อยู่ในภาวะที่จะให้การได้ หรือมีเหตุแทรกแซงอย่างอื่น เช่น การสูญเสียคนรักไป

ในขณะที่จะทำการสอบสวน ผู้เขียนเห็นว่าเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่กระทบต่อความรู้สึกและมีผลต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น ซึ่งถ้าหากให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าเมื่อใดควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำนั้นเป็นเรื่องในทางอัตวิสัย (Subjective) มาก และความรู้สึกของแต่ละบุคคลนั้นก็มีความรู้สึกที่แตกต่างมากน้อยนั้นต่างกันเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนไม่ชัดเจน เจ้าพนักงานสอบสวนบางคนอาจมีความรู้สึกอ่อนไหว เข้มแข็ง บึกบึนต่างกัน ความรู้สึกของบุคคลนั้น ไม่อาจเท่ากันได้ จึงเป็นปัญหาในการที่จะใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างสอบปากคำ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อตัดปัญหาความกำกวม ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจนในการใช้ดุลพินิจให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำ คือเพิ่มความเป็นภาวะวิสัย (Objective) มากขึ้น

การกระทำที่มีขอบของพนักงานสอบสวนนี้ส่งผลกระทบต่อความมีเสรีภาพในการที่จะเลือกและตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าพนักงานสอบสวนควรมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

ปัญหาการมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเป็นปัญหาสำคัญเพราะส่งผลกระทบต่อถ้อยคำที่ได้มาว่ารับฟังได้หรือไม่อย่างน้อยเพียงไรซึ่งนอกจากจะทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นรับฟังไม่ได้แล้วยังส่งผลกระทบต่อตัวพนักงานสอบสวนเองในแง่ของความชอบธรรมอาจไม่ได้รับความเชื่อถือหรือภาพลักษณ์พนักงานสอบสวนอาจถูกมองในแง่ลบ

ประการที่สอง การกระทำที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา กล่าวคือ การให้คำมั่นสัญญา การขู่เข็ญ หลอกลวง เช่น พนักงานสอบสวนรู้อยู่แล้วว่าคดีนี้ไม่มีพยานยืนยันเอาความผิดแก่ผู้ต้องหา แต่หลอกลวงผู้ต้องหาว่ามีพยานยืนยันเอาความผิด ผู้ต้องหาจึงยอมให้การรับสารภาพ ดังนี้ คำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาเกิดขึ้นจากการหลอกลวงต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226

คำพิพากษาฎีกาที่ 473/2539 หากผู้ต้องหาเข้าใจว่าถ้าตนไม่รับสารภาพตำรวจก็จะต้องจับกุมภริยาของผู้ต้องหาและคนในบ้านทั้งหมด ถือว่าเป็นการรับสารภาพโดยมีเหตุจูงใจให้กลัวและบังคับให้รับ ไม่อาจรับฟังได้⁴

การจูงใจที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเหล่านั้นเป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่มีผลกระทบต่อรูปแบบทางด้านจิตใจ เป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาหมดไป เพราะการยอมรับเกิดจากการทำให้กลัวมิได้เกิดจากการตัดสินใจของ

⁴ หนังสือคำพิพากษาฎีกา เล่ม 2. (2539). หน้า 90-97.

ผู้ถูกกล่าวหาที่จะยอมรับสารภาพด้วยความเต็มใจแต่ที่ยอมรับสารภาพเพราะความกลัว จึงเป็นถ้อยคำที่ได้มาโดยไม่ชอบจึงไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1758/2523 พยานที่เกิดจากการขู่เข็ญจงใจว่าจะให้พยานออกจากราชการโดยได้รับบำนาญและจะไม่จับกุมดำเนินคดี รับฟังไม่ได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226⁵

ถ้อยคำที่เกิดจากการขู่เข็ญ เป็นการรบกวนเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาอย่างสิ้นเชิง เพราะการที่ผู้ถูกกล่าวหายอมรับสารภาพนั้นเกิดจากการขู่เข็ญ การขู่เข็ญด้วยสิ่งที่คุณถูกกล่าวหาต้องการนั้นมีผลโดยตรงต่อเสรีภาพในการตัดสินใจ จึงถือว่าการขู่เข็ญเป็นความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาต่อรูปแบบทางด้านจิตใจ และเป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาหมดไป ในอีกมุมหนึ่งก็คือ การบังคับให้ยอมรับโดยการขู่เข็ญในสิ่งที่คุณต้องการ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามของกฎหมายที่ห้ามทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไป

คำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้นล้วนเป็นกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาและถือว่าการสอบคำให้การที่เกิดจากการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง นั้นมีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา

สรุปหลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมาตรา 135 ที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่ได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อห้ามการกระทำของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อความที่เพิ่มคือ ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรานี้ก็คือ ถ้อยคำนั้นรับฟังไม่ได้ตามมาตรา 226 และสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 ด้วยความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ก็คือ การละเมิดมิได้ซึ่งเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา ดังนั้น ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “ให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา” จึงมีความหมายกว้าง การกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทุกสถานย่อมเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

⁵ หนังสือคำพิพากษาฎีกา ตอนที่ 1-8. (2523). หน้า 1190.

ดังนั้นถ้อยคำที่ได้มานั้นต้องเป็นถ้อยคำที่มีได้เกิดจากการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆในเรื่องที่ต้องหานั้น ผู้เขียน เห็นว่าเมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน พ.ศ. 2547 นั้นทำให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามากขึ้นเป็นการป้องกันผู้ถูกกล่าวหาจากการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนซึ่งเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนคดีอาญานั้นมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี จึงต้องรักษาสมดุลของ “อำนาจรัฐ” และ “หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน” หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้เพื่อให้ความ มั่นคง แน่นอน เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อย่างในบางเรื่องที่สำคัญๆจึงกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย นอกเหนือจากในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบโดยประการใดๆไม่อาจรับฟังเป็น พยานหลักฐานได้” อย่างไรก็ตามแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะถูกยกเลิกไป ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ก็ตามแต่ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับความคุ้มครองตาม ประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และพันธกรณีแห่งประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” เพราะฉะนั้นในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่บรรดาชนชาวไทย เคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและพันธกรณีแห่งประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการ คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 ต่อไปด้วย⁷ จากหลักการ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองมาตลอดโดยมีการบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรื่อยมาจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการแก้ไขมาตรา 135 ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการป้องกันการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวน คดีอาญามีให้ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆแก่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นการ

⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก. เล่มเดิม. หน้า 2-3.

⁷ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. เล่มเดิม. หน้า 88.

บัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งหากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนฝ่าฝืนก็จะทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นรับฟังไม่ได้เลย การไม่รับฟังถ้อยคำที่ได้มาจากการกระทำที่มีชอบของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนนั้นเป็นป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ทำการสอบสวนคดีอาญาละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาและเพื่อเป็นการยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานกระทำการเช่นนั้นอีกหรือกล่าวได้ว่า “เป็นการเตือนเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนนั่นเอง”

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อน พ.ศ. 2547

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2547 นั้น กำหนดหลักเกณฑ์ของการสอบสวนผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้ว่าต้องไม่ล่อลวง ชูเชิญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างใดเพื่อให้เขายอมให้การ ซึ่งเป็นสิทธิที่จะให้การโดยสมัครใจของผู้ต้องหาเป็นหลักที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และการให้การของผู้ต้องหาต้องเกิดจากความสมัครใจ มิใช่เกิดจากการบังคับชูเชิญหรือให้สัญญาเพราะการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นสิ่งที่น่าสงสัยว่าเป็นความจริงหรือไม่ยังเป็นการละเมิดหลักการที่รัฐต้องมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานอื่นมิใช่ นำมาจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง ผลของการบังคับชูเชิญหรือให้สัญญาให้ผู้ต้องหาให้การอย่างใดๆทำให้การนั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 226 และหลักดังกล่าวได้รับการรับรองในมาตรา 33 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 ความว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการทรมาน ชูเชิญ หรือใช้กำลังบังคับ หรือถ้อยคำที่เกิดจากการกระทำใดๆที่ทำให้เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้” แม้ว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเช่นนี้ แต่ในทางปฏิบัติผู้ต้องหาถูกข่มขู่ให้ให้การอยู่เสมอและไม่ทราบว่ามีสิทธิหนึ่งไม่ยอมให้การได้⁸ จะเห็นได้ว่ามาตรา 135 ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2547 นี้ห้ามเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนเฉพาะการล่อลวง การชูเชิญ การให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างใดเพื่อให้เขายอมให้การเท่านั้น หลักการที่สำคัญของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ สิทธิที่จะให้การโดยสมัครใจนั่นเอง หากมีการฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าวก็ทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานได้ แสดงให้เห็นว่าในอดีตนั้นกฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องเสรีภาพในการที่จะตัดสินใจว่าตนจะให้หรือไม่อย่างไรก็ได้ ในความหมายที่แคบโดยระบุห้ามมิให้พนักงานสอบสวนล่อลวง ชูเชิญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างใดเพื่อให้เขายอมให้การ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายมาตรา 135 นี้ จะมีเฉพาะส่วนที่เป็นการกระทำของเจ้าพนักงานในรูปแบบของการล่อลวง ชูเชิญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาอย่างใดเท่านั้น เช่นพนักงานสอบสวนรู้อยู่แล้วว่าคดีนี้ไม่มีพยานยืนยันเอาความผิดแก่ผู้ต้องหา แต่หลอกลวงผู้ต้องหาว่ามีพยานยืนยันเอาความผิด ผู้ต้องหาจึงยอมให้การรับสารภาพ ดังนี้

⁸ ณรงค์ ใจหาญ ข เล่มเดิม. หน้า 158.

คำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาเกิดขึ้นจากการหลอกลวงต้องห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐานตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลัง พ.ศ. 2547

มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลังการแก้ไข พ.ศ. 2547⁹ บัญญัติไว้ว่า ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเกียรติ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆในเรื่องที่ต้องหา

มาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่ได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อห้ามการกระทำของพนักงานสอบสวนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยข้อความที่เพิ่มคือ ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งผลของการฝ่าฝืนมาตรานี้ก็คือ ถ้อยคำนั้นรับฟังไม่ได้ตามมาตรา 226 และสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 243 ด้วย โดยท่านอาจารย์ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฅ นคร ท่านได้ให้ความเห็นว่า หัวใจของบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ คือ “เสรีภาพในการตัดสินใจ” ของผู้ถูกกล่าวหา จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการแก้ไขมาตรา 135 นี้เป็นการขยายการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนให้กว้างขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการให้คำมั่นสัญญา ชูเกียรติ หลอกลวง เท่านั้นแต่ได้กำหนดให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและกว้างมากขึ้น โดยเพิ่มคำว่า ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” เป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อห้ามมิให้พนักงานสอบสวนห้ามกระทำการที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยวิธีต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนและกว้างขวางเพื่อให้ครอบคลุมถึงการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนซึ่งใช้วิธีการสอบปากคำด้วยวิธีที่มิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งท่านอาจารย์ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฅ นคร ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า ผู้ต้องหาติดบุหรี่อย่างรุนแรง พนักงานสอบสวนนำบุหรี่มาถือไว้เพื่อล่อให้ผู้ต้องหาให้การ โดยการแลกกับบุหรี่จนผู้ต้องหาทนความอยากบุหรี่ไม่ไหวจึงให้การรับสารภาพ เช่นนี้ถือว่าเป็นการทรมานแล้ว

สรุปได้ว่าการกระทำใดๆที่เป็นการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีอิสระที่จะตัดสินใจในการให้ถ้อยคำนั้นถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว

⁹ มาตรา 135 เดิมถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 40.

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่กระทบต่อการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

การกระทำของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาที่กระทบต่อการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ต้องเป็นการกระทำโดยตรงจากตัวของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนนั้นเท่านั้น ในกรณีที่ตีความอย่างเคร่งครัดตามตัวอักษรที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากเป็นการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีเจ้าพนักงานสอบสวนแล้วถ้อยคำที่ผู้ถูกกล่าวหาให้การนั้นรับฟังได้ แม้จะเป็นการละเมิดเสรีภาพ ในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม เช่น ญาติมาพบผู้ถูกกล่าวหาแล้วญาติพูดให้ผู้ถูกกล่าวหาให้ ยอมรับสารภาพ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติ ห้ามเฉพาะพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนเท่านั้น แต่ไม่ได้ห้ามบุคคลอื่น

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2215/2548 ขณะที่จำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจ ญาติพี่น้องของจำเลยเดินทางไปเยี่ยม จำเลยได้พูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ญาติพี่น้องฟังญาติ พี่น้องจำเลยบอกจำเลยให้รับสารภาพ จำเลยจึงให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน แสดงว่าจำเลยให้ การรับสารภาพโดยสมัครใจ มิได้เกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบ ประการอื่น จึงใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันจำเลยในการพิจารณาได้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 135 แสดง ให้เห็นว่าศาลฎีกาถือว่าการกระทำของบุคคลอื่นที่มีเจ้าพนักงานสอบสวนที่เป็นการละเมิด เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้นไม่ขัดต่อกฎหมายไม่เป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถ้อยคำที่ได้มานั้นใช้เป็นพยานได้

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อหัวใจของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อยู่ที่การมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา แม้จะเป็นการกระทำของบุคคลอื่นๆ ที่มีเจ้า พนักงานสอบสวน หากเป็นการกระทำที่ทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไป น่าจะเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 ได้เช่นกัน ผู้เขียนเห็นว่า มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา นั้นน่าจะหมายความรวมถึงบุคคลอื่นบุคคลใดที่ให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ทรมาณ ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่อง ที่ต้องหานั้นด้วย

ดังนั้นการกระทำของพนักงานสอบสวนที่กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้นมีดังนี้ คือ การกระทำที่มิชอบของพนักงานสอบสวนในทุกรูปแบบที่ทำให้เสรีภาพ ในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไป กล่าวคือ การกระทำที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการ ตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งหมดถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของ ผู้ถูกกล่าวหา

4.4.1 รูปแบบของการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ต้องห้าม

รูปแบบของการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) การกระทำที่มีผลกระทบต่อสภาพร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การทรมาน การใช้กำลังบังคับ
- 2) การกระทำที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การให้คำมั่นสัญญา การขู่เชิญ การหลอกลวง การกระทำมิชอบโดยประการใดๆ เป็นต้น

ลักษณะของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามแบ่งออกได้อย่างกว้างๆ เป็น 2 ลักษณะด้วยกันกล่าวคือ¹⁰

- 1) การกระทำที่มีผลกระทบต่อสภาพร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การทรมาน การใช้กำลังบังคับ

คำว่า ทรมาน หมายถึง การกระทำพฤติกรรมอื่นใดในลักษณะที่ทำให้ผู้ถูกกระทำมีความเหน็ดเหนื่อยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น การสอบสวนผู้ต้องหาเป็นเวลานานๆ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวนทำให้ผู้ต้องหาไม่มีเวลาพักผ่อน จนกระทั่งผู้ต้องหายอมรับสารภาพในที่สุดหรือแกล้งปลุกให้ผู้ต้องหารับการสอบสวนทุกๆ ชั่วโมงจนไม่มีเวลาหลับนอน เป็นต้น¹¹ จะเห็นได้ว่าแม้จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนไว้อย่างชัดเจนว่า ห้าม “ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ” ก็ตามเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนก็ยังฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายให้เห็นกันอยู่เนืองๆทราบได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 ที่ได้กล่าวมาแล้วและจากแถลงการณ์วันต่อต้านการทรมานสากลดังกล่าวล้วนแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่สอบสวนได้ละเอียดที่จะปฏิบัติตามกฎหมายอย่างชัดเจนนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ออกมาสู่สังคมเพียงบางส่วนเท่านั้น หากกล่าวถึงกรณีที่ไม่ปรากฏให้สังคมได้รับรู้ก็ยังมีอีกมากมาย ซึ่งผู้เขียนไม่อาจนำมากล่าว ณ ที่นี้ได้ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาบางรายถูกทำร้ายร่างกายด้วยการทุบตีด้วยของแข็ง ถูกผู้สอบปากคำใช้ถุงพลาสติกครอบศีรษะเพื่อไม่ให้หายใจ บางรายถูกบังคับให้ยืนและถูกบังคับไม่ให้นอนโดยใช้ผู้สอบปากคำหลายชุดหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวนรวมทั้งการสอบปากคำผู้ต้องสงสัยเป็นเวลานานๆ ในห้องเล็กๆ ที่เปิดเครื่องปรับอากาศในอุณหภูมิที่ต่ำ เหล่านี้คือรูปแบบของการทรมานที่มีปรากฏให้เห็น มาตรา 135 บัญญัติห้ามพนักงานสอบสวนไว้อย่างชัดเจนว่า ห้าม “ทรมาน” ผู้ถูกกล่าวหา แต่ถึงอย่างไรพนักงานสอบสวนก็ยังคงกระทำการ

¹⁰ หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548. โดยอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พันธ์.

¹¹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. เล่มเดิม. หน้า 90.

ฝ่าฝืนกฎหมายโดยการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาด้วยการทรมานเรื่อยมาแม้จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ก็ตาม ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำเพื่อลดความตึงเครียดความเหนื่อยล้า อ่อนเพลีย ซึ่งผลของการที่ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำนั้นจะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความเป็นอิสระไม่ถูกกดดันจากความเครียด สภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ความเมื่อยล้าจากการสอบปากคำ ทำให้ผู้ถูกกล่าวหากลัวให้ข้อมูลที่แท้จริง ถูกต้อง ชัดเจน ไม่คลุมเครือ ตรงไปตรงมา นำมาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด

คำว่า การใช้กำลังบังคับ หมายถึง การกระทำโดยใช้กำลังบังคับให้เกิดความเจ็บปวดหรือให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เช่น การใช้กำลังกับร่างกายของผู้ต้องหาให้เกิดความเจ็บปวดหรือให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจจนผู้ต้องหายอมรับสารภาพ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2804/2548... จำเลยนำสืบว่าถูกเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมซ้อมโดยมีบันทึกข้อความซึ่งพยาบาลเทคนิครับรองอาการบาดเจ็บของจำเลย

การทรมานผู้ถูกกล่าวหาที่นั่นถือว่าการกระทำความผิดกฎหมายอาญาฐานทำร้ายร่างกายและผู้ที่เกี่ยวข้องคือเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีอำนาจที่เหนือกว่าเพราะผู้ถูกกล่าวหาตกเป็น ผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด แต่ถึงแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะตกเป็น ผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด เจ้าพนักงานของรัฐก็ไม่มีสิทธิที่จะทำร้ายร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาได้เลย และไม่มียุทธศาสตร์บัญญัติให้อำนาจของเจ้าพนักงานให้ทำร้ายร่างกายผู้ถูกกล่าวหาไว้แต่อย่างใด จึงเห็นสมควรหยุดยั้งการสอบปากคำที่เป็นการใช้กำลังบังคับและเห็นว่าการใช้กำลังบังคับเป็นอาชญากรรมและถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งผลของการไม่ใช้กำลังบังคับนั้น ทำให้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นไปตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้และสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลที่ประเทศไทยเข้าร่วมปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2) การกระทำที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การให้คำมั่นสัญญา การขู่เชิญ การหลอกลวง การกระทำมิชอบโดยประการใดๆ เป็นต้น

การให้คำมั่นสัญญา หมายถึง พฤติการณ์การกระทำในลักษณะที่เป็นการให้สัญญาว่าจะมีสิ่งตอบแทนให้เมื่อผู้ต้องหกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการเช่น รับเสียโดยดีเขาจะกันไว้เป็นพยาน คำรับของผู้ต้องหารับฟังไม่ได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 500/2474¹²

การให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับสารภาพโดยการให้คำมั่นสัญญา เป็นการรบกวนเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทำให้เขาไม่มีอิสระเสรีภาพในการตัดสินใจที่แท้จริง แต่การยอมรับสารภาพนั้นเกิดจากการให้คำมั่นสัญญานั้นเอง การให้คำมั่นสัญญาจึงเป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไป

¹² แหล่งเดิม.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1028/2474 รับเสียเขาจะปล่อยผู้กลับบ้านเหตุที่ภริยารับก็เพราะมีคนหนุนให้รับหาได้รับด้วยน้ำใสใจจริงไม่คำรับของภริยาจึงรับฟังไม่ได้

การที่พนักงานสอบสวนอ้างถึงผู้อื่นที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นการรบกวนเสรีภาพในการตัดสินใจของเขาอย่างแท้จริง การที่ผู้ถูกกล่าวหายอมรับเพราะกระทบต่อจิตใจของเขา การยอมรับสารภาพนั้นไม่ได้เกิดจากน้ำใสใจจริงของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง ถ้อยคำที่ได้มานั้นจึงเป็นถ้อยคำที่ทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไป จึงไม่อาจรับฟังเป็นพยานในคดีได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1567-1568/2479 คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นสอบสวนซึ่งรับโดยคำหลงเชื่อคำกล่าวแนะนำของเจ้าพนักงานเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์ในทางคดี มิใช่รับโดยสุจริต ฟังลงโทษจำเลยไม่ได้

พนักงานสอบสวนให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาว่าถ้ารับสารภาพจะไม่ฟ้อง ผู้ต้องหาจึงรับสารภาพโดยหวังประโยชน์ว่าจะได้รับการกันตัวเป็นพยาน คำพิพากษาฎีกาที่ 1039/2482¹³ การที่พนักงานสอบสวนหลอกหรือทำให้หลงเชื่อนั้นก็เป็นการรบกวนเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง เพราะเขาไม่ได้ให้การด้วยความเต็มใจแต่เขายอมรับเพราะการล่อลวงของพนักงานสอบสวน เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาจึงเสียไป ถ้อยคำที่ได้มานั้นจึงไม่อาจใช้เป็นพยานในคดีได้เลย ถ้อยคำนั้นจึงเสียไป

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ให้สัญญาแก่ผู้ถูกกล่าวหาในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้ได้รับคำสารภาพ หรือถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาที่เกิดขึ้นจาก การจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น นั้น เหตุในการไม่รับฟังก็อาจอธิบายได้ว่า คำรับสารภาพหรือถ้อยคำนั้นๆ ให้ออกมาโดย “ไม่สมัครใจ” (Involuntary) จึงมีความไม่น่าเชื่อถือ อยู่ในตัวเอง ไม่ควรที่จะอ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ให้ถ้อยคำนั้น ศาลสหรัฐอเมริกาเคยกล่าวให้เหตุผลในการไม่รับฟังไว้ในคดี *Rogers v. Richmond* ว่า รัฐมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาโดยหาพยานหลักฐานจากแหล่งอื่นๆ มิใช่การบังคับเอาจากปากของบุคคลนั่นเอง คำอธิบายนี้ย่อมหาความหมายว่า หากรัฐจะใช้ถ้อยคำของบุคคลใดเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น บุคคลนั้นจะต้องให้ถ้อยคำออกมาด้วยความ “สมัครใจ” อย่างแท้จริง¹⁴

¹³ แหล่งเดิม.

¹⁴ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 18-19.

คำว่า ชู่เจี๋ย หมายถึง การกระทำพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ต้องหาอยู่ในภาวะหวัดกว่า จะเกิดอันตรายแก่ตนเองหรือแก่ผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็นการชู่เจี๋ย โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม การชู่เจี๋ยโดยตรงเช่น ชู่ว่าจะทำร้ายร่างกาย หรือชู่เจี๋ยทางอ้อม ด้วยวาจาหรือพฤติกรรมก็ตาม เช่น ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะสอบปากคำผู้ต้องหาคนหนึ่ง พนักงานสอบสวนได้นำผู้ต้องหาในคดีอื่นเดินผ่านห้องสอบสวนไปข้างหลังห้องได้ยินเสียงช่อม ผู้ต้องหา และมีเสียงร้องว่ายอมรับแล้ว เมื่อเจียบไปพนักงานสอบสวนก็มาสอบผู้ต้องหา เช่นนี้ถือว่าเป็นการชู่เจี๋ยโดยทางอ้อมแล้ว แม้พฤติกรรมจะไม่มีคำชู่เลยก็ตาม¹⁵

คำว่า หลอกหลวง หมายถึง การกล่าวถ้อยคำอันเป็นที่ล่อลวงให้ผู้ต้องหากเกิดความเข้าใจผิด เช่น กล่าวว่ามีพยานหลักฐานอื่นยืนยันหมดแล้ว คำรับจึงอยู่ในลักษณะของการสำคัญผิด มิได้รับสารภาพโดยซื่อตรง คำพิพากษาฎีกาที่ 598/2484¹⁶

คำว่า การกระทำโดยมิชอบประการใดๆ หมายถึง พฤติการณ์การกระทำอื่นใดที่มี ลักษณะเป็นการกระทำโดยมิชอบเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไร หรือการกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย

การกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น พนักงานสอบสวน ได้ทำการสอบสวนโดยไม่ปฏิบัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13, 13 ทวิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ, 133 ตริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1, 134/2, 134/3, 134/4 หรือการกระทำโดยมิชอบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคสี่ เป็นต้น¹⁷

รูปแบบของการกระทำที่มิชอบของพนักงานสอบสวนที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น สรุปได้ว่า การกระทำใดที่เป็นละเมิด เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

การกระทำของพนักงานสอบสวน “โดยมิชอบประการใดๆ” น่าจะหมายความว่า การสอบสวนโดยทำ หรือ จัดให้ทำด้วยวิธีใดๆ “โดยมิชอบในทำนองเดียวกับ การทรมาน การชู่เจี๋ย จงใจ” นั้นเองซึ่งอาจหมายถึง “การซักถามผู้ต้องหาจนเกินขอบเขตธรรมดาจนเห็นได้ว่าเป็นการ ทรมานต่อจิตใจหรืออนาถ หรือสอบสวนในขณะที่ผู้ต้องหา มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ คงถือไม่ได้ว่าผู้ต้องหาให้ถ้อยคำออกมาโดยสมัครใจอย่างแท้จริง จึงไม่ใช่

¹⁵ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. เล่มเดิม. หน้า 89.

¹⁶ เล่มเดิม.

¹⁷ เล่มเดิม.

พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ ศาลไม่อาจรับฟังคำรับสารภาพโดยไม่สมัครใจนั้นไม่ได้¹⁸ วิธีการสอบปากคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้วเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

4.4.2 ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหัวใจของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ “เสรีภาพในการตัดสินใจ” ของผู้ถูกกล่าวหา ปัญหาที่ว่าหากผู้ถูกกล่าวหายินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวใช้ได้หรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548... จึงมีเหตุผลสมควรสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยที่ 2 มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งร่างกายและจิตใจและมีผลกระทบต่อน้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพที่ได้รับจากจำเลยที่ 2 ด้วย พยานหลักฐาน โทกต์เกี่ยวกับคำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนจึงไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ จากเหตุผลที่ศาลฎีกาให้ไว้ในฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้จะเป็นรูปแบบการสอบคำให้การที่ต้องห้ามของเจ้าพนักงานสอบสวนก็ไม่ทำให้ถ้อยคำที่ได้มาโดยการฝ่าฝืนมาตรา 135 เสียไป ถ้อยคำนั้นรับฟังได้เพียงแต่ไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเท่านั้น ซึ่งอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ได้ให้ความเห็นไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548 โดยศึกษาเทียบเคียงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 136a ไว้ว่า

1) การตัดสินใจและการกระทำความเจตจำนงที่เป็นอิสระของผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจที่จะถูกทำให้เสียไปด้วยวิธีการกระทำโดยมิชอบต่อกายและจิตใจ การทำให้เหนื่อยอ่อน การทำร้ายร่างกาย การจ่ายยา การทรมาน การหลอกลวง หรือการสะกดจิต มาตรการบังคับจะถูกนำมาใช้ได้เท่าที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้ทำได้ การข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการบังคับใดๆ ที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้อนุญาตให้ทำได้ และการให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายเป็นสิ่งที่ต้องห้าม

2) มาตรการใดๆ ที่ทำให้ความสามารถในการระลึกหรือความสามารถในการรับรู้ข้อเท็จจริงของผู้ถูกกล่าวหาต้องเสียไป ไม่อาจทำได้

3) ข้อห้ามตามที่กำหนดไว้ใน 1) และ 2) โดยไม่คำนึงความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา คำให้การใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดข้อห้ามดังกล่าวข้างต้น ไม่อาจรับฟังได้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะให้ความยินยอมให้รับฟังได้ก็ตาม

¹⁸ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ ก เล่มเดิม. หน้า 27.

เพราะว่ามาตรา 136a ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของมาตรา 1 กฎหมายพื้นฐาน (เทียบกับของ
ไทยคือรัฐธรรมนูญ) ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะให้ความยินยอมต่อรูปแบบ
ของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวก็ไม่มีผลใช้บังคับ

หลักประกันของข้อห้ามดังกล่าวก็คือ การสอบคำให้การที่เป็นการต้องห้ามนั้นไม่อาจ
นำคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ กล่าวคือรับฟังไม่ได้ (ตามมาตรา 136a
วรรคสามประโยคที่สอง) แม้จะเกิดจากความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม

สรุปได้ว่าแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะให้ความยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่
ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ กล่าวคือผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะสละสิทธิ
ความมีเสรีภาพที่จะให้การได้เลย คือ ความมีเสรีภาพในการที่จะตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา
ผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจที่จะสละสิทธิได้ เพราะการมีเสรีภาพในการตัดสินใจนั้นต้องเกิดขึ้นจากความมี
เสรีภาพที่แท้จริงคือเป็นการให้การด้วยน้ำใสใจจริง การให้การด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริงไม่มี
สิ่งใดที่จะมาทำให้การให้การนั้นขัดขวางต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาได้เลย
หลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้ว
เป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาที่ยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามนั้น
ไม่อาจนำคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ กล่าวคือรับฟังไม่ได้เลยเพราะ
มาตรา 135 มีไว้เพื่อที่จะคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถตัดสินใจได้อย่าง
เป็นอิสระและกระทำตามเจตจำนงที่ตัดสินใจไปนั้นได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือจะให้การหรือไม่ก็ได้
และถ้าให้การแล้วจะให้การอย่างไรก็ได้

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ว่าความ
ยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาที่ยินยอมต่อรูปแบบของการสอบสวนที่มีขอบนั้นไม่อาจนำมาใช้ได้ ทำให้
ถ้อยคำที่ได้มาจากการกระทำที่มีขอบของเจ้าพนักงานสอบสวนนั้นไม่สามารถรับฟังเป็น
พยานหลักฐานเพื่อเอาผิดกับผู้ถูกกล่าวหาได้เลย

4.4.3 เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

สิทธิที่จะไม่ให้การ (Right to silence) และสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดอะไรในทางที่
เป็นผลร้ายแก่ตนเอง (Privilege against self-incrimination) เป็นเรื่องที่สอดคล้องกันกับข้อสันนิษฐาน
ไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด
ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วผู้ถูกกล่าวหาไม่มีหน้าที่ที่จะต้องไปพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง หากแต่
เป็นหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะต้องพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด
ตามข้อกล่าวหาจริงหรือไม่ หากพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องเป็นไปตามข้อสันนิษฐานคือผู้ถูกกล่าวหา

เป็นผู้บริสุทธิ์ดังกล่าว¹⁹ ดังคำพูดที่กล่าวว่า “การปล่อยคนที่กระทำความผิดไปสืบคนก็ยิ่งดีกว่าที่จะต้องลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงหนึ่งคน” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมต้องได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมเพราะผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จึงกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาได้กระทำความผิด และถึงแม้จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามที่มีผู้กล่าวหา นั้น ไม่ใช่ผู้ที่กระทำความผิดตามที่มีผู้กล่าวหา ยกตัวอย่างเช่น คดีเซอร์เอน เป็นต้น ที่ปรากฏให้เห็นว่าผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษนั้น ไม่ใช่ผู้ที่กระทำความผิดอย่างแท้จริง หรือที่เรียกว่า “การจับแพะ” นั้นเอง จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมนั้นต้องมีกรกลั่นกรองและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเพราะถ้ามีการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ก็เท่ากับว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้บังคับให้ผู้ถูกกล่าวหาให้การโดยไม่สมัครใจและถึงจะมีกฎหมายบัญญัติว่าถ้อยคำที่ได้มาโดย หรือเกิดขึ้นโดยความไม่สมัครใจของผู้ถูกกล่าวหา นั้น ไม่อาจรับฟังได้ การกระทำที่เกิดกับผู้ถูกกล่าวหา ก็เป็นการกระทบกระเทือนต่อร่างกายและจิตใจซึ่งทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้กล่าวหาเสียไป และถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของมนุษย์

วิเคราะห์หลักเกณฑ์ในต่างประเทศที่นำมาเทียบกับประเทศไทย

นอกจากหลักเกณฑ์ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ 14 ตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ เพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ข้อ 21 ก็กำหนดหลักเกณฑ์นี้ไว้สรุปได้ว่า “การบังคับให้ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกให้การรับสารภาพหรือให้การในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง หรือผู้อื่นถือเป็นการต้องห้าม” คำว่า “ให้การในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองหรือผู้อื่น” ดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าจำกัดเฉพาะว่าเป็นเรื่องที่ไม่จริงและใส่ร้ายป้ายสีเท่านั้น หากแต่มีความหมายครอบคลุมว่าจะไปบังคับให้ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกให้การตามความจริงในทางที่จะยืนยันว่าตนเองหรือผู้ใดกระทำความผิดอันนำไปสู่การดำเนินคดีกับตนหรือผู้นั้นต่อไปไม่ได้ด้วยเหตุผลที่จำเป็นต้องกำหนดห้ามเช่นนี้ก็เพราะผู้ถูกกล่าวหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ระหว่างถูกจำกัดอิสรภาพนั้นย่อมอยู่ภายใต้แรงกดดันอันอาจมีการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยมิชอบจากผู้ถูกกล่าวหา นั้น โดยหลักการของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิตั้งแต่ต้น²⁰ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่าง

¹⁹ ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 70.

²⁰ แหล่งเดิม.

การสอบปากคำนั้นเป็นสิทธิเสรีภาพที่ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ที่เป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำที่จะให้การ โดยสมัครใจแต่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่รัฐให้อำนาจหน้าที่สอบสวนนั้นมักจะไม่นำถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเพราะมุ่งที่จะแสวงหาพยานหลักฐานจนลืมที่จะรักษาสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้กำหนดบทตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบไว้ในมาตรา 226 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าพยานหลักฐานใดที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ดังนั้นการกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาแล้วย่อมทำให้ถ้อยคำที่ได้มานั้นเสียไป ไม่ใช่มีผลเพียงว่าถ้อยคำนั้นรับฟังได้แต่ไม่น่าเชื่อถือซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าถ้อยคำใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปถ้อยคำนั้นไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้เลย และถือว่าการแสวงหาพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องพยายามรวบรวมแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาจริงหรือไม่ก็เป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมแต่ต้องมีใช้การแสวงหาพยานหลักฐานที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นอย่างเด็ดขาด ถ้าหากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนละเมิดสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าวิธีใดๆ ก็ตามที่มีผลต่อร่างกายหรือจิตใจผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องเป็นคดีอาญาเพื่อเอาผิดกับพนักงานสอบสวนผู้นั้นได้เช่นกันนอกจาก มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา เช่น ถ้าพนักงานสอบสวนทรมานผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะฟ้องพนักงานสอบสวนผู้นั้นในข้อหาทำร้ายร่างกายซึ่งเป็นความผิดต่อชีวิตและร่างกาย หรือในกรณีที่มีการกักขังหน่วงเหนี่ยวตัวผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิฟ้องร้องพนักงานสอบสวนในฐานะความผิดต่อเสรีภาพได้เช่นกัน

ในอังกฤษ สภาขุนนางได้มีการหยิบยกสุภาษิตกฎหมายที่ว่า *Nemo debet prodere se ipsum* ซึ่งมีความหมายว่า ไม่มีผู้ใดอาจถูกบังคับให้ทรยศต่อตนเองมาอธิบายหลักนี้²¹ สิทธิที่จะไม่ต้องให้การนี้อาจเรียกได้อีกนัยหนึ่งว่า สิทธิที่จะไม่ต้องให้การเป็นผลร้ายต่อตนเอง โดยรัฐไม่ควรใช้วิธีกดดันให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องเลือกเอาระหว่างการพูดข้อเท็จจริงออกไปกับการติดคุก ในด้านหนึ่งการที่กฎหมายคุ้มครองสิทธินี้ก็เพราะเห็นว่าการให้การโดยเฉพาในฐานะผู้ต้องหาต่อตำรวจนั้นย่อมอยู่ภายใต้แรงกดดันที่อาจทำให้ต้องให้การไปโดยผิดพลาดในทางที่ไม่เป็นธรรม และอาจเป็นการส่งเสริมให้เจ้าพนักงานของรัฐมุ่งเน้นแต่จะแสวงหาข้อเท็จจริงจากตัวผู้ต้องหาอย่างเดียวเพราะ

²¹ แหล่งเดิม.

สะดวกกว่าวิธีอื่น แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ถูกมองว่าเป็นช่องทางให้อาชญากรมีอาชีพที่มีความรู้ดี ซ่อนเร้นและเบี่ยงเบนข้อเท็จจริงโดยไม่ต้องรับผิดชอบในทางคำรอาธิบายว่า สิทธิที่จะไม่ต้องให้การใดๆ นี้มีได้ในสามขั้นตอน²² คือ 1) เมื่อถูกตำรวจเรียกให้หยุดและซักถามในขณะที่อยู่บนท้องถนน ไม่ว่าจะตำรวจได้ใช้อำนาจสั่งให้หยุดและตรวจค้นตัว (Stop and search) ด้วยหรือไม่ก็ตาม 2) เมื่อถูกตำรวจใช้อำนาจสั่งให้หยุดและตรวจค้นตัว ไม่ว่าจะในท้องถนนหรือที่สถานีตำรวจโดยผู้นั้นต้องเป็นผู้ต้องสงสัยแล้วโดยก่อนการถามคำให้การของผู้นั้น ไม่ว่าจะในครั้งใดๆ ตำรวจจะต้องเตือนก่อนว่าผู้นั้นไม่จำเป็นต้องพูดอะไร แต่ถ้าพูด คำพูดของผู้นั้นอาจถูกใช้เป็นพยานหลักฐานต่อไปได้ และ 3) ในชั้นศาลโดยจำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ปรากฏในปัจจุบันแม้กฎหมายอังกฤษยังคงรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ให้การใดๆ แต่ก็มีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมว่าศาลหรือคณะลูกขุนอาจนำเอาข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมให้การใดๆ เลยในบางกรณีนั้นมาเป็นประเด็นในการประกอบการพิจารณาซึ่งน้ำหนักว่าผู้นั้นได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่

หลักกฎหมายอเมริกาได้แก่ Miranda Rules ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดขึ้นในคดี *Miranda v. Arizona* หลักเกณฑ์นี้กำหนดห้ามไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนบุคคลซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมตัวจนกว่าจะได้บอกกับผู้นั้นอย่างชัดเจนว่าเขามีสิทธิที่จะนิ่งเฉยไม่ให้การ แต่หากเขาพูดสิ่งใดๆ ที่เขาพูดออกมาอาจจะเป็นพยานผูกมัดเขาในศาล เขามีสิทธิที่จะพบทนายและถ้าเขาไม่มีความสามารถในการที่จะจ้างทนายก็จะมีคนแต่งตั้งทนายให้ เขาก่อนที่จะมีการสอบคำให้การถ้าเขาต้องการเช่นนั้น หลักเกณฑ์นี้มาจากกรณีที่ศาลฎีกาสหรัฐได้ตีความขยายบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้บังคับให้ผู้ใดเป็นพยานในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญาเหตุที่ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาเกรงว่าผู้ต้องสงสัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมตัวเป็นมาตรการที่มีลักษณะกดดันในตัวเองอยู่แล้วและบรรยากาศเช่นนั้นจะทำให้สภาพจิตใจของผู้ต้องสงสัยที่จะต่อต้านลดน้อยถอยลง อันทำให้ต้องพูดโดยมิได้เป็นไปโดยอิสระ จะเห็นได้ว่าแม้จะไม่มีมาตรการที่เป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปโดยตรงแต่เมื่อผู้ต้องหาดูกอยู่ในสภาวะที่กดดันและมีความเครียดจากการตกเป็นผู้ที่ผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดก็มีผลต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของเขาเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้มีฐานะที่ด้อยกว่าพนักงานสอบสวนแต่อย่างใดแต่ให้ผู้ต้องหามีความรู้สึกว่าเขามีฐานะที่เท่าเทียมกับพนักงานสอบสวนโดยการแจ้งสิทธิที่เขาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ หรือจะให้การอย่างไรก็ได้ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหา มีเสรีภาพในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่

²² แหล่งเดิม.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้นถือเป็นการดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาในฐานะที่ผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่จะเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลแห่งการพิสูจน์ตามที่กระบวนการยุติธรรมกำหนดไว้ ฉะนั้นในเบื้องต้นจึงสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้พิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาจึงต้องได้รับการคุ้มครองเสมือนหนึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ และสิ่งที่จะทำให้เกิดความชอบธรรม (Legitimacy) ประสานไปกับการมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ได้ก็คือบทบัญญัติกฎหมายและผู้บังคับใช้กฎหมาย¹

การคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ทำให้ผู้ถูกกล่าวหา มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเกิดความเท่าเทียมกันกับเจ้าพนักงานสอบสวน หรือกล่าวได้ว่า “มีอาวุธที่เท่าเทียมกัน” เป็นการต่อสู้ที่สมศักดิ์ศรีและเป็นธรรมมากที่สุด

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548...ปรากฏว่าหลังจากเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยที่ 2 กับพวกเวลา 0.30 นาฬิกา จนถึงเวลาที่จำเลยที่ 2 ถูกส่งตัวให้แก่พนักงานสอบสวน จำเลยที่ 2 ถูกสอบปากคำอย่างต่อเนื่องโดยเจ้าพนักงานตำรวจหลายคนเป็นเวลา 8 ชั่วโมง และเมื่อพ้นตำรวจตรี ว. พนักงานสอบสวนได้รับตัวจำเลยที่ 2 ไว้แล้ว ได้ทำการสอบปากคำ จำเลยที่ 2 ต่อเนื่องไปจนถึงเวลา 12 นาฬิกา ที่นำตัวจำเลยส่งไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพไว้ด้วย ดังนั้น การสอบปากคำจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนรวมทั้งการนำจำเลยที่ 2 ไปชี้ที่เกิดเหตุและถ่ายภาพ จึงมีเหตุสมควรสงสัยว่าน่าจะเกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยที่ 2 มีความเหนื่อยล้าอ่อนเพลีย ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีผลกระทบต่อ นำหนักความน่าเชื่อถือของคำรับสารภาพที่ได้รับจากจำเลยที่ 2 ด้วย พยานหลักฐานโจทก์เกี่ยวกับ คำให้การรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนจึงไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

¹ สุพจน์ ณ บางช้าง. เล่มเดิม. หน้า 157.

กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจและส่งผลให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกล่าวหาไม่บริบูรณ์ ผู้ถูกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จากความอ่อนเพลีย และความเมื่อยล้า ผู้ถูกล่าวหาตกอยู่ในสภาวะกดดันและเครียด ไม่มีอิสระในการตัดสินใจ หมดเร็วแรง ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดความเหนื่อยล้า จากการค้นหาความจริงของเจ้าพนักงาน และมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ถือว่าเป็นการทรมานและอาจเป็นการกระทำใดๆ ที่มีขอบด้วยกฎหมาย และส่งผลให้ถ้อยคำนั้นไม่อาจรับฟังเป็นพยานได้ตามมาตรา 226

ถือว่าเป็นการกระทบความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกล่าวหาและเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกล่าวหา จึงเห็นสมควรที่จะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกล่าวหาในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีที่จะไม่ถูกเจ้าพนักงานทรมาน ละเมิดสิทธิในการตัดสินใจหรือใช้วิธีอื่นใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อทราบความจริงเพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 และมาตรา 226 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าร่วม เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกล่าวหาที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ไม่ถูกกดดันด้วยระยะเวลาของการสอบสวนที่ยาวนานติดต่อกันหลายชั่วโมงหรือการสอบสวนที่ล่าช้าเนิ่นนานและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการตรงกับความจริงมากที่สุดเพื่อความเป็นธรรม

ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะให้ผู้ถูกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำโดยมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนแต่ละครั้งไม่เกินสามชั่วโมงและให้ผู้ถูกล่าวหาได้หยุดพักเป็นเวลาอย่างน้อยสามสิบนาทีเพื่อผ่อนคลายจากความตึงเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งสภาพของร่างกายและจิตใจ เป็นการเพิ่มความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ให้ผู้ถูกล่าวหาที่มีเสรีภาพในการตัดสินใจอย่างแท้จริงมิใช่เกิดจากการกดดันหรือสภาวะที่ถูกล่อลวงและตามหลักประกันสิทธิของผู้ถูกล่าวหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดไว้เพื่อทำให้การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยทำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะไม่มีคำกล่าวที่ว่า บทบัญญัติกฎหมายเป็นเพียงภาพวาดดั่งสุภาพนิมิตที่ว่า “เขียนเสือให้วัวกลัว”

ระเบียบเกี่ยวกับระยะเวลาในการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนนั้นเป็นควมควบคุมพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมเท่านั้น ออกมาเพื่อควบคุมพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่เพียงเท่านั้น ไม่มีระเบียบกำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนว่าจะให้ผู้ถูกล่าวหาหยุดพักหรือผ่อนคลายในระหว่างการสอบปากคำของผู้ถูกล่าวหาแต่อย่างใด การจะให้ผู้ถูกล่าวหาได้หยุดพักนั้นพนักงานสอบสวนต้องดูเป็นพฤติการณ์ในแต่ละเรื่องไปดูตาม

ความเหมาะสมว่าในขณะที่นั้นผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสามารถรับรู้เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่ในขณะที่พนักงานสอบสวนได้สัมผัส หรือผู้ถูกกล่าวหาตกอยู่ในสภาวะด้อย เช่น หวาดกลัว วิตกกังวล เครียด จากเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวนสองต่อสอง ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาที่มีสภาวะที่ด้อยกว่าในแง่ของความเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นอยู่ในขณะนั้น คือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางกว่าผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้นเอง การจะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักเพื่อผ่อนคลายในระหว่างการสอบปากคำนั้นเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นสำคัญ สิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น ผู้ถูกกล่าวหาได้รับบาดเจ็บ หรือเจ็บป่วยหรือไม่ประการใด ก็ต้องหยุดพักการสอบสวนไว้ก่อนโดยนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปรักษาพยาบาล เป็นต้น หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่อยู่ในภาวะที่จะให้การได้ หรือมีเหตุแทรกแซงอย่างอื่น เช่น การสูญเสียคนรักไปในขณะที่จะทำการสอบสวน ผู้เขียนเห็นว่าเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่กระทบต่อความรู้สึกและมีผลต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น ซึ่งถ้าหากให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าเมื่อใดควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำนั้นเป็นเรื่องในทางอัตวิสัย (Subjective) มาก และความรู้สึกของแต่ละบุคคลนั้นก็มีความรู้สึกที่แตกต่างมากน้อยนั้นต่างกันเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน เจ้าพนักงานสอบสวนบางคนอาจมีความรู้สึกอ่อนไหว เข้มแข็ง บึกบึน ต่างกัน ความรู้สึกของบุคคลนั้นไม่อาจเท่ากันได้ จึงเป็นปัญหาในการที่จะใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างสอบปากคำ

ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อตัดปัญหาความกำกวม ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจนในการใช้ดุลพินิจให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำ คือเพิ่มความเป็นภาวะวิสัย (Objective) มากขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้ต้องหามีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ดังนี้ คือ

1) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 243 วรรคแรกว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา” และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134/4

มาตรา 134/4 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

สิทธินี้เป็นหลักประกันของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าบุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลจะถูกลงโทษได้ต่อเมื่อรัฐสามารถพิสูจน์ได้ด้วยความสามารถของรัฐเองว่า บุคคลนั้นกระทำผิดจริงดังฟ้อง

2) สิทธิที่จะไม่ถูกให้คำมั่นสัญญา ล่อลวง ชูเชิญ ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือใช้วิธีอื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 243 วรรคสองว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”

ซึ่งหลักการตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นี้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า

“ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา”

หลักประกันนี้มีผลคุ้มครองไปถึงบุคคลว่าไม่อาจถูกบังคับ ชูเชิญ หลอกลวง ใช้กำลังบังคับ หรือด้วยวิธีอื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมายให้เขาให้การด้วยไม่เต็มใจซึ่งไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้บุคคลให้การด้วยความสมัครใจและบริสุทธิ์ เนื่องจากในกรณีที่มีการรับสารภาพโดยไม่ตรงกับความจริงแม้ต่อมาผู้ต้องหาดังกล่าวจะมีทนายความคอยช่วยเหลือในชั้นศาล ก็ย่อมเป็นการยากแก่ทนายความที่จะเข้าช่วยเหลือปกป้องลูกความได้ การที่ทนายความจะหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าจำเลยรับสารภาพทั้งที่ไม่เป็นความจริงนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย² อีกทั้งยังเป็นการปรามเจ้าหน้าที่มิให้ใช้วิธีการที่ทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในชั้นสอบสวน และเป็นผลทำให้ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาคงอยู่ส่งผลให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายที่จะให้การด้วยความสมัครใจ ผู้ต้องหาที่มีสิทธิเสรีภาพที่จะตัดสินใจในการให้การในชั้นสอบปากคำของเจ้าพนักงานได้ และมาตรา 226 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ห้ามรับฟังถ้อยคำ และพยานหลักฐานที่เกิดจากการกระทำใดๆ ที่มีชอบด้วยกฎหมายซึ่งก็หมายความว่ารวมถึงการกระทำที่ห้ามพนักงานสอบสวนไว้ในมาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังนั้นการกระทำใดๆ ที่เป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปในระหว่างการสอบปากคำถ้อยคำที่ได้มานั้นก็เสียไปไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาได้

² เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 187.

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 5 (The Fifth Amendment) บัญญัติไว้ว่า “No person...shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself...” ซึ่งแปลว่า “บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา” ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีอำนาจในการตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทำนองเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญของไทย ได้ตัดสินไว้ในคดี Miranda v. Arizona โดยแปลบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวว่า หมายความว่า ความรวมถึงการห้ามพนักงานสอบสวนกระทำการอันมิชอบอย่างใดๆ ต่อผู้ต้องหา เช่นเดียวกับข้อห้ามตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 135 เพราะหากมีการกระทำอันมิชอบ และผู้ต้องหากล่าวถ้อยคำใดๆ ออกมาก็อาจถือได้ว่าเป็น บังคับให้ผู้ต้องหาเป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา” นั่นเอง³

3) ความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา

หัวใจของมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นการกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติ มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ถ้อยคำที่ได้มาโดยการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ฉะนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ ดังคำกล่าวที่ว่า “ปล่อยคนผิดไปสิบคนก็ยังดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงหนึ่งคน” แม้ว่าภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือการปราบปรามและคุ้มครองสังคมก็ต้องอยู่บนหลักนิติธรรม โดยคำนึงถึงเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เพราะมนุษย์ทุกคนมีโอกาสที่จะกระทำผิดได้และทุกคนก็ต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายไม่ว่าเขาจะอยู่ในฐานะของผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา จำเลย ก็ล้วนแต่อยู่ภายใต้กฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคน ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาต้องมีเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้หรือจะให้การอย่างไรก็ได้ตามใจสมัคร

4) รูปแบบของการกระทำที่มีชอบของพนักงานสอบสวน

รูปแบบของการกระทำของเจ้าพนักงานสอบสวนที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ข เล่มเดิม. หน้า 12-13.

(1) การกระทำที่มีผลกระทบต่อสภาพร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การทรมาน การใช้กำลังบังคับ

(2) การกระทำที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การให้คำมั่นสัญญา การขู่เข็ญ การหลอกลวง การกระทำมิชอบโดยประการใดๆ เป็นต้น

รูปแบบของการกระทำที่มิชอบของพนักงานสอบสวนที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสิ้น สรุปได้ว่า การกระทำใดที่เป็นละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

5) ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา

สรุปได้ว่าแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะให้ความยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ กล่าวคือผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะสละสิทธิเสรีภาพที่จะให้การได้เลย คือ เสรีภาพในการที่จะตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจที่จะสละสิทธิได้ เพราะการมีเสรีภาพในการตัดสินใจนั้นต้องเกิดขึ้นจากความมีเสรีภาพที่แท้จริงคือการให้การด้วยน้ำใสใจจริง การให้การด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริง ไม่มีสิ่งใดที่จะมาทำให้การให้การนั้นขัดขวางต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาได้เลย

หลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้วเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

ความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาที่ยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามนั้น ไม่อาจนำคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ กล่าวคือรับฟังไม่ได้เลยเพราะมาตรา 135 มีไว้เพื่อที่จะคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระและกระทำตามเจตจำนงที่ตัดสินใจไปนั้นได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือจะให้การหรือไม่ก็ได้ และถ้าให้การแล้วจะให้การอย่างไรก็ได้ ดังนั้นถ้อยคำที่ได้มาโดยการกระทำที่เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปจึงไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาได้เลยและถึงแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะยินยอมกับการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายของพนักงานสอบสวนถ้อยคำที่ได้มานั้นก็ไม่อาจนำมาใช้ได้เช่นกัน ซึ่งตามมาตรา 136a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันได้วางหลักไว้ว่า การสอบคำให้การที่เป็นการต้องห้ามนั้น ไม่อาจนำคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ ถ้อยคำที่ได้มานั้นไม่อาจนำมาใช้ได้เลยแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะให้ความยินยอมต่อรูปแบบของการสอบคำให้การที่ต้องห้าม ความยินยอมดังกล่าวก็ไม่มีผลใช้บังคับ สรุปได้ว่าแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะยินยอมหรือไม่ยินยอมถ้อยคำที่ได้มานั้นก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้เลย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักในระหว่างการสอบปากคำเพื่อผ่อนคลายจากความตึงเครียด ความเหนื่อยล้า ทั้งสภาพของร่างกายและจิตใจซึ่งสภาวะเช่นนี้อาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาพูดหรือให้ถ้อยคำที่มีได้เป็นไปโดยอิสระ สภาวะเช่นนี้อาจทำให้เขาไม่มีเสรีภาพในการพูดหรือตัดสินใจได้อย่างเต็มบริบูรณ์ และเป็นการเพิ่มความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้มีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และมีเสรีภาพในการตัดสินใจได้อย่างเต็มบริบูรณ์และตามหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คุ้มครองวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดไว้เพื่อทำให้การปฏิบัติสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยทำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะไม่มีคำกล่าวที่ว่า บทบัญญัติกฎหมายเป็นเพียงภาพวาดดั่งสุภายิตที่ว่า “เขียนเสือให้วัวกลัว” ซึ่งในประเทศเยอรมันได้กำหนดว่า พยานหลักฐานทุกชนิดที่เกิดจากการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปสามารถนำมาใช้ได้เลยเสียไปทั้งหมด เช่นการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปยังสถานที่เกิดเหตุผู้ถูกกล่าวหาสะเทือนใจจึงร้องไห้โฮและยอมรับสารภาพถือว่าเป็นการรบกวนเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา การใช้เครื่องจับเท็จ การสะกดจิต เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปทั้งสิ้นดังนั้นถ้อยคำที่ได้มาจึงไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของเนาได้เลย โดยศาลฎีกาของประเทศไทยได้วินิจฉัยไปในทำนองว่าการสอบปากคำเป็นเวลานานๆหลายชั่วโมงถ้อยคำนั้นไม่เสียไปแต่มีน้ำหนักน้อย ซึ่งขัดกับหลักกฎหมาย มาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างสิ้นเชิงเพราะเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา การกระทำใดๆที่เป็นละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาย่อมเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 135 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและถ้อยคำที่ได้มานั้นห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

หัวใจของ มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น การกระทำทุกรูปแบบของเจ้าพนักงานสอบสวนที่กระทำโดยไม่ชอบเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรวมถึงความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาที่ยินยอมต่อรูปแบบของการสอบปากคำที่ต้องห้ามของเจ้าพนักงานสอบสวนนั้น ทำให้คำให้การของผู้ถูกกล่าวหาไม่น่านำมาใช้ได้เลย ไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เพราะถือว่าการกระทำใดๆ ที่ละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

หากนำหลักในมาตรา 136a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันมาวิเคราะห์หลักในมาตรา 135 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้วจะเห็นได้ว่ามาตรา 135 มีไว้เพื่อที่จะคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระและกระทำตามเจตจำนงที่ตัดสินใจไปนั้นได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือจะให้การหรือไม่ก็ได้ และถ้าให้การแล้วจะให้การอย่างไรก็ได้ ถ้าพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 135 แล้วจะเห็นได้ว่าอาจแบ่งลักษณะของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามออกได้อย่างกว้างๆ เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ การสอบคำให้การที่ผลต่อสภาพทางร่างกาย (ทรมาน ใช้กำลังบังคับ) และการสอบคำให้การที่มีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา (การให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง) ด้วยเหตุนี้การตีความถ้อยคำที่ว่า “การกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆ” ซึ่งเขียนไว้ค่อนข้างกว้างจึงต้องตีความไปในแนวทางดังกล่าวด้วย การกระทำมิชอบด้วยประการใดๆ เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำให้เหนื่อยอ่อน การสะกดจิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อห้ามต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 135 เป็นแต่เพียงตัวอย่างของการสอบคำให้การที่ต้องห้ามเท่านั้น หลักจึงอยู่ที่ว่าวิธีการสอบคำให้การใดๆ ก็ตามที่ทำให้เสรีภาพที่จะให้การต้องถูกทำให้เสียไปแล้วเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทั้งสิ้น

ประเด็นอยู่ที่ว่าในขณะที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพไปนั้นตนเองมีอิสระที่จะตัดสินใจหรือไม่

ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอแนะดังนี้

1) โดยผู้เขียนขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมาย

โดยกำหนดระยะเวลาในการถามคำให้การผู้ต้องหาในแต่ละครั้งต้องไม่เกิน 3 ชั่วโมง และต้องให้ผู้ต้องหาหยุดพักในระหว่างการถามคำให้การเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 30 นาที

2) และเสนอว่าการกระทำใดๆ อันเป็นการละเมิดเสรีภาพในการตัดสินใจ และความยินยอมของผู้ต้องหาต่อรูปแบบของการกระทำที่ต้องห้ามของพนักงานสอบสวน คำให้การนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้เลย

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ข้อ 15 ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันว่า จะยกคำให้การใดที่พิสูจน์ได้ว่า ได้ให้โดยเป็นผลจากการทรมาน ขึ้นอ้างเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีไม่ได้ เว้นแต่จะใช้เป็นหลักฐานผูกมัดบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการทรมานในฐานะเป็นหลักฐานว่าคำให้การได้มาโดยวิธีนั้น

3) ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกเจ้าพนักงานสอบสวนกระการโดยมิชอบ มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ฟ้องร้องเจ้าพนักงานสอบสวนที่กระทำสิ่งที่ต้องห้ามได้ตามกฎหมายอาญาและมีสิทธิเรียกค่าสินไหมจากการที่ต้องเสียหายจากการกระทำที่มิชอบของเจ้าพนักงานสอบสวนได้ด้วย

ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ข้อ 13 ที่กำหนดไว้ว่าให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันว่าปัจเจกบุคคลที่อ้างว่าตนถูกทรมานในอาณาเขตใดก็ตามที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของรัฐนั้น มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น และที่จะทำให้กรณีของตนได้รับการพิจารณาตรวจสอบโดยพลันและโดยปราศจากความลำเอียงโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น ให้ดำเนินขั้นตอนทั้งปวงเพื่อประกันว่า ผู้ร้องทุกข์และพยานได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการประทุษร้ายหรือการข่มขู่ให้หวาดกลัวทั้งปวงอันเป็นผลจากการร้องทุกข์ หรือการให้พยานหลักฐานของบุคคลนั้น

และข้อ 14 ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐประกันในระบบกฎหมายของตนว่าผู้ถูกทำร้ายจากการกระทำการทรมานได้รับการชดเชยทดแทนและมีสิทธิซึ่งสามารถบังคับคดีได้ที่จะได้รับสินไหมทดแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ รวมทั้งวิถีทางที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างเต็มรูปแบบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในกรณีที่ผู้ถูกทำร้ายเสียชีวิตอันเป็นผลจากการกระทำการทรมาน ให้ผู้อยู่ในอุปการะของบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับสินไหมทดแทน

ประโยชน์ของการให้ผู้ถูกกล่าวหาได้หยุดพักจากการสอบปากคำ คือ

1) ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามีเสรีภาพในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่

2) ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นไปตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้และสอดคล้องกับหลักปฏิญญาสากลที่ประเทศไทยเข้าร่วมปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ

3) ทำให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีมาตรฐานของการปฏิบัติงานมากขึ้น

4) ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความเป็นอิสระไม่ถูกกดดันจากความเครียด สภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ความเมื่อยล้าจากการสอบปากคำ ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาถ้าให้ข้อมูลที่แท้จริง ถูกต้อง ชัดเจน ไม่คลุมเครือ ตรงไปตรงมา นำมาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงมากที่สุด

5) เป็นการสร้างมาตรฐานเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำจนกลายเป็นหลักสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

ดังนั้นผู้เขียนจึงได้ศึกษาในเรื่องเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบปากคำของเจ้าพนักงานในคดีอาญาว่า ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจและความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างไรบ้างเมื่อตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด โดยผู้เขียนหวังว่าในการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นการวางแนวทางของหลักประกันสิทธิและความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในระหว่างสอบปากคำของเจ้าพนักงานอย่างแท้จริงเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมีประสิทธิภาพโดยให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เพื่อป้องกันการทรمانทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาโดยป้องกันการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนมิให้กระทำต่อผู้ถูกกล่าวหาที่เรียกได้ว่าประชาชน ถูกกระบวนกรยุติธรรมทำร้ายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ก่ออาชญากรรมเอง เมื่อกล่าวถึงการกระทำที่เป็นการทรمان และการกระทำทุกรูปแบบที่เป็นการทำให้เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาเสียไปที่กระทบต่อร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา และให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับผลกระทบจากการตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาน้อยที่สุด และเป็นการคุ้มครองความมีเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มมีอิสระในการตัดสินใจที่จะให้การหรือไม่ให้การหรือจะให้การอย่างไรก็ได้ที่กฎหมายให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้กฎหมายที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหาบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผลและเกิดการบังคับใช้ได้อย่างแท้จริง

กฎหมายที่สำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญาก็คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะเป็นบทบัญญัติที่ทำให้มาตรการทางอาญาบังเกิดความศักดิ์สิทธิ์ในขณะเดียวกันก็กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง เดิมเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยยึดถือลายลักษณ์อักษรตามตัวบท ไม่ได้คำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีสิทธิเสรีภาพเต็มบริบูรณ์ การจำกัดเสรีภาพของมนุษย์เป็นเพียงข้อยกเว้น ซึ่งต้องมีกฎหมายบัญญัติให้ชัดเจนซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่า “ห้ามพนักงานสอบสวนให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรمان ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการอื่น เพื่อให้ผู้ต้องหาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น” ผู้เขียนจึงเห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในการค้นหาความจริงเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษควรที่จะเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาโดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ต้องหาและต้องแสวงหาถ้อยคำด้วยความชอบธรรม โปร่งใส และเคารพสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา ไม่กระทำการที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนควรแสวงหาพยานหลักฐานตามหลักนิติธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- กุลพล พลวัน. (2538). **พัฒนาการสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา**. กรุงเทพฯ: จีระรัชการพิมพ์.
- _____. (2551). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา**. กรุงเทพฯ: จีระรัชการพิมพ์.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, บุญทิพย์ ผ่องจิต แลนเกรฟ, ประธาน วัฒนาวณิชช์ และอภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2529). **สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). **หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณิต ฌ นคร. (2547). **กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2552). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ)**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- คณิง ภาไชย. (2551). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรัญ ภักดีชนากุล. (2551). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน**. กรุงเทพฯ: จีระรัชการพิมพ์.
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2550). **หลักและทฤษฎีการสอบสวน**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2544). **สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- ชัยเกษม นิตสิริ. (2551). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน**. กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.

- ชัยรัช บุญถาวรพันธ์. (2545). การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการจับ ควบคุม ชัง และปล่อยชั่วคราว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2540). สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชนันท์พันธ์ วิสิทธิ์วงศ์. (2542). สิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ให้ลอยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง.
- บุญร่วม เทียมจันทร์. (2546). รวมคดีสำคัญเล่ม 1. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์.
- ภัทรวิทย์ อบสุวรรณ. (2550). การทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพในระบบกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิตย์ จุมปา. (2549). คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 พร้อมข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- มารุต บุณนาค. (2550). สิทธิพื้นฐานในคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- มูธา วัฒนะชีวะกุล. (2524). เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.
- วรจิต แสงมุก. (2529). มาตรการกักขังก่อนการพิจารณาคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วีระ โลจายะ. (2524). กฎหมายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: วิคตอรีเฟาเวอร์บอยท์.
- วีระวุธ ชัยชนะมงคล. (2531). ระบบควบคุมกระบวนการสอบสวนคดีอาญา: ทัศนะของพนักงานสอบสวนศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาลพระนครเหนือ กองบัญชาการตำรวจนครบาล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2546). การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย:
การสร้างความสะดวกและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย.
กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุธิดา กาญจนะวงศ์. (2550). การดำเนินคดีอาญาข้ามชั้นเจ้าพนักงาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลัย. (2519). สิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาในระหว่างสืบสวนและสอบสวน.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพจน์ ฌ บางช้าง. (2548). กระบวนการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: เอพีกราฟิค
ดีไซน์และการพิมพ์.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2527). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้น
การพิจารณา: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุภี สมสวัสดิ์วิบูลย์. (2541). เอกสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2547). กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการ
ยุติธรรม ที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้ง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2548). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2534). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2514). คำบรรยายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง: ศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2529). สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

- อัญชญา สุขสาคร. (2549). การรับฟังคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา: ศึกษาตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถพร ชูบำรุง. (2532). อาชญาวินัยและอาญากรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2548). สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เอกรินทร์ หนูหนักดี. (2543). การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

บทความ

- กุลพล พลวัน. (2528, มกราคม). “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” วารสารอัยการ, 8, 85. หน้า 26.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, 31, 3. หน้า 342.
- คณิต ณ นคร. (2520). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 2. หน้า 134. _____ . (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1, 1. หน้า 50.
- คณิง ภาไชย. (2530, มกราคม). “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ.” วารสารอัยการ, 10, 109. หน้า 14-16.
- จรัญ ภัคศิธนากุล. (2546, มิถุนายน). “กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานกับการใช้สิทธิที่จะนิ่งและสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง.” บทบัณฑิตย์, 59, 2. หน้า 12-13.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา นัทรไพฑูริย์. (2541). “ระบบการค้นหาคำความจริง: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ, 60, 1-4. หน้า 62.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2533, กันยายน). “การจับและการควบคุมในกฎหมายอังกฤษและไทย.” วารสารนิติศาสตร์, 20, 3. หน้า 29.
- พัฒน์นารถ พ่วงลาภหลาย และ กุลพล พลวัน. (2522, ธันวาคม). “วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 2, 24. หน้า 47.
- มารุต บุณนาค. (2509, ตุลาคม-ธันวาคม). “สิทธิของทนายในการพบลูกความซึ่งถูกขังในคดีอาญา.” วารสารทนายความ, 9, 4-5. หน้า 2.

วิศ ดิงสมิตร. (2548, เมษายน). “การแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา.” **ข่าวเนติบัณฑิตยสภา, 18, 189.** หน้า 14.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, (2541, ธันวาคม). “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” **บทบัณฑิตย, 54, 4.** หน้า 58.

อุดม รัฐอมฤต. (2535, มิถุนายน). “การฟ้องคดีอาญา.” **วารสารนิติศาสตร์, 22, 2.** หน้า 247-248.

อุทัย อาทิวา. (2549, ธันวาคม). “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” **บทบัณฑิตย, 62, 4.** หน้า 62.

วิทยานิพนธ์

กวีวรรณ จินขจร. (2550). **สิทธิที่จะนิ่งของผู้ต้องหาในคดีอาญา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ชัยรัช บุญถาวรพันธ์. (2545). **การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการจับ ควบคุม ชัง และปล่อยชั่วคราว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ปิยวรรณ ดินาน. (2554). **การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามีให้ต้องรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2519). **สิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างการสืบสวนและสอบสวน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกั สมสวัสดิ์วิบูลย์. (2541). **เอกสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒน์ อุตส่าห์พานิช. (2552). **การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงาน ศึกษาระบวนการได้มาซึ่งถ้อยคำของบุคคลก่อนหรือหลังตกเป็นผู้ต้องหา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อมรวดี จำปาศรี. (2553). **ความสามารถในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษากรณีผู้มีความบกพร่องทางกายและจิต.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เอกสารอื่น ๆ

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8

ข้อ 254.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1341/2509

คำพิพากษาฎีกาที่ 3119/2550.

คำพิพากษาฎีกาที่ 430/2546

หนังสือคำพิพากษาฎีกา ตอนที่ 1-8. (2523).

หนังสือคำพิพากษาฎีกา เล่ม 2. (2539).

หนังสือคำพิพากษาฎีกา เล่ม 4. (2548).

หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ สร. 0601/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2522 เรื่องหารือ

การตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1029/2548. โดยอาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

คณิต ณ นคร. (ม.ป.ป.). การบรรยายเรื่องคุณธรรมกับการใช้กฎหมาย. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน

2554, จาก www.m-society.go.th/document/news/news_4544_ppt

มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม. (2553). แลกเปลี่ยนวันต่อต้านการทรมานสากล. สืบค้นเมื่อ 21

มิถุนายน 2553, จาก <http://deepsouthwatch.or.go>

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวสุพัตรา จงใจงาม
วันเดือนปีเกิด	19 มกราคม 2524
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2547
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการจดทะเบียนธุรกิจ กระทรวงพาณิชย์ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า 2549-2553 และประกอบอาชีพทนายความตั้งแต่วันที่ 2553-ปัจจุบัน